

**T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE YETİŞKİN BAĞLANMA
BİÇİMLERİ, KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE BENLİK SAYGISI
ARASINDAKİ İLİŞKİLER**

Melis KAN

Dr. Öğr. Üyesi Mahir YEŞİLDAL

İstanbul, 2018

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE YETİŞKİN BAĞLANMA
BİÇİMLERİ, KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE BENLİK SAYGISI
ARASINDAKİ İLİŞKİLER**

Melis KAN
164102014

Dr. Öğr. Üyesi Mahir YEŞİLDAL

İstanbul, 2018

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Üniversite öğrencilerinde yetişkin bağlanma biçimleri, kişilik özellikleri ve benlik saygısı arasındaki ilişkiler” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

06.06.2018

Melis KAN

ÖNSÖZ

Tezimin her aşamasında sabırla ve destekleri ile yanımda olan, kendisine ihtiyaç duyduğum her zaman bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan ve her zaman ve her koşulda beni motive eden tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Mahir Yeşildal'a bana olan inancı ve anlayışı için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmam süresince yanımda olan ve her zaman maddi ve manevi desteğini esirgemeyen çok değerli aileme tüm içtenliğimle teşekkür ederim.

Melis KAN

ÖZET

KAN, Melis, Yüksek Lisans, İstanbul, 2018

Üniversite Öğrencilerinde Yetişkin Bağlanma Biçimleri, Kişilik Özellikleri ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkiler

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ve kişilik özelliklerinin, algıladıkları benlik saygıları üzerindeki etkisinin ortaya koyulması amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde Üsküdar Üniversitesi'nde eğitim göre 154 kadın ve 58 erkek olmak üzere toplam 212 lisans öğrencisine anket uygulanmıştır. Uygulanan anket formunda Sosyo-Demografik Bilgi Formu, İlişki Ölçekleri Anketi, Beş Faktör Kişilik Özellikleri Envanteri ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği yer almaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre kayıtsız bağlanma benlik saygısını artırırken, korkulu ve saplantılı bağlanma azaltmaktadır. Sorumluluk benlik saygısını artırırken, uyumluluk ve duygusal denge azaltmaktadır. Güvenli bağlanma, duygusal denge ve sorumluluk cinsiyete göre farklılaşmaktadır. Güvenli bağlanma, korkulu bağlanma, duygusal denge, uyumluluk, sorumluluk ve benlik saygısı yaşa göre farklılaşmaktadır. Güvenli bağlanma, saplantılı bağlanma, duygusal denge, deneyime açıklık, sorumluluk ve benlik saygısı aylık ortalama harcama miktarına göre farklılaşmaktadır. Duygusal denge, anne-baba birliktelik durumuna göre farklılaşmaktadır. Korkulu bağlanma, saplantılı bağlanma, kayıtsız bağlanma, deneyime açıklık, uyumluluk ve sorumluluk anne eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. Dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve benlik saygısı baba eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. Güvenli bağlanma, saplantılı bağlanma ve duygusal denge kardeş sayısına göre farklılaşmaktadır. Duygusal denge ve benlik saygısı kalınan yere göre farklılaşmaktadır.

Anahtar kelimeler: Bağlanma stilleri, beş faktör kişilik kuramı, benlik saygısı.

ABSTRACT

KAN, Melis, Master, Istanbul, 2018

Relations Between Adult Attachment Styles, Personality Traits and Self Esteem in University Students

In this study, it was aimed to reveal the effects of university students' attachment style and personality characteristics on the perceived self esteem. Within this aim, a total of 212 undergraduate students (154 female and 58 male) were surveyed at Üsküdar University. Socio-Demographic Information Form, Relationship Scale Questionnaire, Five Factor Personality Inventory and Rosenberg Self-Esteem Scale are included in the questionnaire.

According to findings from the study, unregistered attachment increases self-esteem, while fearful and obsessive attachment decreases. Responsibility increases self-esteem, reducing compliance and emotional balance. Safe attachment, emotional balance and responsibility vary according to sex. Safe attachment, fearful attachment, emotional balance, compliance, responsibility and self-esteem differ according to age. Secure attachment, obsessive attachment, emotional balance, empathy, responsibility and self-esteem differ according to the amount of monthly average expenditure. The emotional balance is different according to the situation of mother-father coexistence. Fearful attachment, obsessive attachment, indifferent attachment, experiential openness, compatibility, and responsibility differ according to the level of mother education. Outwardness, compatibility, responsibility and self-esteem differ according to the level of father education. Secure attachment, obsessive attachment and emotional balance differ according to the number of sblings. Emotional balance and self-esteem differ according to where they are staying.

Keywords: Attachment styles, five factor personality theory, self esteem.

İÇİNDEKİLER

Sayfa:

ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
BİRİNCİ BÖLÜM-GİRİŞ	1
İKİNCİ BÖLÜM-GENEL BİLGİLER	3
2.1. Bağlanma ve Yetişkin Bağlanma Stilleri	3
2.1.1. Gelişimsel Açıdan Bağlanma	4
2.1.2. Bağlanma Stilleri.....	5
2.1.3. İçsel Çalışan Modeller.....	9
2.1.4. Yetişkin Bağlanma Stilleri: Dört Kategori Modeli	11
2.2. Kişilik ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri.....	12
2.2.1. Kişiliğin Oluşmasında Etkili Olan Faktörler	13
2.2.2. Kişilik Kuramları	15
2.2.2.1. Psikanalitik Kuram.....	15
2.2.2.2. Davranışçı ve Bilişsel Kuramlar	17
2.2.2.3. Ayırıcı Özellikler Kuramı	20
2.2.2.4. İnsancıl/Varoluşçu Kuram	23
2.2.3. Beş Faktör Kişilik Özellikleri	24
2.2.3.1. Duygusal Denge (Emotional Stability)	24
2.2.3.2. Dışadönüklük (Extraversión)	25
2.2.3.4. Deneyime Açıklık (Openness)	26
2.2.3.4. Uyumluluk (Agreeableness).....	26
2.2.3.5. Sorumluluk (Conscientiousness).....	26
2.3. Benlik ve Benlik Saygısı	27

2.3.1. Benlik İmgesi	30
2.3.2. İdeal Benlik	31
2.3.3. Benlik Saygısı	32
2.3.4. Benlik Saygısının Gelişimi	34
2.3.5. Benlik Saygısını Etkileyen Faktörler	36
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM-YÖNTEM.....	39
3.1. Araştırmanın Amacı	39
3.2. Evren ve Örneklem	39
3.3. Veri Toplama Araçları	39
3.3.1. Sosyo-Demografik Özellikler Formu.....	39
3.3.2. İlişki Ölçekleri Anketi.....	40
3.3.3. Beş Faktör Kişilik Envanteri.....	40
3.3.4. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği.....	40
3.4. Model ve Hipotezler.....	40
3.5. Araştırmanın Varsayımları.....	41
3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	42
3.7. Verilerin Analizi.....	42
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM-BULGULAR	44
4.1. Betimleyici İstatistikler	44
4.2. Hipotezlerin Sınanması	46
4.3. Fark Analizleri	49
4.3.1. Cinsiyete Göre Farklılaşmalar.....	49
4.3.2. Yaşa Göre Farklılaşmalar.....	51
4.3.3. Aylık Ortalama Harcamaya Göre Farklılaşmalar	53
4.3.4. Anne-Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşmalar.....	55
4.3.5. Anne Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşmalar.....	57
4.3.6. Baba Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşmalar	59
4.3.6. Kardeş Sayısına Göre Farklılaşmalar.....	61
4.3.7. Kalınan Yere Göre Farklılaşmalar	63

BEŞİNCİ BÖLÜM-TARTIŞMA	65
ALTINCI BÖLÜM-SONUÇ VE ÖNERİLER	73
KAYNAKÇA	75
EKLER.....	87
ÖZGEÇMİŞ.....	92

TABLolar DİZİNİ

Sayfa:

Tablo 1. Normallik Test Sonuçları.....	42
Tablo 2. Örnekleme İlişkin Özellikler	44
Tablo 3. Araştırma Ölçeklerinin Betimleyici İstatistik Tablosu	45
Tablo 4. Pearson Korelasyon Analizi Tablosu.....	46
Tablo 5. Yetişkin Bağlanma Biçimlerinin Benlik Saygısı Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu.....	47
Tablo 6. Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Benlik Saygısı Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu.....	48
Tablo 7. Yetişkin Bağlanma Biçimlerinin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu.....	49
Tablo 8. Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu.....	50
Tablo 9. Benlik Saygısının Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu	50
Tablo 10. Yetişkin Bağlanma Biçimlerinin Yaşa Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu.....	51
Tablo 11. Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Yaşa Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu.....	52
Tablo 12. Benlik Saygısının Yaşa Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu	52
Tablo 13. Yetişkin Bağlanma Biçimlerinin Aylık Ortalama Harcamaya Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu.....	53
Tablo 14. Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Aylık Ortalama Harcamaya Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu.....	54
Tablo 15. Benlik Saygısının Aylık Ortalama Harcamaya Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu	55
Tablo 16. Yetişkin Bağlanma Biçimlerinin Anne ve Babanın Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu	55
Tablo 17. Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Anne ve Babanın Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu	56

Tablo 18. Benlik Saygısının Anne ve Babanın Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu	56
Tablo 19. Yetişkin Bağlanma Biçimlerinin Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu	57
Tablo 20. Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu	58
Tablo 21. Benlik Saygısının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu	59
Tablo 22. Yetişkin Bağlanma Biçimlerinin Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu	59
Tablo 23. Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu	60
Tablo 24. Benlik Saygısının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu	61
Tablo 25. Yetişkin Bağlanma Biçimlerinin Kardeş Sayısına Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu	61
Tablo 26. Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Kardeş Sayısına Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu	62
Tablo 27. Benlik Saygısının Kardeş Sayısına Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu	63
Tablo 28. Yetişkin Bağlanma Biçimlerinin Kalınan Yere Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu	63
Tablo 29. Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Kalınan Yere Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu	64
Tablo 30. Benlik Saygısının Kalınan Yere Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu	64

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa:

Şekil 1. Dörtlü Bağlanma Modeli	9
Şekil 2. Araştırma Modeli	41

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Benlik kavramının oluşması süreci, kişinin çevresiyle olan yaşantılarında algılayışın olması sürecini dinamik bir süreç yapısı ile bütünleştiren süreç olmaktadır. Kişinin toplum yapısından algılama durumu, insanların kendisini olumlu bir şekilde değerlendirmesini sağlama ve dinamik bir yapıya etki eden süreci algılama biçimleri olarak gelişim gösterebilmektedir. Kişide algılayış durumunun benlik tarafından etkili olması özellikle de yakın çevresini oluşturan bireyler üzerindeki tutumları önem arz etmekte ve birey de gelişimini bu bağlamda önemli bir konuma getirmektedir. Bireyin yaşantılarında hoşnut olma durumunu sağlayamayan hayal kırıklıkları yaşaması halinde, kendisine verilen değer duygusunda değişimlerin olmasına etki göstermektedir. Bu duygunun gelişim göstermesi, bir kez oluşumun meydana gelmesi ile beraber tüm yaşantısına etki etmekte ve mükemmel bir boyut kazanma düşüncesinin oluşmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda davranışları da etkilenmektedir (Temel ve Aksoy, 2001).

Benlik saygısı, bireyin değerlendirmeler ile kendi benliğini kişisel özelliklerine bağlı olarak onaylaması halinde oluşan bir kavram olma niteliği taşımaktadır. Benlik saygısının, özsaygı kavramı ile bütünleşmesi alan yazında ideal ile benlik imgeleri arasında farkın değerlendirilmesi süreci şeklinde değerlendirilmektedir. Diğer bir ifadeyle bireyin algılamış olduğu benlik ile olmak istediği benlik arasındaki düzey, bireyin benlik saygısını oluşturmaktadır. Bu bağlamda önemli olan unsur, bireyin bu durumu değerlendirmesinin nasıl olduğu ve duygusal dünyada etkilemelerin nasıl gerçekleştiği önemli bir kavram olmaktadır. İdeal olan ve benlik kavramı arasında bireyde farkın olması kaçınılmaz bir durum olmaktadır (Pişkin, 2003).

Bireyin benlik saygısının oluşmasında önemli olan unsurlardan bir tanesi kişilik özellikleridir (Hair ve Graziano, 2003). Kişilik çalışmalarının en önemli temsilcileri arasında bilinen Allport (1961) kişiliği, “bireyin dinamik bünyesindeki davranış ve düşünce özelliklerini belirleyen psikofiziksel sistemler” olarak tanımlamaktadır (Çetin, Tabak, 2009). Bir çalışmada kişilik; “bireyin kendisinden kaynaklanan tutarlı davranış

kalıpları ve kişilik içi süreçler olarak tanımlanırken”, bir başka yazar tarafından “bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu, diğer bireylerden ayırt edici, tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki biçimi” olarak tanımlanmaktadır (Burger, 2006; Cüceloğlu, 2004). Kişiliğin sınıflandırılmasında çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu araştırmanın kapsamını oluşturan 5 Faktör Kişilik Kuramı’na göre kişilik modeli, “Dışadönüklük” (Extraversion), “Deneyime açıklık” (Openness/Openness to Experience), “Duygusal Denge” (Emotional Stability), “Uyumluluk” (Agreeableness) ve “Sorumluluk” (Conscientiousness) şeklinde sınıflandırılmaktadır (Nitelik Ödemiş, 2011).

Yetişkinlerde benlik saygısının oluşumu hakkında yapılan araştırmalarda, bağlanma biçimlerinin benlik kavramı üzerinde önemli bir unsur olduğu belirlenmiştir (Laible vd., 2004). Bağlanma, bebek ile bakım veren kişi arasında gelişen fizyolojik ihtiyaçların yanı sıra yakınlık, sevgi ve güvenlik arayışını kapsayan duygusal bir süreçtir. Bowlby (1982)’e göre bağlanmanın üç temel işlevi vardır. Bunlardan ilki; bakım veren kişiye yakınlık, ikincisi; çevreyi ve yeni şeyleri keşfederken anneyi “güvenli üs” olarak kullanma ve üçüncüsü; bebeğin dışardan gelebilecek olan tehditlere karşı onu koruyacak güvenlik, korunma ve destek ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlar. Bebekler doğduklarında anneye bağımlıdırlar, bağlanma ise zamanla gelişir. Zaman geçtikçe bebeklerde, bağımlılığın azaldığı, bağlanmanın arttığı görülmektedir (Bowlby, 1969/2012). Bowlby’nin erken dönemdeki bağlanma kuramından ve içsel çalışan modellerden yola çıkarak Bartholomew ve arkadaşları (1991), kendilik ve öteki modellerini birleştirerek yetişkin bağlanma stillerini dört kategori modeli adını verdikleri çalışmalarında tanımlamışlardır. Bu modelin temelinde bireyin kendisini ve diğerlerini olumlu veya olumsuz olarak algılaması yer alır. Tanımlanan bu boyutların kesişiminden dört farklı bağlanma modeli elde edilmiştir; güvenli, saplantılı, kayıtsız ve korkulu bağlanma stilleridir (Çalışır, 2009).

Bu noktadan hareketle çalışmada, Üsküdar Üniversitesi’nde eğitim göre üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri, kişilik özellikleri ve benlik saygısı düzeylerinin ortaya koyulması; bağlanma stilleri ve kişilik özelliklerinin benlik saygısı üzerindeki etkisinin araştırılması amaçlanmıştır. Bununla birlikte çalışmada öğrencilerin; bağlanma stilleri, kişilik özellikleri ve benlik saygılarının sahip oldukları demografik özelliklere göre değişiminin belirlenmesi araştırmanın bir diğer hedefidir.

İKİNCİ BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

2.1. Bağlanma ve Yetişkin Bağlanma Stilleri

Bebekler (0-2 yaş), dünyaya geldikleri andan itibaren, yemek ve sıcaklık gibi birtakım temel fizyolojik ihtiyaçlara sahiptirler. Ancak bunların yanında bebeğin bir anneye veya bakım veren kişinin varlığına da ihtiyacı olduğu bilinmektedir. Bir diğer deyişle, insan yavrusu sadece fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanması sayesinde hayatta kalmaz, dokunma ve ilişki kurma ihtiyacı da son derece yaşamsal öneme sahiptir. Bireylerin kurduğu ilk ilişki anne veya bakım veren kişi ile gerçekleşmektedir. Bağlanma, bebek ile bakım veren kişi arasında gelişen fizyolojik ihtiyaçların yanı sıra yakınlık, sevgi ve güvenlik arayışını kapsayan duygusal bir süreçtir (Bowlby, 1982).

Bowlby (1982)'e göre bağlanmanın üç temel işlevi vardır. Bunlardan ilki; bakım veren kişiye yakınlık, ikincisi; çevreyi ve yeni şeyleri keşfederken anneyi “güvenli üs” olarak kullanma ve üçüncüsü; bebeğin dışardan gelebilecek olan tehditlere karşı onu koruyacak güvenlik, korunma ve destek ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlar. Bebekler doğduklarında anneye bağımlıdırlar, bağlanma ise zamanla gelişir. Zaman geçtikçe bebeklerde, bağımlılığın azaldığı, bağlanmanın arttığı görülmektedir (Bowlby, 1969/2012).

Bowlby (1969)'e göre bağlanma davranışı iki temel kısımdan oluşmaktadır. Birincisi, anne odadan ayrıldığı zaman annenin ayrılışına ağlayarak tepki verme ve anneyi takip etme, ikincisi ise anne odaya geri döndüğünde anneye doğru yönelme ve onu selamlamadır. Bebekler kendilerini koruyan, ihtiyaç duyduklarında destekleyen ve rahatlatan bir bağlanma figürü ile kurulan yakınlığı koruma ve devam ettirme eğilimi gösterirler.

2.1.1. Gelişimsel Açıdan Bağlanma

Bağlanma yaşamın ilk iki yılında başlayan ve ömür boyu devam eden bir süreçtir. Yaklaşık 3. aydan itibaren bebeklerin yabancılara kıyasla annelerine daha fazla tepki verdikleri, gülümsedikleri ve anneye daha fazla baktıkları gözlemlenmiştir. Bebek, anne ile yakınlığı ve teması korumak ister ve özellikle 6. aydan itibaren anne odadan ayrıldığı zaman bebek ya ağlar ya da ağlayarak annenin peşinden gitmeye çalışır. Bebekler ilk bir yılda zamanlarını sürekli annelerinin hareketlerini izlemekle ve eğer anne görüş alanının dışındaysa onun seslerini dinlemekle geçirir. Bağlanma davranışı diğer tanıdık erişkinlere yönelmeye başlasa bile anneye olan bağlanma her zaman en güçlü ve en tutarlı olmaktadır. Bağlanma davranışı birçok çocukta neredeyse üç yaşının sonuna dek çok güçlü ve düzenli bir şekilde gözlenebilir. Üç yaşından sonra meydana gelen temel değişim ise çocuğun akraba, öğretmen gibi ikincil bağlanma figürleri ile kendilerini güvende hissederek yabancı bir yerde kalabilmesidir. Ancak yine de çocuğun bu ikincil bağlanma figürlerinin tanıyıp tanımadığı ve onlara güvenmesi gerekmektedir, ayrıca annesinin nerede olduğunu da bilmesi ve çağırdığı zaman geleceğinden emin olması gerekmektedir. Bu nedenle üç yaşından itibaren çocuklar annelerinin yokluğunda daha az ısrarcı davranış göstermektedir ve bağlanma davranışının önemli bir kısmı devam etse de bir kısmının seyrekleşmeye başladığı söylenebilir (Bowlby, 1969, 2012).

Ergenlik dönemine geçildiğinde, bireylerin bağlanma davranışını anne veya bakım verenden çok akranlarına yönelttikleri gözlemlenmektedir. Böylece bağlanma davranışı değişim göstermeye başlar. Ancak yine de ergenin kurduğu akran ilişkilerinde de erken çocukluk (0-2 yaş) döneminde anne ile kurduğu bağlanma biçiminin etkileri devam eder ve bağlanma figürlerinin desteğine ihtiyaç duyarlar (Deniz, 2006). Bağlanma teorisine göre ergenlik bir geçiş dönemidir. Kişinin ergenlikle nasıl baş edeceğini belirleyen faktörlerden bir tanesi de bağlanma stilidir (Morsünbül ve Çok, 2011). Yaşamın erken dönemlerinde (0-2 yaş) edinilen bağlanma biçimi ergenlik dönemlerinden başlayarak, yetişkinlik dönemlerinde kurulan ilişkileri etkilemekte ve şekillendirmektedir çünkü erken çocukluk döneminde (0-2 yaş) meydana gelen yetersizlik ve aksamalar bağlanmayı negatif yönde etkilemektedir (Kesebir vd., 2011).

Bowlby (1988) ve Ainsworth (1989), bebeklerin bakım veren kişi ile kurdukları bağlanma ilişkisinin sadece erken dönem çocukluk yaşantıları ile sınırlı olmadığını,

yaşamın ilerleyen dönemleri olan yetişkinlik döneminde de bireylerin diğer insanlar ile kurduğu ilişkileri etkilediğini savunmuştur. Hazan ve Shaver (1994) ise, Bowlby'nin fikirlerine ek olarak bağlılığın sevgi dolu ilişkilerle açıklanabileceğini ve bireyin kurduğu yakın ilişkilerden ve diğer kişiler ile olan ilişkisini yönetme tarzından bağlanma tarzının yordanabileceğini ifade etmişlerdir.

Erişkinlik dönemi ve bebeklik dönemi bağlanma bakımından birbirinden farklılaşmaktadır. Bebekler ve çocuklar güvenli üs olarak gördükleri bağlanma figürlerini ihtiyaç duydukları zamanlarda yanlarında görmek ve bu figürlerle fiziksel temasta bulunmak isterler. Ancak erişkinlerde durum daha farklıdır. Erişkinler gereksinim duyduklarında bağlanma figürlerine ulaşabileceklerini bildikleri için, bağlanma figürleri yanlarında olmasa bile kendilerini rahat ve güvende hissedebilirler çünkü bağlanmada önemli ölçütlerden bir tanesi, bağlanılan kişiye erişebileceklerine dair kişinin taşıdığı bilgidir (Sroufe ve Waters, 1977).

2.1.2. Bağlanma Stilleri

Bowlby (1969, 1973) ve Ainsworth (1989) bağlanma stillerini, çocukluğun erken yıllarında ebeveynler olan iletişimlerin ve etkileşimlerin kalitesinin, ileriki yaşlarda kurulacak olan ilişkilerin temelini ve bu ilişkilerde meydana gelecek beklentileri, inançları, ihtiyaç ve duyguları şekillendireceğini ileri sürmüştür. Bu nedenle kuramcılar kişilerin ileri yaşlarda kuracakları ilişkilerde kullanacakları duygulanım düzenleme stratejilerini ve sosyal davranışlarını etkileyen bağlanma stillerini sınıflandırılmıştır (akt. Sümer, 2006).

Ainsworth vd. (1978) 12-18 aylık çocuklar ile yaptıkları laboratuvar deneyinde, bebeklerin anneden ayrılma ve anne ile yeniden bir araya gelme durumlarına verdikleri tepkileri inceleyerek üç boyutlu bir bağlanma modeli oluşturmuştur. Bu model güvenli, kaygılı-kararsız ve kaçınan diye tanımlanan bağlanma örüntülerinden oluşmaktadır. Bahsi geçen deneyde, güvenli bağlanan bebeklerin annelerinin odadan ayrılma durumlarında rahatsız ve huzursuz oldukları gözlenmiştir. Ancak odada bir başka yabancı kişinin bulunmasına tepki göstermemişlerdir. Anne odaya döndüğünde bebeklerin tekrardan sakinleştikleri ve yakınlık arayışında bulunarak anneye iletişime geçtikleri gözlenmiştir. Güvenli bağlanan bebekler ilişkilerini güven temelinde kurdukları için

anneden ayrılma gibi stres yaratan durumlarda bakım veren kişinin yanlarında olacağından ve destek vereceğinden emindirler, bu nedenle bebeğin çevresine ve kendisine olan güven duygusu artar ve özerklik duygularının daha fazla olması beklenir. Bebeklik döneminde kurulan güvenli bağlanma ilişkileri ilerleyen yaşlarda da güçlenerek devam eder. Güvenli bağlanma biçimine sahip olan bebeklerin stres yaratan koşullarda güvenlik duygularını koruyabildikleri gözlenmiştir. Güvenli bağlanmanın sağlanabilmesi için bakım veren kişinin bebeğe ve ihtiyaçlarına kesintisiz, duyarlı ve tutarlı tepkiler vermesi gerekmektedir. Kaygılı-kararsız olarak adlandırılan grupta ise bebekler, anneleri odadan ayrıldığı zaman yoğun bir kaygı yaşamakta ve odadaki yabancı kişi ile iletişime geçmeyi reddetmektedirler. Anneleri odaya döndüğünde ise annelerine karşı tutarsız ve kararsız davranışlar sergiledikleri gözlenmiştir. Bu bebekler hem annelerine sıkıca yapışıp yakınlık kurmak istemişler, hem de anneye hırçınlık ve öfke davranışları sergilemişlerdir. Ayrıca bu çocuklar anneleri odaya döndüğü zaman da kolaylıkla yatışmamaktadırlar. Kaygılı bağlanma, bakıcının tutarsız ve aşırı müdahaleci olduğu durumlarda meydana gelmektedir (Karasu, 2013). Kaçınan bağlanma olarak adlandırılan grupta ise, bebekler anneleri odadan ayrıldığı zaman tepki vermemektedir. Anne yeniden odaya geldiğinde ise fiziksel ve duygusal yakınlık arayışında olmadıkları ve oyuncakları ile oynamaya devam ettikleri gözlenmiştir. Kaçınan bağlanma biçimine sahip olan çocukların bakıcılarının reddedici davranışlar sergilediği ve ihmalkâr olduğu bilinmektedir. Bakıcının bu tutumları, çocukların erken yaşlarda ve zamanından önce bakıcısından kopmasına ve bağımsızlaşmasına neden olmaktadır (Sümer ve Güngör, 1999).

Main (1990) güvensiz bağlanma biçimlerinde oluşan davranışları, çocukların içinde buldukları durumlara uyum sağlama çabaları ve baş etme stratejileri olarak değerlendirmiştir. Main (1990), bu stratejilere 'ikincil koşullu stratejiler' ismini vermiştir ancak bu stratejilerin uyuma yönelik olmasına karşın ilerleyen yıllarda tekrarlanmasından dolayı oluşacak olumsuz zihinsel temsillere dönüşeceğinden ve yetişkinlikte yaşanacak olan ilişkileri olumsuz etkileyeceğinden bahsedilmektedir (Bartholomew, 1993).

Son yıllarda Bartholomew ve Horowitz (1991) ve Bartholomew ve Shaver (1998) , dördü bağlanma modelini ortaya atmıştır (Şekil 1). Bu dördü model, yukarıda anılan üçlü modele kıyasla daha yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Dördü bağlanma modeli

güvenli, kayıtsız, korkulu ve saplantılı olmak üzere dört bağlanma yapısını içermektedir. Ayrıca modelde olumlu ve olumsuz benlik ve başkaları modelleri yer almaktadır. Kişinin kendiliği hakkında geliştirdiği olumlu temsiller olumlu bir kimlik algısının oluşması için önemliyken, diğerleri ile ilgili edindiği olumlu temsiller ise haz veren kişilerarası ilişkiler yaşayabilmesi için gereklidir (Çalışır, 2009).

Başkaları modelinin olumlu olması diğerleri hakkında olumlu beklentilere sahip olmayı, olumsuz başkaları modeli ise yakınlık aramaktan çekinmeyi beraberinde getiren olumsuz beklentileri içermektedir. Dörtlü bağlanma modeline göre güvenli bağlanma stili, olumlu benlik ve olumlu başkaları modelinin birleşiminden meydana gelmektedir. Güvenli bağlanan kişiler hem kendiliklerine hem de başkalarına dair olumlu duygu ve düşüncelere sahiptir. İlişkilerinde yüksek miktarda samimiyet ve dışarıya karşı güven ve yardım davranışı vardır. Kayıtsız bağlanma stilinde ise, olumlu benlik ve olumsuz başkaları modeli hakimdir. Bu bağlanma stiline sahip olan kişiler iddialıdır ve kendilerine güvenleri yüksektir. Ancak bu bireyler olumsuz başkaları modeline sahip olduklarından, sıcak ve samimi ilişki kurmakta zorlanırlar. Ayrıca dış dünyanın güvensiz bir yer olduğunu düşünür ve başkalarına güvenmezler. Bu kişiler, özgürlüklerine aşırı derecede önem verirler ve yakın ilişkilerin gerekliliğini reddederler (Bartholomew,1991).

Saplantılı bağlanma biçiminde ise, kendilik modeli olumsuzken, başkaları modeli olumludur. Bu kişiler olumsuz benlik algısına sahip olduklarından başkaları tarafından onaylanma gereksinimi duyar ve öz saygılarını bu yolla kazanmak isterler. Kurdukları ilişki yüksek seviyede bağımlılığı içerir. Başkaları tarafından reddedildikleri zaman kendilerini suçlama eğilimi içine girebilirler. Korkulu bağlanma stili ise olumsuz kendilik ve olumsuz başkaları modelinin bir karışımıdır. Bu kişilerin olumsuz kendilik algılarından dolayı öz güvenleri azdır ve olumsuz diğerleri modeline sahip oldukları için başkalarına da güvenmezler (Dilmaç, 2009).

Kuramsal bakımdan güvenli ve saplantılı bağlanma biçimine sahip olan bireyler, Hazan ve Shaver'in üçlü bağlanma modelinde geçen, güvenli ve kaygılı/kararsız bağlanma biçimine sahip olan bireylere karşılık olarak düşünülmüştür. Hazan ve Shaver'in üçlü bağlanma modeli ile Bartholomew ve Horowitz'in dörtlü bağlanma modelinde geçen kaçınan bağlanma stili korkulu ve kayıtsız olmak üzere iki boyutta düşünülmektedir. Bartholomew ve Horowitz'in dörtlü bağlanma modeline göre korkulu

ve kayıtsız bağlanma modeli birbirinden zihinsel modeller bakımından farklıdır. Bylsma, Cozarelli ve Sümer (1997), kayıtsız bağlanma modeline sahip olan kişilerin korkulu bağlanma modeline sahip olanlara göre daha yüksek düzeyde benlik saygısına sahip olduklarını belirtmiştir. Kayıtsız bağlanmaya sahip olan kişilerin ayrıca gerçek ve ideal benlikleri arasında korkulara göre daha az uçurum olduğu ifade edilmiştir.

Bartholomew ve Horowitz'den (1991) uyarlanan dörtlü bağlanma modeli incelendiğinde ilişkilerde yakınlık kurma, yakınlıktan kaçınma ve ilişkilerde bağımlılık boyutlarından oluştuğu görülmektedir. Yüksek bağımlılık, başkalarının onayını beklemeyi ve başkalarının takdirine göre oluşan bir benlik değerini ifade etmektedir. Düşük bağımlılık ise, tam tersine, başkalarından onay beklemeden tanımlanan bir benlik değerini ifade eder. Yakınlıktan kaçınma ise, başkaları ile iletişim kurmaya olan isteksizliği, yakınlık kurma ise, başkaları ile yakın ilişki kurmaya duyulan isteği temsil etmektedir. Korkulu ve kayıtsız bağlanma stillerinin her ikisinde de yakınlık kurmaktan kaçınma söz konusudur, ancak ikisi birbirlerinden bağımlılık bakımından farklılaşmaktadırlar. Aynı şekilde saplantılı ve korkulu bağlanma biçimlerine sahip olan kişiler, ilişkilerinde benlik değerlerini oluşturmak için başkalarına bağımlıdırlar ancak yakınlık kurma konusunda birbirlerinden ayrılırlar. Saplantılı bağlanma biçimine sahip olan bireyler olumlu bir benlik değerine ulaşmak için diğer insanlar ile yakınlık kurma gereksinimi duyarken, korkulu bağlanan bireylerin, hayal kırıklığına uğramamak adına yakınlık kurmaktan kaçındıkları söylenebilir.

Şekil 1. Dörtlü Bağlanma Modeli

		Benlik Modeli	
		Olumlu	Olumsuz
Başkaları Modeli	Olumlu	Güvenli Yakınlık kurma konusunda rahattırlar.	Saplantılı İlişkilerine karşı takıntılıdırlar.
	Olumsuz	Kayıtsız Yakınlık kurma konusunda kayıtsız ve bağımsızdırlar.	Korkulu Yakınlık kurmaktan korkar ve sosyal ilişki kurmaktan kaçınırlar.

Kaynak: (Bartholomew ve Horowitz, 1991)

2.1.3. İçsel Çalışan Modeller

Bowlby'e göre (1988) bireyler, erken çocukluk döneminde bakım verenle kurdukları ilişkiden sağladıkları doyum, sevgi ve güven ortamına bakarak ne kadar sevilmeye layık oldukları ile ilgili şemalar geliştirmektedirler. Bu şemalara "içsel çalışan modeller" adı verilmiştir. Çocuğun bakım veren kişi ile deneyimlediği tekrarlanan yaşantılar ve bakıcının çocuğa verdiği duygusal tepkiler çocuğun kendiliği ile ilgili içsel temsillerini oluşturur. Bowlby, bu durumu içsel çalışan modeller kavramı ile açıklamıştır (Morsünbül ve Çok, 2011). Aynı zamanda çocuklar bakım veren kişinin ne kadar ulaşılabilir olduğuna bağlı olarak diğer insanlara karşı başkaları modelini geliştirirler. İçsel çalışan modeller çocukluktan yetişkinliğe kadar sürekli olarak pekiştirilmektedir. Çocuk ergenliğe girdikten itibaren bu modellerin daha sürekli ve kalıcı hale geldiği gözlemlenmiştir. Olumlu benlik modeline sahip olan bireyler, kendilerini sevilmeye ve yardım edilmeye değer görürler ve aynı zamanda öz güvenleri de yüksektir (Dilmaç vd., 2009).

Olumlu benlik modeline sahip kişilerin birçoğunda görülen ortak özellik, bağlanma nesnesi ile kurdukları ilişkinin sevgi ve güven temelli olması ve ihtiyaçlarının karşılanmış olmasıdır. Aynı zamanda bu modelde, kişi dış dünyayı algılayarak bağlandığı

bakım veren kişiyi referans alarak diğer insanları değerlendirmektedir. Kişi bağlanma nesnesini ne kadar ulaşılabilir ve güvenli üs olarak görüyorsa, o kadar diğer insanlara karşı güven ve sevgi duyguları duyabilmektedir. Ancak kişinin olumsuz benlik modeline sahip olması beraberinde kendini değersiz görme eğilimlerini, kendiliğine dair olumsuz şemaları ve öz güven eksikliklerini beraberinde getirir. Olumsuz başkaları modeline sahip olan bireylerde, başkalarının güvenilmez olduğu inancı yer almakta olup diğer insanlar hakkında olumsuz duygu ve düşünceler içerir. Bowlby bu içsel çalışan modellerin yetişkinlik döneminde kurulan ilişkilerde kişinin duygu, düşünce ve davranışlarını etkilediğinden bahsetmektedir (Hazan, Shaver ve Dönmez, 1994). Benlik modeli, diğerleri modeli ve dış dünyaya ilişkin zihinsel modeller birbirlerinden ayrı olmayıp karşılıklı bir etkileşim halindedirler ve birbirlerini beslerler. Bu durum benlik ve başkaları hakkında oluşturulmaya başlanan şemaları besleyerek bebeklikten yetişkinliğe doğru bağlanmanın zihinsel modellerinin kararlılık ve istikrar göstermesine katkıda bulunur (Güngör, 2000).

Zihinsel temsillerin bir uzantısı olarak Fonagy' nin (2003) ortaya attığı mentalizasyon kavramı, erken çocukluk dönemlerinde temelleri atılan bağlanma biçimlerinin, ilerleyen yaşlarda da kurulan ilişkileri etkilediği üzerine iyi bir değerlendirmedir. Mentalizasyon kavramı, özellikle bağlanılan figürler olmak üzere diğer insanlar ile ilişki kurma yetisini inceler. Fonagy bu kavram ile kişinin, öteki insanların davranışlarından yola çıkarak nasıl bir duygudurum içinde olduğuna dair çıkarımlar yapabilme yetisini açıklar. Yaşamın erken yıllarında temelleri atılan, öteki insanların duygularını veya sıkıntılarını hissedebilme ve anlayabilme yetisi mentalizasyon kavramının önemli bir bileşenidir.

Yapılan çalışmalarda, kaçınan ve kaygılı bağlanma stiline sahip bireylerin benlik algılarını belirlerken kullandıkları alanların farklı olduğu gözlenmiştir. Kaçınan bağlanma stiline sahip olan bireylerin daha çok başarı odaklı olarak benlik saygılarını korudukları, kaygılı bağlanma biçimine sahip olan bireylerin ise, daha çok sosyal alanda iyi olmaya çalışarak benlik değerlerini bu yönde oluşturmaya çalıştıkları görüşmüştür (Gamble ve Roberts, 2005; Morley ve Moran, 2011; Park vd., 2004).

2.1.4. Yetişkin Bağlanma Stilleri: Dört Kategori Modeli

Bowlby'nin erken dönemdeki bağlanma kuramından ve içsel çalışan modellerden yola çıkarak Bartholomew ve arkadaşları (1991), kendilik ve öteki modellerini birleştirerek yetişkin bağlanma stillerini dört kategori modeli adını verdikleri çalışmalarında tanımlamışlardır. Bu modelin temelinde bireyin kendisini ve diğerlerini olumlu veya olumsuz olarak algılaması yer alır (Çalışır, 2009).

Olumlu benlik modeli içsel olarak gelişmiş kuşkusuz kendini sevme ve kendine saygı duyma olarak tanımlanabilir. Olumsuz benlik modeline sahip bireylerde ise onaylanma ihtiyacı görülür ve özsaygıları düşüktür. Olumlu başkaları modelinde “diğerleri”nin güvenilebilir ve ulaşılabilir olduğuna dair içsel bir inanç varken olumsuz başkaları modelinde “diğerleri” güvenilmezdir (Bartholomew ve Horowitz 1991; akt. Sümer, 2006).

Tanımlanan bu boyutların kesişiminden dört farklı bağlanma modeli elde edilmiştir; güvenli, saplantılı, kayıtsız ve korkulu bağlanma stilleridir.

Güvenli (Secure) Bağlanma Stili: Benlik ve başkaları modellerinin her ikisinin de olumlu olduğu bireylerde güvenli bağlanma oluşur. Güvenli bağlanmada değerlilik duygusu gelişmiştir, başkalarını tarafından kabul göreceğine inanır ve diğerlerini duyarlı olarak tanımlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Saplantılı (Preoccupied) Bağlanma Stili: Benlik modelinin olumsuz, başkaları modelinin olumlu olduğu bu bireylerde kendisine karşı değersizlik hissi ve başkaları hakkında olumlu düşünceler yoğundur. Bunun sonucu olarak, birey değerli olarak düşündüğü diğerlerinin onayını alma ihtiyacı hissedecek ve kendini kabul ettirmeye çalışacaktır (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Korkulu (Fearful) Bağlanma Stili: Hem benlik hem de başkaları modeli olumsuzdur. Değersizlik duygusu ile diğerlerinin güvenilmez ve reddedici olacağına dair inancın birleşiminden meydana gelir. Korkulu-kaçınmacı bağlanan bireyler yakın ilişkilerden kaçarak reddedilmeye karşı kendini korumaya meyilli olacaktır (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Kayıtsız (Dismissive) Bağlanma Stili: Benlik modeli olumlu, başkaları modeli olumsuzdur. Bireyler kendilerini sevmeye layık görseler dahi diğerlerine karşı olumsuz bir yaklaşıma sahiptirler. Yakın ilişkilerden kaçarak hayal kırıklıklarından kendilerini korumaya çalışırlar ve bağımsız olduklarında zarar görmeyeceklerine inanırlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

2.2. Kişilik ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri

Kişilik, psikoloji alanında geniş kapsamlı olup üzerinde uzun yıllar çalışılan bir konu olarak bilinmektedir. Kişiliğin tanımı konusunda literatürde oldukça farklı görüşlerle karşılaşılması muhtemeldir. Kişilik çalışmalarının en önemli temsilcileri arasında bilinen Allport (1961) kişiliği, “bireyin dinamik bünyesindeki davranış ve düşünce özelliklerini belirleyen psikofiziksel sistemler” olarak tanımlamaktadır (Çetin, Tabak, 2009). Bir çalışmada kişilik; “bireyin kendisinden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları ve kişilik içi süreçler olarak tanımlanırken”, bir başka yazar tarafından “bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu, diğer bireylerden ayırt edici, tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki biçimi” olarak tanımlanmaktadır (Burger, 2006; Cüceloğlu, 2004).

Kişilik “bireyin çevresi olan dinamik etkileşimleri ile sergilenen eşsiz özellikler” şeklinde transaksiyonel açıdan tanımlayan çalışmaların yanı sıra, “kişiliğin bir yaşam hedefi oluşturmayla ilişkili olduğu ve bireyin düşünce, duygu, inanç ve tavırlarının bir bütünü” olduğu şeklinde bütüncül şekilde açıklayan çalışmalara da rastlamak mümkündür (Saxena, 2014; Corey, 2008). Süreç olarak bakıldığında döllenmenin oluşmasıyla başlayan ve ölüme kadar devam eden bir şekilde kişilik ele alınıp “bireyin yaşam biçimi” tanımlaması yapılmaktadır (Eroğlu, 2015). Tanımlarda da görülebileceği üzere kişilik kavramı bireyi ilgilendiren birçok psikolojik özellikle, hedeflenen amaca göre farklılık göstermektedir.

Kişilik kelimesi Latincedeki “persona” kavramına dayandırılmaktadır. Klasik Roma tiyatrosunda oyuncular, rollerinin temsil ettiği özellikleri sergilemek amacıyla yüzlerine maskeler takmakta ve bu maskelere de “persona” adı verilmekteydi. Bu maskeler (personalar) oyuncuları, sahnedeki ve öyküdeki diğer oyuncularından ayırmaktaydı. Tıpkı Roma tiyatrosunda “persona”nın diğer oyuncularından ayırıcı bir

özellikle ortaya koyması gibi, “kişilik” de bir insanı başkalarından ayıran bedensel, zihinsel ve ruhsal özelliklerin bütünü olarak kabul edilebilir (Şimşek vd., 2014).

Literatürde yer alan birçok araştırmacıya göre kişilik, bireyin özel ve ayırıcı yanlarını içermektedir. Bireyin kalıp veya sıklıkla yaptığı tipik davranışları temsil etmesi kişiliği özel hale getirmektedir. Bu tipik davranışların kişiyi diğer bireylerden ayırma gücü nedeniyle aynı zamanda kişilik, ayırt edicidir (Morgan, 2013). Bir başka görüşe göre kişilik, insanın çevreye uyumunda rol oynayan özellikler ve davranış örüntülerini kapsamaktadır (Özkalp, Kırel, 2016). Buna benzer şekilde kişiliği “belirli durum ve olaylar karşısında bireyin tavrı, davranışları ve sürekliliği olan özellikleri” ile açıklamak da mümkündür (Uluçınar-Türkel, 1992). Diğer taraftan kalıtsal ve çevresel özelliklerin kişiliği etkilediği kadar bireyin de çevre üzerindeki etkisi ile kişiliğin oluşup tamamlandığı da savunulmaktadır (Güney, 2015).

Tüm bu tanımlardan da anlaşılabilceği gibi “kişilik”, tutum, davranış ve çevresel etkilerden kaynaklanan özelliklerden oluşması nedeniyle karmaşık bir bütün olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle kişilik “karakter, mizaç ve yetenek” ana başlıkları ile bunların altında yer alan birçok alt başlıktan oluşmaktadır. Kişiliğin üç bileşeninden birisi kabul edilen karakter kavramı, kişiliği oluşturan “sosyal ve ahlaki özellikleri” bünyesinde barındırır. “Mizaç” kavramı ise bireyin duygusal ve davranışsal özelliklerinden oluşmaktadır. Kişiliğin üçüncü bileşeni olarak “yetenek” kavramının ise “zihinsel yetenek” ve “bedensel yetenek” olarak iki alt boyuttan oluştuğu kabul edilmektedir. (Eroğlu, 2015).

2.2.1. Kişiliğin Oluşmasında Etkili Olan Faktörler

Tanımlanması bu derece karmaşık olan kişilik kavramının oluşmasının tek bir gerekçe veya etken sonucu ortaya çıkması mümkün değildir. Kişiliği oluşturan faktörler üzerine yapılan değerlendirme ve yaklaşımlar neticesinde genel olarak kişiliğin oluşumunda etkili olduğuna inanılan beş genel faktör söz konusudur. Bu faktörler kişinin yaşamsal alanında nasıl davranacağını, düşüneceğini, sevineceğini etkileyen faktörlerdir. (Güney, 2015).

Kalıtımsal Yapı Faktörleri: İnsanlarda var olan özelliklerin, bir sonraki kuşağa ve insanlara aktarılması kalıtım olarak değerlendirilir. Morris, (2002) kalıtımın, fiziksel özelliklerimizin yanı sıra zekâ, kişilik ve zihinsel bozukluklar gibi psikolojik özelliklerimizi de etkilediğini ve bunun ilk olarak Darwin tarafından ortaya konulduğunu ifade eder (Özyeşil, 2011).

Kültürel Yapı Faktörleri: Çevre koşulları içerisinde insanları en fazla etkileyen faktör, bireylerin içinde yaşadıkları toplumun sosyo-kültürel özellikleridir. Her toplumun kendine özgü yaşam biçimi, gelenekleri, görenekleri, amaç ve hedeflerinin olması, bireyin bazı kişilik özelliklerinin, o kültürün çeşitli unsurları tarafından biçim almasını sağlar. Burada temel farklılık, kişinin bu şekillenme sürecinde herhangi bir seçiminin olmamasıdır. Birey doğduğu andan itibaren sosyal bir yapı içinde yer alır ve kişilik özellikleri, bu sosyal yapı ve etkileşimlerin etkisinde gelişir, şekillenir. Bu sosyal yapının en önemli belirleyicisi olan kültür, toplumda yer alan bireylerin tek tek olduğu gibi, bütün olarak da toplumun değer ve davranış biçimlerinin belirleyicisidir. Bu yönüyle kültür sadece toplumun kimliğinin oluşmasını değil aynı zamanda toplumdaki bireylerin de sosyalleşme süreçlerinin ve doğal olarak da kişilik özelliklerinin de oluşmasını ve gelişme yönünü belirlemiştir (Güney, 2015; Eroğlu, 2015).

Aile Faktörü: Toplumun temel kurumu olup aynı zamanda bireylerin kişiliklerini biçimlendiren en önemli etken şüphesiz ailedir. Aile, davranışların kazanılmasında rolü olan övgü ve cezaların kaynaklandığı ve kullanıldığı başlıca ortamdır. Aile etkenini önemli kılan bir başka neden özellikle ilk çocukluk yıllarında gözlemleyerek öğrenme eğitimi için gerekli olan model ya da örnekleri sağlar. Çocuklar, cinsiyete uygun ilgi ve davranışlarını aile içinde geliştirir. Aile içindeki bir takım ilişkilerin çeşidi, seviyesi, yönü ve derecesi de farklı ölçülerde olmak üzere kişilik oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır (Güney, 2015; Morgan, 2013).

Sosyal Yapı ve Sosyal Sınıf Faktörü: Kişiliğin oluşmasında, bireyin mensubu olduğu sosyal sınıf ve içinde bulunduğu alt kültür etkilidir. Bireyin, ait olduğu sosyal sınıf, onun eğitim imkânlarını, yaşama biçimini, düşünce ve eğilimlerini, tüketim kalıplarını ve çeşitli kişisel özelliklerini etkileyebilir (Güney, 2015; Eroğlu, 2015).

Diğer Faktörler: Kitle iletişim araçları, doğum sırası, çevresinde bulunan yetişkinler grubu ve iklimin etkisi gibi faktörler de kişiliğin şekillenmesinde belirgin bir yere sahiptir. Radyo, televizyon, video, kitap, gazete ve dergi gibi çok sayıda kişiye, bazı mesajların ulaştırılması esasına dayanan kitle iletişim araçları, günümüzde kişilerin yaygın olarak yararlandıkları birer eğitim, kültür ve eğlence vasıtasıdır. Çevresindeki yetişkinleri kendine rol modeli olarak görebilir (Eroğlu, 2015).

2.2.2. Kişilik Kuramları

Tıpkı insanoğlu gibi, oldukça karmaşık bir yapıya sahip olan kişiliğin, oluşumu ve gelişimine ilişkin birçok araştırmacı ve kuramcı farklı gerekçe ve bakış açıları ile oldukça değişik yaklaşımlar ve kuramlar ileri sürmüşlerdir. Bu kuramların bir kısmı klinik değerlendirmeleri temel alırken, bir kısmı sosyal devinimleri, bir kısmı ise istatistik bilimini temel alarak bir sonuca varmaya çalışmışlardır. Kuramların bazıları kişiliğin oluşum biçiminden hareket ederken, bir kısmı da kişiliğin dışa vurulan görünen yüzünden hareketle kuramlarını geliştirmişlerdir (Güney, 2015). Çalışmanın bu bölümünde kişiliği açıklayan dört ana kuram ve kuramcıları ile kişilik açıklanmıştır.

2.2.2.1. Psikanalitik Kuram

Psikanalitik kuramın dayandığı temel fikir, düşündüğümüz ve yaptığımız pek çok şeyin bilinçaltı bir süreç tarafından yönlendirildiğidir. Psikanalitik kişilik değerlendirmesinin yarattığı etki psikoloji alanını aşmış, sosyal bilimlere, insan bilimlerine, sanat dallarına ve toplumun geneline nüfuz etmiştir (Güney, 2015).

Psikanalitik kuramın kurucusu olan Freud, kişilik konusunda da önermelerde bulunmuştur. Freud kişiliği bilinç (ego), bilinç üstü (superego) ve bilinçaltı (id) olmak üzere üçe ayırmıştır. Bu üç temel yapı insan davranışları ve tutumlarını da yönetmekte ve şekillendirmektedir. Freud id'in kişiliğin çekirdeğini oluşturduğunu ve bilinçsiz olarak kabul edilen istek, arzu ve duyguları içerip, yönlendirdiğini savunur. Bu durumda ego, idi engelleyen ve kısıtlayan aynı zamanda süper egonun aşırı tutucu yönünü törpüleyen bir denge unsuru olarak çalışarak, kişiliğin şekillendiğine inanır (Burger, 2006).

Adler’de psikanalist olmasına rağmen, Freud’dan “üstünlük duygusu” kavramına verdiği önemle ayrılır. Adler, insanların, diğerlerine üstünlük kurma duygularının, kişiliği şekillendiren esas güç olduğunu ve Freud’un vurguladığı cinsel dürtülerden çok daha kuvvetli olduğunu ifade eder. Adler üstünlük kurmaya çalışmanın temel nedeninin aşağılık duygusundan kurtulmak olduğunu ve yaşamdaki engeller üzerine üstünlük kurmayla onun gerçekleştiğini savunur. Bunun yanı sıra yine Freud’dan farklı olarak toplumu göz ardı etmez ve bireyin toplumla etkileşerek sosyal olduğunu ve birey olduğunu ifade eder (Cüceloğlu, 2004; Burger,2006; Yazgan-İnanç, Yerlikaya, 2010).

Jung’da tıpkı Adler gibi, takipçisi olduğu Freud’un cinselliğe aşırı önem verdiğini ve kişiliğin oluşmasında oldukça farklı faktörlerin rol oynadığını savunur. Hatta Jung, analitik psikoloji akımının gelişmesini sağlamıştır. Freud'un bilinçaltı kavramını kabul etmiş fakat bilinçaltının iki tür olduğunu savunmuştur. Bunlar: bireye özgü bilinçaltı ve bireyin duygularının, korkularının ve çabalarının saklandığı ortak bilinçaltı. Jung her insanda bu iki bilinçaltının var olduğunu ve bireyin davranışlarını etkilediğini düşünmekte ve bu bakış açısıyla Jung, kişiliğin özellikleri olan, dışa dönüklük-içe dönüklük, duyumsama-sezgisellik, düşünme-hissetme ve yargılama- algılama gibi işlevlerin gelişmesinin, ergenlik döneminin sonlarında tamamlandığını, hatta kimi bireylerin bu dönemde bile gelişimlerini tamamlayamadıklarını savunur. Gelişimleri tamamlanmamış bireylerin ise tutarsız, dengesiz ve düzensiz olabildiklerini ifade eder (Şimşek, Akgemci ve Çelik, 2014). Jung, bireyin geçmişteki kazanımlarının ve gelecekteki beklentilerin kişilik oluşumunu etkilediğini bu nedenle de süreklilik gösterdiğini belirtmiştir. Jung temelde, “dışadönük” ve “içedönük” olmak üzere, iki insan tipi üzerinde durur (Cüceloğlu, 1994).

Fromm (1941)’a göre, tarihsel süreçte bağımsızlığın artması insanların kaygı ve yalnızlaşma duygularının da artmasını beraberinde getirmiştir (Yazgan-İnanç, Yerlikaya, 2010). Fromm, insanların kaygı ve yalnızlaşma duyguları ile baş etmelerini sağlayan görüşünü şu şekilde açıklamaktadır. “Bazıları güçlü bir figürle kendilerini özdeşleştirip kendilerinden güçsüzlere saldırarak bu kaçıışı gerçekleştirir bazıları ise kaçış mekanizması olarak yıkıcılığı ve mekanik uyumluluğu kullanır. Mekanik uyumlular, kendilerine toplum tarafından uygun görülmüş kuralları kabul eder; biricik olma ve bireysellik duygularını yok ederler” (Burger, 2006).

Erikson, Freud'un kişilik varsayımlarını genişletmiş ve kişilik yaklaşımı kuramına libido kavramını eklemiştir. Ancak kişilik oluşumunda ego ve çevresel güçlerin libidoya göre daha etkili olduğunu belirtmiştir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2010). Kişilik gelişiminin ömür boyu sürdüğünü ve bebeklikten yaşlılığa kadar geçen zamanın sekiz evresinde kişiliğin değişim gösterdiğini belirten Erikson, bu evrelerin gelişimin dönüm noktaları olduğu görüşündedir. Bunlar; güvene karşı güvensizlik, özerkliğe karşı utanç ve kuşku, girişkenliğe karşı suçluluk, çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu, kimliğe karşı rol karışıklığı, yakınlığa karşı yalıtılmışlık, üretkenliğe karşı durgunluk ve bütünlüğe karşı umutsuzluktur (Burger, 2006; Yurtsever, 2009).

Birey gelişim dönemlerinin her basamağında "kriz" durumları yaşar ve bu kriz durumlarını çözmesi gelişiminin evresinde şekillendiği belirtilmektedir. Herhangi bir dönemde yaşanan krizin çözümü o döneme özgü temel gelişim görevidir. Kişiliğin gelişimi için bu krizlerin başarıyla çözülmesi önemli bulunmaktadır. Her bir kriz, bir olumlu biri olumsuz olmak üzere iki uçlu olduğunu savunan Erikson; "güvene karşı güvensizlik" krizini şu şekilde açıklar; "Başarılı bir kişilik gelişimi için bireyin krizin her iki yönündeki yaşantıları edinmesi gerekir. Yalnızca güvenmeyi ya da güvenmemeyi öğrenen bir çocuk gelecek dönemlerde uyum sorunu yaşayabilir. Önemli olan, herhangi bir dönemdeki bir krizin her iki yönünü de öğrenmek ama olumlu niteliği ön planda tutmaktır". Aynı zamanda her bir gelişim dönemindeki krizin olumlu ve olumsuz yönü arasındaki çelişki Erikson'un temel güç adını verdiği bir ego gücünü ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, temel güven ve güvensizlik çelişkisi "umut"un ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Yıldızoğlu, 2013).

2.2.2.2. Davranışçı ve Bilişsel Kuramlar

Davranışçı ve bilişsel kişilik kuramları, kişiliği öğrenme perspektifi ile açıklayan kuramdır. Kişiliğin öğrenilmiş davranış örüntüleri olarak açıklar. Freud'dan ve diğer kişilik kuramcılarından farklı olarak kişinin içinde olup bitenleri ile değil gözlemlenebilir ve ölçülebilir davranışları ile ilgilenmişlerdir. Kişiliğin alışkanlık sistemlerimizin bir sonucu olduğunu savunan Watson birkaç koşullanma ilkesiyle tüm insanların davranışlarını açıklayabileceğini öne sürerek davranış psikolojinin kurucusu olsa da kapsamlı bir kuram haline getiren Skinner olmuştur (Yazgan İnanç, Yerlikaya, 2010)

Geleneksel davranışçı kişilik görüşlerini eleştiren ve çalışmalarına bilişsel yaklaşımı getiren Albert Bandura olmuştur. İnsanların olaylara tepki göstermelerini, ödül ve ceza sonucunda bazı davranışları öğrenmesini doğal karşılar. Ancak, insanların sadece insana özgü bazı becerilere sahip olduğunu, düşünme ve bilgi sembolleri gibi insan kaynağının göz ardı edilemeyeceğini savunmuştur (Burger, 2006).

Bireyin koşullanma geçmişini yansıtan davranış alışkanlıklarının kişiliği oluşturduğuna inanan Skinner, kişilik gelişimini ve davranış nedenlerini öğrenme geçmişinden kaynaklandığını belirtir. Kişiliği şekillendiren süreçlerin anlaşılabilmesi için tepkisel ve edimsel koşullanma ilkelerinin incelenmesi gerektiğini savunur (Yazgan İnanç, Yerlikaya, 2010)

Weiten (2008) Skinner'ın kişilik yaklaşımını "bir bireyin kişiliği çeşitli uyarıcılara bağlı tepki eğilimlerinin bir toplamı olduğunu" şeklinde açıklar. Belirli bir durum, geçmiş koşullanmaya bağlı olarak şiddeti değişen bir takım tepki eğilimleriyle ilişkili olabilir. Skinner'ın teorisi çeşitli tepki eğilimlerinin ortaya çıkışı hakkında bilgi alınması üzerinedir. Tepki eğilimlerinden edinilen bilgi kişilik gelişimini de açıklayacağını vurgular. İnsanların çoğu tepkisi edimsel koşullanma yoluyla şekillenir. Çevresel etkenler, pekiştirme, ceza ve sönme bireylerin tepki biçimlerini belirler. Tepkiler pekiştirildikçe güçlenir. Tepki eğilimleri sürekli yeni deneyimlerle güçlenip ya da zayıfladığı için, Skinner kişilik gelişimini uzun soluklu ve sürekliliği olan bir yolculuk olarak görmüştür. Gelişimi çeşitli dönemlere ayırmanın gereksiz olduğunu vurgulayan Skinner, aynı zamanda ilk çocukluk deneyimlerine de özel bir ilgi göstermemiştir (Weiten, 2008; akt. Yıldızoğlu, 2013).

Bandura geleneksel davranışçı yaklaşımdan farklılık gösterir ve insan kişiliğinde bilişsel (içsel) boyutun önemli olduğunu vurgular. Gelecek eylemlere yön vermek için simgeler ve öngörüler kullanılır, böylece kendi kendini düzenleme durumunu ortaya koyar. Ayrıca başka insanların eylemlerini gözlemleyerek ve okuyarak ya da duyarak kişilik gelişimine katkıda bulunduğunu savunur (Burger, 2006).

Bandura'ya göre kişilik, düşünce, davranış ve çevrenin birbirlerini etkilemesiyle şekillenir. İster ödül ve cezalarla doğrudan yaşantılar yoluyla olsun ister gözlem yoluyla öğrenme sayesinde olsun insanların davranışları çevrelerinde değişikliklere neden olur.

Çevredeki değişiklikler önce insanların nasıl düşündüğü daha sonra da davranışlarını etkiler. Bandura bu karşılıklı etkiyi “karşılıklı belirleyicilik” olarak adlandırmıştır. Karşılıklı belirleyicilik modeline göre bir bireyin davranışı hem sosyal çevreyi ve bireysel etmenleri etkiler hem de sosyal çevre ve bireysel etmenlerden etkilenir. Bandura’ya göre bu karşılıklı etkiler ağında bir diğer önemli bilişsel öğe öz yeterliliklerdir. Öz yeterlilik, öğrenilmiş başarı beklentisi olarak tanımlanabilir. Yaptıklarımız, yapmaya çalıştıklarımız büyük oranda belirli bir görevi başarıyla sonuçlandıracağımıza olan inancımızla şekillenir. Öz yeterlilik duygumuz ne kadar fazlaysa bir işteki ya da durumdaki başarımız o ölçüde artar (Bernstein vd., 2011; akt. Yıldızoğlu, 2013).

Kelly, insan davranışlarını hem gerçekliğe hem de gerçeklik algısına dayandırmıştır ve insanın dünya ile ilgili görüşlerini „saydam şablonlar’a benzetir. Kelly’ye göre evren gerçektir ve insanlar bu gerçekliği değişik yollarla yorumlamaktadır. Bu nedenle insanların kişisel yapıları ve olayları anlama ve açıklama şekilleri onların davranışlarını açıklama ve yorumlamada yol göstericidir. Kelly olayları yorumlamak, kestirmek için kullanılan bilişsel yapıları „kişisel yapılar’ olarak adlandırır. Bir insanın kişisel yapısının diğerinin kişisel yapısına benzemediğini, çift kutupla açıklar. Kişi kendi yapılandırma sistemini ne kadar iyi anlarsa diğerleri ile iyi geçinme olasılığı o kadar yükselir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2010; Burger, 2006).

İsviçreli bir bilim insanı olan Piaget bireyin davranış ve öğrenmeye ilişkin deneyim ve yaşantılarını incelemiş ve bilişsel gelişim kuramını oluşturmuştur. Buna göre Piaget, bebeklikten itibaren bir çocuğun gelişimini dört aşamalı bir süreçle açıklamış ve genel ilke olarak bir evre tamamlanmadan bir sonraki evreye geçilemeyeceğini savunmuştur. Bir evrenin tamamlanmasını da ancak o dönemde kazanılması beklenen ve gereken bilişsel yapıların tamamlanması ile mümkün olduğunu ifade eder. Piaget genel olarak bu gelişim sürecine yaş sınırı belirtmiş olmakla birlikte dönemin niteliklerini kazanmanın her çocuk için aynı sınırdaki gerçekleşmeyeceğini de savunmuştur. Bu farklılık bireysel farklılıkların yanı sıra çocukların yeni deneyimlere hazır bulunuşluklarını da etkilemektedir. Piaget yeni gelişim görevlerinin kazanılmasında doğumdan itibaren her bireyde var olan “şema” kavramını ortaya koymuştur ve yeni kazanılan bilgi, deneyim ve becerilerin eski şemalara eklenmesi ve değiştirilmesi ile ortaya çıkan yeni şema anlamına geldiğini belirtir (Özdemir vd., 2012). Piaget’in yaklaşımında, çevre ile etkileşim sonucu

bireyin (çocuğun) kişiliğinin şemalar bağlamında geliştiği, bunun için de her evre ve dönemin sağlıklı biçimde tamamlanmasının önemine vurgu vardır.

2.2.2.3. Ayırıcı Özellikler Kuramı

Kişiliğin özelliklerini analitik bir açıdan inceleyen bu yaklaşımı savunanlara göre, temel özelliklerin sentezi ile kişilik oluşmuştur. Bu özelliklerin bilinmesi ile kişiliğin bilineceği ifade edilir. Ayırıcı özellik kavramı ile kastedilen, bireylerin kişilik özellikleriyle, kişiyi sınıflandırma esasına dayanmaktadır. Bu çerçeveden ele alındığı zaman, ayırıcı özellik yaklaşımı, bireyleri tanımlamak ve kestirimlerde bulunmak için, ayırıcı ancak aynı zamanda benzer özellikleri belirleyip, gruplar (Burger, 2006).

Yaklaşımın ilk kuramcılarında biri olan Gordon Allport kişiliği tanımlamaya yönelik olarak İngiliz dilinde 4000'den fazla sıfat olduğunu ve bireylerin kişilik özelliklerinin tanımlanmasında, sıfatlar ve karşıtlarından faydalandığını ifade eder. Eski Yunan filozofları aslında ayırıcı bir yaklaşım sergileyerek tipolojik bir anlayış geliştirmişlerdir. Genel olarak insanları dört temel özellik içinde sınıflamışlardır. Bu anlayışa göre “sanguinik (mutlu) birey”, “melankolik (mutsuz) birey”, “kolerik (sinirli) birey” ve “flegmatik (soğukkanlı) birey” şeklinde bir birey ve kişilik sınıflaması yapılmıştır. Bunu yanı sıra sadece insanların fiziki görünüşlerine göre sınıflama da yapılmıştır. Fiziki görünüş ve yeterlilik durumunun kişiliği de şekillendirdiğine olan inançla yapılan bu sınıflamada insanlar, “endomorfik (piknik) tip”, “mezomorfik (atletik) tip” ve “ektomorfik (zayıf) tip” olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Ancak her iki sınıflama anlayışı da, doğrulanamayan ve kanıtlanması çok olası olmayan varsayımlar dan oluşmaktaydı. Benzer bir mantık çerçevesinde kurgulanmakla birlikte ayırıcı özellikler yaklaşımı, analitik bir yaklaşım sergilemesi ve yer yer istatistik bilimini kullanması nedeniyle kanıtlanabilir özelliklere sahip olarak ortaya çıkmıştır. Ayırıcı özellikler kuramının, “mevcut kişilik özelliklerinin zaman içinde değişmemesi” ve “farklı durumlarda bile kararlılık göstermesi” gibi iki temel varsayımı vardır (Burger, 2006; Yazgan-İnanç, Yerlikaya, 2010; Cüceloğlu, 2004).

Allport, insanların kişisel özellikleri ve eğilimleri üzerine çalışmış, her bireyin çoğunlukla 5-10 arası kişilik eğilimi gösterdiklerini savunmuştur. Genel olarak ortaya

koyduğu kişilik özelliklerini de temel üç ana başlık altına almıştır (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2010);

Kardinal eğilimler: Bireyin tüm davranışlarında bir şekilde kendisini gösteren, yaşamının her alanında hissedilen, başat özelliklerdir.

Merkezi eğilimler: Kardinal özelliklere göre, daha az ısrarcı olup, oldukça genellenmiş özelliklerdir. Saldırganlık veya duygusallık gibi davranışsal temalardır.

İkincil eğilimler: Kardinal ve merkezi eğilimlere göre bireyin genel davranışlarında daha az belirgin olan, az genellenmiş ve tutarlı olmak zorunda olmayan özelliklerdir. Günlük yaşam davranışları, giyim kuşam tarzı gibi özellikler bu gruba girer.

Cattell davranışları ve bireylerin özelliklerini, faktör analizi kullanarak gruplamaya çalışmıştır. Davranışın bilimsel bir modelini oluşturmaya çalışan Cattell'in temel hedefi faktör analizi tekniğini kullanarak kişiliğin temel özelliklerini keşfetmektir. Cattell'e göre ayırıcı özelliklerin fiziksel ya da sinirsel bir statüsü yoktur ve bu nedenle de varlıkları ancak açık davranışların titizlikle ölçülmesi ile anlaşılabilir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2010).

Eysenck, kişilik özelliklerini içe ve dışa dönük olmak üzere iki boyutta değerlendirir. Eysenck de Cattell gibi psikolojinin amacının davranışı yordamak olduğunu ve kişiliğin incelenmesinde faktör analizinden yararlanılması gerektiğini belirtmiştir. Eysenck'in kişilik kuramı güçlü psikometrik ve biyolojik temellere dayanır. Biyolojik temeller ortaya konmadıkça faktör analizi tekniği ile elde edilen kişilik bileşenlerinin kısır ve anlamsız kalacağını vurgular (Yazgan İnanç, Yerlikaya, 2010).

Kişilik gelişmesinde çevresel faktörleri önemsemeyen Eysenck, temel kişilik boyutlarının %75'ni kalıtım yoluyla ve biyolojik olarak oluştuğunu ve temel kişilik boyutlarını Dışadönüklük, Nevrotizm ve Psikotizm olmak üzere üç boyutta incelemiştir. Bu üç kişilik boyutundaki değişkenliğin % 75'nin kalıtım, % 25'nin ise çevreden kaynaklandığını belirtir (Yazgan İnanç, Yerlikaya, 2010). Ayrıca içe dönük veya dışa dönük boyutta incelediği kişilik özelliklerini aşağıdaki şekilde sınıflandırmıştır (Şimşek, Çelik ve Akgemci, 2014);

Melankolik: Temkinli, hırçın, kötümser, a-sosyal, endişeli

Kolerik: Alıngan, huzursuz, saldırgan, atak, faal

Flegmatik: Pasif, itinalı, kontrollü, güvenilir ve sakin

Sengen: Sosyal, dışa dönük, konuşkan, pratik ve lider.

Lloyd (1999), Çalışma ortamı açısından, dışadönük bireylerin değişikliği, yeniliği, tahmin edilemezliği olan isleri tercih ettiklerini; içedönük bireylerin ise düzenliliği, kararlılığı ve tahmin edilebilirliği olan isleri tercih ettiklerini belirtmektedir. Ayrıca fizyolojik açıdan dışadönük bireyler çatışma ihtiyacı duyarlarken içedönük bireyleri sık çatışma olduğunda psikolojik yorgunluk, bitkinlik duyma eğilimi göstermektedirler (akt. Nitelik Ödemiş, 2011).

Allport ve Odbert (1934) tarafından, ortaya atılan ve birçok araştırmacı tarafından çalışılan, kişilikleri tanıma girişimlerinde, zaman içinde faktör analizi yöntemi kullanılmaya başlanmıştır (Sezici, 2015: 71). Bu çalışmalar ve yeni yeni bulgular ışığında kişilik kavramı çeşitli değişimlere uğramış ve zamanla araştırmacılar kişiliğin tanımlanmasından ziyade sınıflanması konusuna odaklanmıştır (Burger, 2006)

Sınıflama çalışmalarının en göze çarpan temsilcilerinden olan Cattell'e (1973) göre, kişilik on altı boyutu olan bir yapı olarak ele alınmalıdır. Eysenck (1975) ise kişiliğin, zıtlıklarla sabit olduğunu belirterek sınıflandırmayı, "dışadönüklük-içedönüklük (extraversion-introversion)" ve "nörotizm-stabilite" gibi iki temel boyutunu tanımlamıştır. Bu yaklaşım ve sınıflamalardan hareketle McCrea ve Costa (1980) üçüncü bir faktör olarak "deneyime açıklık (openness to experience)" boyutunu eklemişlerdir. 1985-87 yıllarına kadar üç boyut olarak ele aldıkları kişiliği, gerçekleştirdikleri çalışmalar sonucunda beş boyutlu bir yapı olarak tanımlamışlardır. 1987 yılında da son iki faktör olan "hoşgörü veya uzlaşmacılık (agreeableness)" ve "sorumluluk (conscientiousness)" boyutunu eklemişler ve günümüzde bilinen ve yaygın olarak kullanılan "Beş Faktör Kişilik Modeli (Five Factor Personality Model) (FFM)"ni ortaya atmışlardır. Bu modele göre son tanımlamada, McCrea ve Costa'nın kişiliğin, "nevrotizm", "dışadönüklük", "deneyime açıklık", "uyumluluk (uzlaşmacılık)" ve "sorumluluk (vicdanilik)" olmak üzere temel beş alt boyuttan oluştuğu konusunda kesin bir görüşe varmışlardır. Görüşün

ortaya atıldığı zamanlarda sadece kişiliğin bir sınıflaması olarak ele alınan 5 Faktör Kişilik Modeli zaman içinde bir kişilik kuramına evrilmiştir. Bu model her bireyin söz konusu beş faktör veya alt boyut içeriği ve özelliklerine göre bir kişilik geliştirdiğini, bu faktörlerin bireyde az veya çok görülmesinin, bireyde kişiliğin pozitif veya negatif yansımaları olarak ortaya çıkacağını savunmaktadır. Bu açıdan çeşitli araştırmacılar bireyin bu faktörlere sahip olma düzeylerine göre, aşağıdaki şu özelliklere de sahip olacaklarını ifade etmiştir (Tozkoparan, 2013; Çivitci ve Arıcıoğlu, 2012; Dinç vd., 2013).

2.2.2.4. İnsancıl/Varoluşçu Kuram

İnsancıl psikolojinin kökleri Avrupa kaynaklı varoluşçu felsefe ve Carl Rogers ile Abraham Maslow gibi bazı Amerikalı psikologların çalışmalarına dayanmaktadır. Varoluşçu felsefe, insancıl yaklaşımın yapı taşı haline gelmiş pek çok soruyu irdelemiştir. Bu soruların bazıları varlığın anlamı, özgür iradenin rolü, insanın biricikliği üzerinedir (Burger, 2006).

İnsancıl kuramlar, Freud'un davranışın ilkel ve hayvani dürtülerden kaynaklandığı görüşünü reddetmişlerdir. Aynı zamanda insancıl kuramlar davranışçı kuramları çok fazla hayvanlar üzerinde deney yaptıkları ve kişiliği çok mekanik ve parçalara bölünmüş bir yapı olarak gördükleri için eleştirmişlerdir. İnsancıl görüşe göre, hem davranışçıların hem de psikodinamik görüşü savunanların ileri sürdükleri fazlasıyla determinist bir bakıştır ve insan davranışının eşsiz özelliklerini ve insanların hareket etme özgürlüğüne sahip olduğu gerçeğini yansıtmaktan çok uzaktır (Weiten, 2008; akt. Yıldızoğlu, 2013).

Carl Rogers, Rogers, mevcut potansiyelini iyi kullanan bireyi, sağlıklı birey olarak tanımlarken, kişilik kavramını yorumlarken de bireyin benlik bilincine vurgu yapar. Rogers'a göre, bireyin benlik bilinci, kendisini nasıl gördüğü ile ilgili olup, iyi ve kötü arasında bir yerlerde olabilir. Olumlu benlik bilinci, sevginin bir şarta bağlanmadığı, koşulsuz olarak sunulduğu bir ortamda mümkündür. Olumlu benlik bilinci geliştirebilmiş bireyler ise deneyimlere açık, kalıba bağlı davranışlar yerine özgün davranışlar gösteren, toplumsal değerlerden çok kendi ilgi, değer ve gereksinimlerine göre tutumlar alan bireylerdir (Cüceloğlu, 2004; Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2010; Burger, 2006).

Maslow da (1971) tıpkı Rogers gibi benlik bilinci üzerinde durmuştur. Hiyerarşik ve basamaklı bir yapı gösteren güduları açıklayan Maslow'un yaklaşımı bir kişilik yaklaşımı olarak da değerlendirilmektedir. Buna göre bireyler basamaklar halinde belirlenmiş ihtiyaçları gidermeden üst aşamalardaki güdülere yönelemediği gibi aynı zamanda en üst düzey kabul edilen kendini gerçekleştirme aşamasına da ulaşması mümkün değildir. Alt basamaktaki ihtiyaçları giderir gidermez üst aşamadaki güduları doyumaya yönelir. Bireyin ulaşacağı en yüksek yer kendini gerçekleştirme noktasıdır (Cüceloğlu, 2004).

Maslow insan güdülerinin oldukça karmaşık ve birbiriyle ilişkili olduğunu ve ihtiyaçlarının da beş ana grupta yer aldığını savunmaktadır. Bu gruplar da kendi içlerinde oldukça net bir hiyerarşiye sahip olup, hiyerarşide yer alan bir basamak doyurulmadan üst basamağa odaklanmak ve gerçekleştirmenin olanaklı olmadığı savunulmaktadır (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2010).

2.2.3. Beş Faktör Kişilik Özellikleri

Beş faktör kişilik modeli İngilizce dilinin özellik isimlerinin analizleri üzerinden keşfedilmiştir ve bireylerden kendilerini bir dizi sıfatı sıralaması istenerek oluşturulmuştur. Beş faktör modeli, insanlar arasındaki farklılığı belirleyen beş bağımsız ve değişmeyen kişilik özelliklerinin hiyerarşik bir organizasyonudur (Störmer ve Fahr, 2010). Kişiliğin beş faktör özelliği tüm dünyada kabul görmüştür. Ancak bu sistem açıklayıcı değil, tümüyle tanımlayıcıdır. Mount, Ilies ve Johnson (2010) kişilik yapısının portföyü olarak beş faktör kişilik modelini genel olarak “Dışadönüklük” (Extraversion), “Deneyime açıklık” (Openness/Openness to Experience), “Duygusal Denge” (Emotional Stability), “Uyumluluk” (Agreeableness) ve “Sorumluluk” (Conscientiousness) şeklinde tanımlamışlardır (akt. Nitelik Ödemiş, 2011).

2.2.3.1. Duygusal Denge (Emotional Stability)

Nörotizm olarak da isimlendirilen bu özelliği düşük olan bireyler; rahat, özgüven sahibi, sabırlı, eleştiriye açık, strese dayanıklı olma gibi özellikler sergilerler, olumlu performans ve ikna edici kabiliyetleri, kendine güven ve benlik saygısı yüksek bireyler liderlik özelliği gösterirler. Nörotizm özelliği yüksek olan bireyler ise endişeli, gergin,

çekingen, güvensiz, kendiyle barışık olmayan, kaygılı, değişken ve saldırgan gibi özellikleri göstermektedir. Nörotizm kavramı kaygılı, savunmacı, güvensiz ve duygusal eğilimi fazla olanları tanımlar. Nörotikler özgüven eksikliği yaşarlar. Nörotikler çoğunlukla negatif duruma odaklanmayı tercih eder. Nörotikler kişisel yetkinlik konusunda sıra dışı bir ilgileri vardır. Duygusal anlamda reaktiflerdir. Nörotizmin karşılığı duygusal stabiledir. Duygusal stabilite kavramı bir kişinin duygularını dizginlemesi üzerine kuruludur (Burger, 2006; Judge ve Bono,2000; Saxena, 2014).

2.2.3.2. Dışadönüklük (Extraversión)

Johnson ve Ostendorf (1993) beş faktör modeli ile ilgili tartışmalara açıklık kazandırmak amacı ile yaptıkları çalışmada pozitif duygularla dışadönüklük arasında olumlu bir ilişki olduğunu göstermişlerdir. Beş faktör modelinde sıcaklık ve benzeri olumlu duyguları “dışadönüklüğün” boyutları olarak değerlendirmişler, sevecen, neşeli, istekli ve dostça gibi enerjik olumlu duyguların birincil olarak dışadönüklük faktöründen, ikincil olarak yumuşak başlılık faktöründen yük aldıklarını belirtmişlerdir. Buna karşın cömert ve sıcak gibi daha ılımlı olumlu duyguların, birincil olarak yumuşak başlılık faktöründen, ikincil olarak dışadönüklükten yük aldıklarını savunmuşlardır. Aynı çalışmada, liderlik, güç, girişkenlik ve baskınlık gibi özelliklerin de dışadönüklük faktöründen yük aldıklarını ortaya koymuşlardır. Düşüncesizlik, tepkisellik ve dikkatsizlik gibi özelliklerin ise hem sorumluluk hem de dışadönüklük faktöründen negatif yönde yük aldıklarını iddia etmişlerdir (akt. Sevi.2009).

Dışadönüklük özelliği belirgin olan insanlar; girişken, aktif, iddialı, heyecan odaklı, neşeli, ilgili, sosyal, konuşkan, eğlenceyi seven, sevecen, şefkatli, sıcakkanlı gibi özellikleri göstermektedir. Utangaç, çekingen, sessiz, sakin, içe dönük, yalnızlığı tercih eden, konuşmaktan hoşlanmayan gibi özellikleri olan bireyler ise dışadönüklük özelliği düşük olan insanlar olarak düşünülmektedir. Dışadönük insanlar sosyal, iddialı, aktif, sıcak, enerjik ve maceracıdır. Davranışlarında dominant ve başkalarıyla ilişkide etkileyicidir. Konuşkan ve maceracı olmanın yanı sıra mizah kullanımı konusunda da beceriklidirler. Bunların aksine içe dönükler, bağımsız olmakla birlikte büyük grupları ve toplantıları tercih etmezler. Yalnız kalmayı tercih ederler ve enerjileri çoşkuları oldukça düşüktür (Burger, 2006; Saxena, 2014).

2.2.3.4. Deneyime Açıklık (Openness)

Yüksek seviyede gelişime açık olan bireyler, analitik düşünen, duyarlı, açık fikirli, hayal kuran, maceracı, orijinal, yaratıcı, meraklı, kendi düşünce ve duygularına yönelen, özgürlükçü; düşük seviyedekiler ise geleneksel değerleri korumaya ve belirli bir yaşam biçimini sürdürmeye eğilimli, tutucu, ilgisiz kişiler olarak nitelendirilmektedir. Deneyime açık bireyler alışılmadık, özgün, farklı ve ıraksak düşünme özelliklerine sahip kişilerdir. Otonom düşünceye sahip oldukları gibi bağımsız muhakeme gücü de gösterirler. DeYoung, Peterson ve Higgins (2005) açık olmayı “bilişsel esnekliğe motive olmak” olarak tanımlarken zekâ, yaratıcılık ve motivasyonu kapsadığını savunurlar. Açık insanlar sıra dışı ve geniş fikirlidirler (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2010; Saxena, 2014).

2.2.3.4. Uyumluluk (Agreeableness)

Bu özelliği yüksek olan insanlar, saygılı, güvenilir, cana yakın, esnek, kibar, merhametli, uyumlu, yumuşak başlı, alçak gönüllü olma gibi özelliklere sahipken, düşük olan insanlar; hırçın, huysuz, inatçı, dik başlı, kaba, bencil ve şüpheli olma gibi özelliklerle tanımlanmaktadır. McCrea ve Costa (2003)’e göre uyumluluk boyutunda yüksek puan alan bireyler işbirliğine, düşük puan alan bireyler ise rekabete daha yatkın olarak değerlendirilmektedir. Literatürde “Hoş görülülük” olarak da geçen bu kavrama göre tanımlanan insanlar, fedakâr, sıcak, cömert, inançlı ve kooperatiftir. Hoşgörü; güven, doğruluk, fedakârlık, uyum, tevazu gibi alanlardan oluşur. Diğerlerine yönelik empatik ve pro-sosyal yaklaşırlar. İşbirlikçi yönleri sayesinde başkalarına karşı uzlaşmacıdırlar. Liderlikte takipçileriyle nitelikli ilişki kurulmasını sağlar (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2010; Saxena, 2014).

2.2.3.5. Sorumluluk (Conscientiousness)

Boyutun yüksek ucunda yer alan kişiler düzenli, tedbirli, azimli, hırslı, titiz, dikkatli, göreve bağlı, başarı odaklı, kendini disipline edebilen, sorumlu ve uyumlu olma gibi özellikler gösteren bireylerin sorumluluk özellikleri yüksekken, plansız, düzensiz, dikkati kolay dağılan, disiplinsiz özellikler gösteren bireylerin tam aksine sorumluluk özelliklerinin düşük olduğu savunulmaktadır. Sorumlu bireyler için güvenilirlik,

sorumluluk, müzakere, başarı yönelimi ve temel esaslardır. Genellikle ihtiyatlı, düşünceli ve davranış standartlarına uymak için kesin bir eğilim vardır.

Düşünce sürecine yoğun zaman harcamaları ve özen göstermeleri nedeniyle sıklıkla uyarılmış haldedirler. Chamorro-Premuzic ve Furnham (2003) bu başarının alt boyutlarını oryantasyon, verimlilik, amaç odaklılık, azim ve sorumluluk olarak tanımlamışlardır. Çoğu sorumlu birey öz düzenleme ve uyarılmışlığı başarıya kanalize etme konusunda oldukça başarılıdır. Yelpazenin diğer tarafında ise sorumluluk olgusu yetersiz veya eksik bireyler, ihmalkâr güvenilirmez ve ağır düzeyde dikkatsiz olarak değerlendirilmiştir (Burger, 2006; Saxena, 2014).

2.3. Benlik ve Benlik Saygısı

Benlik kavramından ilk söz eden Psikolog James'tir; benliği ikiye ayırarak incelemiştir. Benlik olarak özne olan 'ben' ve nesne olan 'ben' kavramından bahseder. Benlik durumunun özne yönü, aktif bir şekilde algılamasını sağlayan, hissetme durumuna etki eden, deneyimleri irdeleyen, hayalleri olan, hatırlayan, seçimler yaptığı ve planlara yönelim gösterdiği yönü olmaktadır. Nesne olan "ben" ise, yaşantının ve deneyimin nesnesidir. Nesne yönü ise hem pasif hem de etkilenen bir yönünün olması hali şeklinde ifade edilmektedir (Arıca, 1995).

Benlik terimi, bireyde hem zihinsel hem de fiziksel niteliklerde bir toplam ve bireyde sahip olunan özelliklerin, kendini değerlendirmesi durumunu belirtmektedir (Lawrence, 1988). Diğer bir tanıma göre ise bireyin kişilik özelliklerinin kendine bulma derecesi hakkına dair değerlendirme bütünü olma durumudur (Kuzgun, 1983).

Benliğin boyutları açısından değerlendirilmesi yapıldığında bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olarak üç tane olduğu belirtilebilmektedir. Diğer yandan benlik kavramı benlik imgesi, ideal benlik durumu ve benlik saygısını da kapsamakta ve gelişmeler mevcut olmaktadır (Pişkin, 2003).

Cooley, sosyolojik bağlamda benlik kavramını incelemiş ve 'ayna benlik' kavramını ortaya atmıştır. Ona göre, bireyin kendisini tanımlaması, diğer insanlardan görme durumuna göre şekillenmektedir. İfade edilen yaklaşım ise bireyin benliğinde,

başkaları tarafından algılanma durumu, biçimi, birey tarafından algılanan başkalarının algılama biçimi düşüncesi, benlik yapısında iftihar durumu ve küçük düşmeye dayalı kısa süreye etki eden durumları içermektedir (Demiriz, 1997).

Mead (1934) Zihin, Benlik ve Toplum adlı eserinde, kişide oluşan tepkilerin dayanağının, diğer insanlar temelinde oluşan bakışlarından kaynaklanan bir benlik oluşturma ihtiyacı şeklinde belirtmektedir. Sosyal bir varlık olan insanın, diğer insanlarla etkileşim içinde olduğundan benlik değerinin de içinde bulunduğu sosyal grupların bir yansıması olduğunu ifade etmiştir (Asıcı, 2013).

Benlik, Freud'un psikanalitik kuram öncülüğünde ego terimi olarak ifade edilmiş ve bu bağlamda incelenmiştir. Diğer yandan id, ego ve süper egoyu içeren yapıda irdelenmiştir. İd kelimesini bir karşılığı olan alt benlik ve süper egonun karşılığı olan üst benlik kavramları ile de ilişkilendirerek kullanımı mevcut olmaktadır. Bireyin yaşantısında alt benlik ile üst benliğin, dış dünya bağlamında bir ilişki kurarak kişinin hayatını etkilemesi ve dış uyaranlar ile aşırı uyaranlar arasındaki ilişki, benlik kavramını belirtmektedir (Geçtan, 2006).

Adler ise benlik kavramını ifade ederken yaratıcı kavram niteliğini belirtmiştir. Bu bağlamda niteliğin ifadesi olarak benlik kavramı, karar vermeye ilişkin bir yeteneği bireyin hayatında uygulayabilme amacını taşıyan bir yaşamın durumu sunmaktadır. Bu kuram bağlamında, bireyin benlik kavramının olumsuzluk taşıması ve yetersizliğe neden olan duyguların meydana gelmesi üzerinde yoğunlaşma olmuştur. İnsanların yaşamlarında öncelikli olarak güçsüz olması ve gücün yetersizliklerin giderilmesi ile elde edilmesi durumunun söz konusu olmasından kaynaklı olarak sürekli bir güç elde etmeye yönelim göstermesi durumu söz konusu olmaktadır. Özellikle de çocukların yaşamakta olduğu yeteneksizlik duyguları, yetişkinlerden kaynaklı olarak oluşan bir durumdan kaynaklı olarak meydana gelmektedir. Çocukların üstün güçleri yerine getirebilme çabalarına bürünme hali, bu tür durumlarda ortaya çıkabilmektedir. Mükemmeliyetçi yapıya bürünme durumu böyle etkenlere bağlı olarak çocukluk döneminde ve yaşamın temel ihtiyaçlarının en önemli olduğu dönemde etkin olmaktadır (Asıcı, 2013).

Super (1990), gelişimsel mesleki kuramında öz kavramına yer vermektedir. Super öz kavramını kişinin yerine getirdiği roller ve içinde bulunduğu durumlar ile kişinin

ilişkiler ağının bütünü olarak tanımlamaktadır. Öz kavramının sosyal, interaktif, yaşayarak öğrenme ve öz farkındalık yoluyla şekillendiğini ileri sürmektedir. Super'a göre insan hayatı boyunca çeşitli roller oynamakta ve yaşantılar sonucu birey yetenekli olduğu alanları keşfederek başarılı olduğunda kendini yeterli hissetmektedir. Aynı zamanda diğer bireylerin kendisi hakkındaki değerlendirmelerini de göz önünde bulundurarak birey kendisi hakkında bir yargıya varmaktadır (Eriş, 2013; Karaca ve İkiz, 2010; Kuzgun, 1983).

Sullivan'ın benlik gelişimini ifade eden kişilerarası ilişkiler kuramı bağlamında sosyal ilişkilerden kaynaklı bir durum olarak nitelendirilmesine neden olmaktadır. Bu kuram kapsamında birey, farklı zihinsel imgeleri geliştirmeye yönelim göstermektedir. Zihinsel imgeler olarak ifade edilen unsurlar, kişileştirmeye dayalı unsurlar olarak ifade edilebilmektedir. Çocukların benlik yapıları bağlamında kişileştirmenin üç farklı şekilde olduğu belirtilebilmektedir. Bunlardan ilki iyi-ben kişileştirmesi, çocuğun ödüllendirilen ve iyi hissetmesine yardımcı olan yönleridir. İkinci unsur, kötü-ben kişileştirmesi, çocuğun annesinden aldığı ceza ve onaylanmama deneyimlerinden oluşmaktadır. Benliğin belirsiz, kaygı yaratan kısmı ise ben-değil kişileştirmesidir. Sullivan zaman zaman hayali kişileştirmelerin de olabileceğini ifade etmektedir (Akt. Asıcı, 2013).

Rosenberg, benlik ile ego terimlerini genellikle birbirlerini tamamlayan unsurlar olarak nitelendirmekte ve kullanmaktadır. Bu bağlamda ego kavramı, kişinin hayatta karşılaşmış olduğu gerçekler ile yüzleşmesini ve kabullenmesini sağlama durumunu, çeşitli entelektüel ve bilişsel unsurları ifade eden süreç çevresinde benlikten farklı olarak, benlik yapısını korunması ve gelişim göstermesi görevinin olduğunu ifade etmektedir. Benliğin kişide oluşum göstermesi, hem kendisi hem de çevresi ile bir etkileşimin olması sonucunda edinmiş olduğu yaşantılardan öğrenmiş olduğu görüşler ve algılar biçimini oluşturmaktadır (Yenidünya, 2005).

Sentrock benlik kavramı ile ilgili düşüncesini özellikle de gençler üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda ergenlerin kendi benliklerinden farklı bir benlikte görünmeye dayalı yönelim göstermeleri durumu söz konusu olmaktadır. Bu durum yanlış benlik olarak isimlendirilmekte ve arkadaş çevresinde veya karşı cins olma durumlarında olduğu an değişkenlik gösteren bir durum niteliği kazanmaktadır (Güler, 2006).

2.3.1. Benlik İmgesi

Benlik imgesi, kişinin genel olarak hem zihinsel hem de fiziksel özelliklerine dayalı özelliklerinin bilincinde olması durumudur. Bu durumun gelişim göstermesi ise ebeveynlerin çocuklarına göstermiş oldukları davranışlar ve tavırlar ile etkinlik kazanmaktadır. Çocuğun aile ortamındaki durumu, zekâ unsurunun sürekli olarak aile tarafından aşağılayıcı şekilde kullanılması ve anılması haline etki etmektedir. Bu durumların farkına varan çocuk zaman içinde benlik imgesi oluşturmakta ve bu durum aynı zamanda hız kazanmaktadır (Pişkin, 2003).

Kendilik algısına çocuk, ilk izlenim olarak vücudu ile ilişkili bir durum olmaya yönelmektedir. İlk zamanlarda bebekler kendilerini çevrelerinden ayrı olarak konumlandırır. Bebeğin geliştikçe duyu organlarının da gelişmesi ile bebek kendi bedenini daha fazla tanımaya başlar. Çocuk bilişsel olarak olgunlaştıkça kendisine yönelik algısı artmaya başlar. Ergenlik dönemine yaklaştıkça ise bedenin önemi üzerinde durulur ve dış dünyadan beğenilme isteği artar. Genç birey kendi arkadaş grubundan ve çevresinden çekiciliği hakkında değerlendirmeler alır. Böylelikle kendilik algısı hakkında bilgi sahibi olmaktadır (Pişkin, 2003).

Horney, kişinin çevre faktörlerinden olumsuz şekilde etkilenmesi halinde yalnızlık yaşamasına ve aşağılık duygusu hissetmesine neden olabilmektedir. Böyle bir durumda birey, kendi olan benliğinden uzaklaşması durumu söz konusu olmaktadır ve kendisine yabancılaşma hissederek beğenmeme duygusu ve sürekli değişimin olması duygusu söz konusu olmaktadır. Bireyin ideal benlik imgesi oluşturma düşüncesi, normal yaşantısında yaşayacağı hayal kırıklıklarını ödünleme amaçlı için gerekli olan bir unsur olması söz konusudur. Böyle bir durumda birey, kendi benliğinden nefret etmeye başlamakta ve öz -nefret duygusu ile beraber kendi benliğine yabancılaşma hissetmektedir. Bu durum, utanç ya da küçük düşürülme gibi nedenlerden kaynaklı olarak meydana gelen bir unsurdur (Horney, 1996; Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2011; Asıcı, 2013).

Rogers'ın benlik kavramı üzerine görüşleri ise, bireyin kendisini kabullenme durumu üzerine yoğunlaşması gerekliliğini ifade etmektedir. Bireyin benlik imgesi oluşturmaya durumu, çevre ile etkileşim kurması ile meydana gelen bir durum olmakla beraber bulunduğu aile, sosyal ortamlar yansıtımlar yapmaktadır. Aynı zamanda hayat

seçimlerinde tercihler ve kısıtlamalar da bu bağlamda önemli olmaktadır (Bednar, Wells ve Peterson, 1991).

2.3.2. İdeal Benlik

Benlik kavramı herkesin sahip olduğu ve bireyi diğer kişilerden ayıran özelliklerin olduğu kendilik imajıdır. İdeal benliği ise herkesin ulaşmak istediği bir benlik olarak nitelendirebiliriz. Benlik kavramı şu şekilde ifade edilebilir; bireyin benimsemekte olduğu ideal kimliği geliştirme çabası, ideal beni oluşturmaya yönelim gösterdikçe mutlu olmasına etki etmektedir. Gerçek ile ideal olan benlik arasında bulunan boşlukların olması ile beraber ruhsal açıdan savunmalara geçmesine etki etmektedir. Fakat bu tür davranışların kendisini devamlı bir hal ile göstermesi, aşırı derecelere ulaşma göstermişse eğer sosyal ilişkilerde gerçekçilik ortadan kalkmakta ve uyumsuzluk etkisi olan bir davranışa dönüşmektedir (Cüceloğlu, 2006).

Benlik imgesi bebeklikten başlayarak gelişimini sürdürür. Bu dönemde çocuğun benlik gelişimindeki en önemli figürler anne baba figürleridir. Ailenin benlik gelişimindeki ilk aktör olmasını söyleyebiliriz. Aileden sonra ise çocuğun benlik gelişiminde okul önemli bir kurumdur. Çocuk yeni arkadaşlar edinerek, belli şeyleri paylaşma ve yerine getirme sorumluluğu üstlenmeye başlar. Bu da benlik gelişimindeki önemli olaylardır. Çocuğun kendine ilişkin beden imgesi anne babanın çocukla ilgili değerlendirmelerinden oluşur. Bu imge çocuğun benliğindeki ilk imgelerdir. Çocuk bu dönemde kendisini sürekli başkaları ile karşılaştırmaya başlar ve çocuğun kendini akranları ile karşılaştırması benliğinin gelişiminde önemlidir. Özellikle ergenlik döneminde bedene ilişkin algılar, beğenilme isteği ve kendini başkaları ile karşılaştırma oldukça ön plandadır. Ünlü kişileri örnek alma ve onlar gibi olmak isteme de bu dönemde fazlaca görülmektedir (Pişkin, 2003).

Kişi için ideal benliğe ulaşmak bir hedef olarak görülmektedir. Birey ideal benliğe ulaşmak için birçok yolu dener ve ona ulaşmak için çaba gösterir. Çabaları başarısız olmuşsa, mutsuzluğa sürüklenir ve kendine olan saygısını ve güvenini kaybeder. Kendinden beklentisi yüksek bireyler bilinçdışı dürtülerinden çıkamamakta, olumsuz durumlarla karşılaşabilmektedir. Başkalarının kendisi hakkında yüksek beklentisi olan genç bireyler ebeveynlerinin istediklerine ulaşmak için çalışır ve uğraşır; onlara hayal

kırıklığı yaratmak istemez. Ancak böyle bir benlik gelişimi de olumlu değildir çünkü birey kendi benliğine ulaşma çabası içinde değil ebeveynin kendisi hakkındaki ideal benliğine ulaşma çabası içindedir (Yörüköğlu, 1993).

2.3.3. Benlik Saygısı

Benlik kavramı, bireyin kendi özelliklerini bilmesi ve nasıl bir insan olduğuna ilişkin düşüncelerini ifade etmesi ile kimlik kazanır. Benlik kavramını kendi özellikleri ile bütünleştiren bireylerde benlik saygısı ortaya çıkmaktadır (Burger, 2006).

Benlik saygısı, bireyin değerlendirmeler ile kendi benliğini kişisel özelliklerine bağlı olarak onaylaması halinde oluşan bir kavram olma niteliği taşımaktadır. Benlik saygısının, özsaygı kavramı ile bütünleşmesi alan yazında ideal ile benlik imgeleri arasında farkın değerlendirilmesi süreci şeklinde ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle bireyin algılamış olduğu benlik ile olmak istediği benlik arasındaki yakınlık düzeyi bireyin benlik saygısını oluşturmaktadır. Bu bağlamda önemli olan unsur, bireyin bu durumu ne şekilde değerlendirdiği ve dış uyaranlara karşı duygusal tepkilerin ne düzeyde ortaya koyulduğudur. İdeal benlik ile bireyin algıladığı benlik saygısı arasında farklılıkların bulunması kaçınılmazdır (Pişkin, 2003).

Bireyin günlük yaşantısının merkezi bir ögesi olması nedeniyle önemli bir psikolojik yapı olarak görülen benlik saygısı; insanın çevresiyle etkileşimlerini yansıtan ve etkileyen, kendisi hakkındaki düşünme düşünme biçimi olarak ortaya çıkmaktadır (Kernis, 2003).

Erikson (1968), bireyin gelişimini 8 ayrı psiko-sosyal döneme ayırmakta ve ilk basamak olan temel güvenin inşası sürecinde kazanılan içsel aynılık ve bu durumun sürekli bir hal kazanması duygusunun benlik saygısı için kritik olduğunu belirtmektedir. Bireyin özerklik yeteneğinde gelişmenin olması, çatışmanın özerkliğinde kuşku oluşturmakta, utanç karşısında üstesinden gelmeyi sağlamakta ve yeteneğin gelişmesinin önünü açmaktadır. Bu şekilde birey herhangi bir kararı verirken, kendi kararlarını alabilme, kendi başına düşünebilme, çevre tarafından etkin kabul görme, çevreyi irade altına alma durumu ile beraber benlik saygısı oluşturmaktadır. Erikson, üçüncü dönemi girişimciliğe karşı suçluluk olarak adlandırmaktadır. Ebeveynin tutumunda olumluluğun

bulunması ile birlikte suçluluğun daha az meydana gelmesi, bireyin daha fazla girişimci olmasının önünü açmakta ve bu da benlik saygısını artırmaktadır. Dördüncü gelişim basamağında çocuğun aşağılık duygusuna karşı başarılı olma duygusu ön plana çıkarsa benlik saygısı artmaktadır. 12-20 yaşları arasındaki ergenlik döneminde, kimliğin kazanılmasına karşı kimliğin oluşumunda bir bocalama durumu etken olmaktadır. Kimliğin kazanım elde etmesi ile beraber tutarlı bir boyut kazanması, belirli ideolojik bir yapının oluşması, yaşamın anlam dolu bir hal kazanması gibi durumlarda kazanımların etkin bir hale dönüşmesinin söz konusu olması durumu, benlik saygısının oluşması sırasında olumlu bir etki kazandırmaktadır (Eriş, 2013).

Coopersmith (1974) benlik saygısını bireyin algılanan öz değer, performans, başarı ve uygunluğun kendiliğinden algılanan seviyesi ve öznel yaşamın çekirdeği olarak tanımlamaktadır. Coopersmith, gerçek ve savunulabilir bir benlik saygısı olarak iki tür saygıdan bahsetmektedir. Kendisini gerçekten saygın ve değerli hisseden bireylerde gerçek öz saygının bulunduğunu belirtirken, ikinci grup kişilerde de kendilerini değerlendiremeyen ve verilen hükmü doğrudan kabul eden kişilerde görülen düşük benlik saygısı olduğunu vurgulamaktadır (Coopersmith, 1974).

Rosenberg, benlik saygısını "kişinin kendine olumlu veya olumsuz bir tutum olarak görmesidir" şeklinde tanımlamaktadır. Bireyin kendisini değerlendirmeye yönelik tutumu olumluysa, benlik saygısı yüksektir; bununla birlikte bireyin kendine yönelik tutumları olumsuz ise de benlik saygısı düşüktür. Dış dünyaya uyum sağlamak için bireyin yarattığı benlik imajı, çevreyle olan etkileşimin bir sonucu olarak gelişmekte, ailenin ve sosyal çevrenin kararlarını ve tercihlerini yansıtmak sureti ile son şeklini almaktadır (Torucu, 1990).

Adler ise benlik saygısının duygular arasında bir geçiş olduğunu ve bu geçişin aşağılık duygusundan üstünlük duygusuna doğru şekillendiğini belirtmektedir. Benlik saygısı üzerine etki yaratan faktörleri ise çeşitli hastalıklar, sosyal ilişkilerin istenilen düzeylerde ilerleme göstermemesi, organ eksikliği gibi unsurlar temelinde ifade etmektedir (Eşer, 2005).

2.3.4. Benlik Saygısının Gelişimi

Benlik duygusu doğuştan gelen bir durum değildir. Yaşantı sonucu oluşan ilişkiler ve etkileşimler yoluyla gelişen bir olgudur. Doğduğunda çocuk kendisi ile başkası arasında bir ayırım yapamazken büyüdükçe, kendisi ile dış dünya arasında ayırım yapmaya başlamaktadır. Çocuk kendine doğru yönelmekte ve benlik gelişimi oluşmakta ve devam etmektedir (Baymur, 1994).

Birey toplumsallaşmaya başladıkça bireyin sosyal çevresi önem kazanmaktadır. Çocuğun anne baba, kardeşler ve dış çevre ile oluşturduğu ilişkiler onun geleceğini şekillendirmekte ve kimlik oluşumuna katkı sağlamaktadır. Kendisine sürekli hakaret edilen ve kendisi ile dalga geçilen çocuk olumsuz bir benliğe sahip olmaya başlar ve kendinden nefret etmeye başlar. Çocuğun yaşantıları hayatında etkiler bırakır. Bireyin kişiliği ilişki kurduğu diğerleri ile olan yaşantıları sonucu oluşmaktadır. Ergenlik döneminde ise genç iyi ve sağlam arkadaşlıklar kurmaya yönelir. İyi arkadaşlık ve samimi dostluklar kuran gençlerin yüksek benlik saygısına sahip oldukları söylenebilir. İyi bir arkadaşlık ve dostluk ilişkisine sahip olmayan gençlerin de düşük bir benlik saygısının olduğu iddia edilebilir (Baymur, 1994).

Benlik kavramı, bireyin yaşamında özellikle de ergenlik dönemi ve ilk yetişkin olduğu dönemde oluşmaya ve şekillenmeye başlayan durumu ifade etmektedir. Bu bağlamda benlik kavramının dinamik ve bireyin yaşam sürecinde etkin bir unsur olması, oluşumunda da gerekli olan bir unsur niteliğinin kazanmasını sağlamaktadır. Benliğin bireyde oluşması sırasında etkin olan faktörler ebeveynlerin disiplin anlayışından, sevginin çocuğu ne oranda sunulduğundan, uygun davranışları yaşıtlarına göre gösterme düzeyinde gösterme baskısından, okul ortamındaki başarı durumunda okul yaşantısı etkisinden ve çok değişik olaylardan etkilenme göstermektedir. Bireyin benlik gelişiminde kendi ve çevre yapısından fazlaca etkilenme göstermesi, bu unsurlardan olumlu düzeylerden örnek alması ve baskı altında kalmamasını gerektirmektedir. Bu bağlamda kendisini değerli hisseden birey, kendi benliğine saygı duymaya başlayacaktır. Bu şekilde benliğin gelişiminde uyum gözlenecektir (Sanford & Donovan, 1999).

Ergenlik döneminin benlik saygısı bakımından riskle dolu olduğu belirtilebilir. Ergenlik dönemine kadar bir biçimde benlik saygısı geliştiren ve sürdüren birey bu

dönemde kendi kimliğini ve benliğini yeniden değerlendirir. Kim olduğunu, nasıl biri olduğunu ya da olacağını, hislerini ve düşüncelerini gözden geçirir. Bununla birlikte, geçmiş yaşantılarını da gözden geçirir. Önceki benlik gelişimi de ergenlik dönemi ve sonrasındaki benlik saygısı gelişimini destekler. Ergenlik döneminde olan gencin benlik saygısı bazı faktörlerden etkilenir. Bunlar, aile ortamı, yakın aile çevresi, sosyal çevresi ve kurumsal çevresidir (Yörükoğlu, 1993).

Ergenlik döneminde bilişsel gelişim açısından gencin soyut düşünme yeteneği kazanması gelişim görevlerindedir. Bu dönemde genç, özellikleri, huyları ve karakterini düşünmektedir. Benlik saygısı için önemli olan unsurlar gencin bedeni hakkındaki düşünceleri ve çekici görünme durumudur. Çekicilik unsuru gencin kendinden hoşnut olma durumunu yansıtmakla birlikte başkalarının kendi hakkındaki düşünceleri ve buna yönelik tepkilerinden de etkilenmektedir. Bu durum da ergenlerin benliği hakkındaki saygısını ortaya çıkarmaktadır. Bedeni ve görüntüsünden memnun olan gençler olumlu bir benlik saygısı geliştirme eğilimindedirler. Görüntüsünden hoşnut olmayan ergenler kendileri hakkında olumsuz inançlara kapılabilmekte ve benlik saygısında düşüşler yaşayabilmektedir. Bu dönemde sosyal çevreden gelen beğenilme ve kabul edilme benlik saygısını olumlu etkilemektedir. Bunun tersi olarak da arkadaş grubu tarafından dışlanan ve izolasyona uğrayan ergenlerin de olumsuz bir benlik saygısına sahip olacağı söylenebilir. Ergenlik döneminin sonuna doğru ergenlerin kimliklerini bulmaya başlamasıyla birlikte benlik saygısında görülebilmektedir (Adams, 1995; Ormrod, 2003).

Ergenlik döneminde içsel faktörler etkili olduğu kadar dışsal faktörler de etkilidir. Birey içsel ve dışsal faktörlerin etkisiyle kendi benliğini bulma girişimleri sonucunda olumlu ya da olumsuz benlik saygısına sahip olabilmektedir. Görüntüsü iyi ve çekici olan gençler bunlara sahip olmayan gençlere göre farklı benlik saygısı geliştirmektedirler (Yörükoğlu, 1993).

Benlik saygısı çocukluğun ilk yıllarında başlamakta, çocuğun gereksinimlerinin karşılandığı, sevgi ve ilgi gördüğü bir ortamda iyi bir benlik saygısı oluşturduğu ifade edilmektedir. Ergenlik döneminde ise fiziksel görüntüsünün iyi olması, çekicilik, benimsenme ve kabul edilme, anne babadan ayrılma ve bağımsız bir kimlik oluşturma gençler için olumlu benlik saygısının unsurlarıdır. Bu dönemde bireyin benliği şekillenmekte ve önem kazanmaktadır ve ömür boyu devam etmektedir (Sacks, 1996).

2.3.5. Benlik Saygısını Etkileyen Faktörler

Benlik, çocukluktan başlayarak gelişim göstere ve ömür boyu süren bir olgudur. Bu gelişim süreci içinde bireyin benlik saygısı; aile, öğretmen, fiziksel özellikler, sosyal çevre, sosyo-ekonomik düzey gibi birçok faktörden etkilenmektedir.

Bireyin benlik gelişimi onun çevresiyle olan etkileşimin ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Etkileşim süreci olduğu için dinamik bir yapıyı barındırmaktadır. Benlik saygısı başkaları tarafından kabul edilme ve benimsenmeden oldukça etkilenmektedir. Benlik gelişimi bireyin içinde bulunduğu büyük sistemler olan ekonomik, inanç ve siyasi sistemlerden de şekillenmektedir. Bireyin içinde bulunduğu etkileşim ağları duyu, düşünce ve davranışlarının oluşmasında büyük rol oynamaktadır (Danış, 2006).

Yavuzer (2000), benlik saygısı ile sosyo-demografik değişkenler olan meslek, eğitim düzeyi, ekonomik durum, vb. değişkenlerle arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar geliştirmiştir. Gerçekleştirmiş olduğu bir araştırma sonucunda sosyo- ekonomik ve kültürel bağlamda seviyenin oluşması, spor yapma, okulda grup çalışmaları yaparak etkinliklere katılım sağlama, cinsiyet unsuru, baba mesleği, ebeveynin çocuk üzerindeki ilgisi gibi hususlar benlik saygısının oluşması üzerinde etkili olan faktörler niteliği gösterdiğini tespit etmiştir.

Daha önce de vurgulandığı gibi aile içinde saygı ve sevgiye dayalı demokratik bir ortamın olması, çocuğun gelişimi için çok önemlidir. Anne babanın birbirine karşı olan davranışları ve ebeveynlerin çocuğa karşı davranışları çocuğun benlik saygısı üzerinde etkili olan faktörlerdir. Erken çocukluk dönemlerinde ailenin çocuğa karşı ilgili, anlayışlı ve nazik olmaları çocuğun daha iyi bir benliğe sahip olmasını sağlar. Anne babaların çocuğa karşı sevgilerini hiçbir zaman esirgememeleri lazımdır. Ailenin temel işlevleri her aile bireyinin fiziksel, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Çocuğun iyi bir kimliğe sahip olması için sözü edilen ihtiyaçlarının eksiksiz ve zamanında karşılanması büyük önem taşımaktadır. Eğer çocuğun bu ihtiyaçları karşılanmazsa çocuk umutsuzluğa, yalnızlığa sürüklenebilir ve kimlik gelişimi de sekteye uğrayabilir. Benlik saygısı yüksek ve umutlu çocuklar yetiştirmek için anne baba da yüksek bir benliğe sahip olmalıdır çünkü mutsuz olan ebeveynler çocuğa da mutsuzluk verecektir. Aile içinde benlik saygısı yüksek ve rol model olabilecek bireylere ihtiyaç bulunmaktadır. Aile içinde bir bireyin

kaybı çocukların psikolojilerini etkilemektedir. Özellikle ilk çocuklukta ebeveynlerden birinin kaybı çocuk üzerinde baskılara neden olmaktadır. Çocuk için önemli olan bu kaybın yerinin doldurulmasıdır (Humphreys 1999, Aral ve diğ., 2000, Uyanık Balat, 2003).

Çocukta benlik saygısının oluşmasında etken olan faktörlerden birisi ise ebeveyn tutumları olmaktadır. Bu bağlamda çocuğu yetiştirme durumunda tutumlar, toplumsal yaşantıdaki etkenlere bağlı olarak değişkenlik göstermekte ve ailelerin yaşantılarından da etkilenmektedir. Ailelerin farklılıkları çocuk yetiştirmede farklı bireyler olarak yetişmelerine etki eden bir unsur haline gelmiştir. Ebeveynlerin genel olarak tutumları, çocuğun kişiliğinin gelişiminde önemli bir faktör olma özelliği taşımaktadır. Çocuğa söz hakkı verilmeyen, fikrilerini belirtmesinde ya da geliştirmesinde katkı sağlamayan kişilerin, içine kapanık bir şekilde olması, güvensizlik hissetmelerine ve içine kapanık bir birey olmasına neden olmaktadır. İletişim becerilerinin de az olması ile beraber genellikle yalnız kalan bir kişi olmaktadır. Bu nedenle ailelerin hoşgörölü bir tavır sergilemesi önemli bir unsur olmaktadır (Yörüköğlü, 1993; Aral ve diğ., 2000).

Bireyin yaşamındaki başarı ve kazançları kendine güvenini artırmakta ve benliği üzerinde olumlu etki bırakmaktadır. Bireyin yaşamı algılayışı, yaşamındaki artılar ve başarılar sonucunda benlik saygısı meydana gelmektedir (Sarıyüce Körükçü, 2004).

Benlik gelişiminde aileden sonra okulun önemli bir rolü vardır. Öğretmenler de çocuğun benlik saygısının oluşmasında önemli bir noktadadır. Çocuğun kendisi için olumlu bir öğretmene sahip olması benlik gelişimini artıracaktır. Sınıf içerisindeki iklim ve sınıf arkadaşları da çocuğun benlik gelişimi için oldukça faydalıdır (Uyanık Balat, 2003).

Çocuğun ailesinin alt kültüre sahip olması benlik saygısında olumsuzluklara yol açabilmektedir. Egemen kültür alt kültürden çok farklı ise çocuk bu farkı görerek benlik saygısını yitirebilmektedir çünkü bu durum çocuk için endişe, umutsuzluk ve güvensizlikle yakından alakalıdır. Ailenin çocuğun başarılı bir benlik gelişimini sağlaması için değişik türden pek çok uyarıcıyı çocuğa sunabilmelidir. Bu durum çocuğun kişiliği üzerinde etkilidir (Ünver, 2002; Humphreys, 1999).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ve kişilik özelliklerinin, algıladıkları benlik saygıları üzerindeki etkisinin ortaya koyulması amaçlanmıştır. Bununla birlikte çalışmada öğrencilerin; bağlanma stilleri, kişilik özellikleri ve benlik saygılarının sahip oldukları demografik özelliklere göre değişiminin belirlenmesi araştırmanın bir diğer hedefidir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim öğretim yılında Üsküdar Üniversitesi'nde lisans eğitimi göre öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini olarak ise evren içerisinde kolayda örnekleme tekniği ile 212 kişi seçilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında anket formu kullanılmıştır. Kullanılan anket formunda Sosyo-Demografik Özellikler, İlişki Ölçekleri Anketi, Beş Faktör Kişilik Envanteri ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği olmak üzere dört bölüm yer almaktadır. Bölümlere ilişkin bilgiler alt başlıklar halinde verilmiştir.

3.3.1. Sosyo-Demografik Özellikler Formu

Araştırmanın amacı doğrultusunda araştırmacı tarafından geliştirilen formda 9 soru yer almaktadır. Bu sorular ile katılımcıların; cinsiyet, yaş, sınıf, aylık harcama, anne ve baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve kalınan yer bilgilerine ulaşılmıştır.

3.3.2. İlişki Ölçekleri Anketi

İlişki Ölçekleri Anketi, Griffin ve Bartholomew (1994) tarafından geliştirilmiş olup, 30 maddeden oluşmaktadır. İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA)'ni Türkçe' ye N. Sümer ve D. Güngör (1999) uyarlamıştır. Ölçek 4 faktörden oluşmakta olup bu faktörler güvenli bağlanma, korkulu bağlanma, saplantılı bağlanma ve kayıtsız bağlanmadır. Sümer ve Güngör (1999) yaptığı çalışmada ölçeğin faktörlerinin güvenirlik değerlerinin .54 ile .61 arasında değiştiğini bulmuştur.

3.3.3. Beş Faktör Kişilik Envanteri

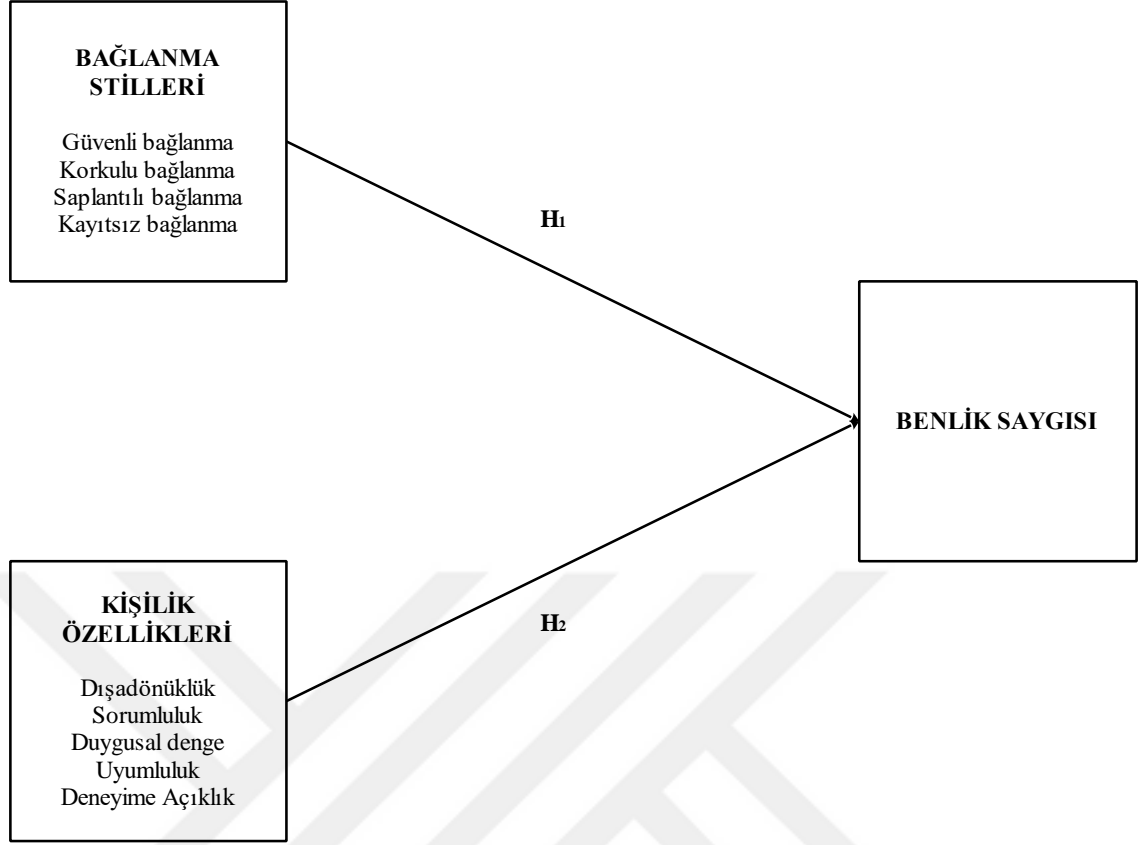
Ölçek Benet, Martinez ve John (1998) tarafından geliştirilmiştir, 44 maddeden oluşmaktadır ve beş kişilik faktörünü ölçmektedir. Ölçek Sümer, Lajunen ve Özkan (2005) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Deneyime açıklık (Openness), Uyumluluk (Aggreeableness), Sorumluluk (Self Conscientiousness) Dışadönüklük (Extraversion) ve Duygusal Tutarsızlık (Neuroticism) olmak üzere beş alt ölçekten oluşan envantere her bir alt ölçekten alınan yüksek puanlar, bireyin o kişilik özelliğini yüksek düzeyde taşıdığını göstermektedir. Türk örneklemini için yapılan çalışmada alt ölçekler için Cronbach alfa değerleri .64 ile .77 arasında değişmektedir.

3.3.4. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

10 sorudan oluşan ölçek kişilerin benlik saygısı düzeyini ölçmektedir. Ölçek Rosenberg (1965) tarafından 63 soru ve 12 alt kategori olarak hazırlanmıştır. Bu kategorilerden ilk 10 tanesinin benlik saygısını ölçmesi nedeni ile çalışmaya sadece ilk 10 soru dahil edilmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması ise Çuhadaroğlu (1986) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek tek faktörlü yapıya sahip olmakla birlikte, ölçekten alınan toplam puanın artması ile birlikte benlik saygısı düzeyinin de arttığı kabul edilmektedir. Çuhadaroğlu (1986) ölçeğin Cronbach Alfa katsayısını 0,76 olarak hesaplamıştır.

3.4. Model ve Hipotezler

Araştırmanın modeli Şekil 2'de verilmiştir:

Şekil 2. Araştırma Modeli

Araştırma modelinde gösterilen 2 hipotez şu şekilde kurulmuştur:

H₁: Bağlanma stillerinin algılanan benlik saygısı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H₂: Kişilik özelliklerinin algılanan benlik saygısı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

3.5. Araştırmanın Varsayımları

1. Ölçme araçlarının istenen özelliği ölçme yeterliliğinde olduğu ve örneklemin evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.

2. Araştırmaya katılan tüm bireylerin, ölçeklerde sorulan soruları ve yöneltilen ifadeleri, samimi ve gerçek durumlarını yansıtacak şekilde yanıtladıkları varsayılmaktadır.

3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma 18 yaş üzeri 212 ile sınırlandırılmıştır.
2. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular İlişki Ölçekleri Anketi, Beş Faktör Kişilik Envanteri ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin ölçtüğü nitelikler ile sınırlandırılmıştır.

3.7. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde SPSS 23.00 kullanılmıştır. Hipotezlerin sınanması sırasında öncelikli olarak değişkenler arasındaki ilişkinin ortaya koyulabilmesi için korelasyon analizi yapılmış, ardından regresyona yer verilmiştir. Son olarak da ölçek faktörlerinin demografik bilgilere göre farklılaşmasını değerlendirmek üzere fark analizleri yapılmıştır. Araştırma kapsamında hangi analiz türlerinin kullanılacağına karar vermek üzere normallik testleri yapılmış ve ilgili sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Normallik Test Sonuçları

Faktörler	Skewness (Çarpıklık)	Kurtosis (Basıklık)
Güvenli bağlanma	-0.04	-0.24
Korkulu bağlanma	-0.05	-0.43
Saplantılı bağlanma	-0.27	-0.03
Kayıtsız bağlanma	0.41	-0.32
Duygusal denge	-0.01	-0.18
Dışa dönüklük	-0.03	-0.55
Deneyime açıklık	-0.39	-0.39
Uyumluluk	-0.33	0.32
Sorumluluk	-0.33	-0.25
Benlik saygısı	-1.51	1.57

Tabachnick vd (2013)'e göre çarpıklık ve basıklık değerlerinin +1.50 ile -1.50 arasında olması verilerin normal dağıldığını göstermektedir. Benzer şekilde George ve Mallery (2010)'a göre ise çarpıklık ve basıklık değerlerinin +2.00 ile -2.00 arasında bulunması verilerin normal dağılım gösterdiğini betimlemektedir. Literatürdeki bu bilgilerden yola çıkarak tüm alt ölçekler için verilerin normal dağılımı belirlenmiştir. Bu doğrultuda korelasyon analizi olarak Pearson Korelasyon Testi kullanılmıştır. Fark analizleri olarak ise ikili grupların karşılaştırılmasında t-test, üç ve daha fazla bağımsız

grupların karşılaştırılmasında ise ANOVA ve Post Hoc testlerinden Scheffe Test kullanılmıştır. Elde edilen bulgular %95 güven aralığında, %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Betimleyici İstatistikler

Tablo 2’de araştırma örneklemine ilişkin sosyo-demografik özellikler sunulmuştur:

Tablo 2. Örnekleme İlişkin Özellikler

	Frekans	Yüzde
Cinsiyet		
Kadın	154	72.64
Erkek	58	27.36
Yaş		
20 yaş ve altı	76	35.85
21-23 yaş	68	32.08
24 yaş ve üzeri	68	32.08
Sınıf		
1. sınıf	42	19.81
2. sınıf	98	46.23
3. sınıf	34	16.04
4. sınıf	38	17.92
Aylık ortalama harcama		
900 TL ve altı	72	33.96
901-1500 TL	78	36.79
1501 TL ve üzeri	62	29.25
Anne baba birliktelik durumu		
Birlikte	166	78.30
Ayrı	46	21.70
Anne eğitim düzeyi		
İlköğretim	134	63.21
Lise	46	21.70
Üniversite	32	15.09
Baba eğitim düzeyi		
İlköğretim	100	47.17
Lise	70	33.02
Üniversite	42	19.81
Kardeş sayısı		
Tek çocuğum	50	23.58
1	62	29.25
2	48	22.64
3 ve üzeri	52	24.53
Kalınan yer		
Yurt ya da öğrenci evi	62	29.25
Aile ya da akraba	150	70.75

Katılımcıların %72.64'ü kadın, %27.36'sı erkektir. Yaşta, %35.85'i 20 yaş altında, %32.08'i 21-23 yaş arasında, %32.08'i 24 yaş üzerindedir. Yaşın ortalaması 24.52 ± 7.32 'dir: En küçük katılımcı 18, en büyük katılımcı 57 yaşındadır. Sınıfta, katılımcıların %19.81'i 1. sınıf, %46.23'ü 2. sınıf, %16.04'ü 3. sınıf, %17.92'si 3. sınıf öğrencisidir. Ayrıca aylık ortalama harcamada, katılımcıların %33.96'sı aylık 900 TL ve altı, %36.79'u aylık 901-1500 TL, %29.25'i aylık 1501 TL ve üzeri harcamaktadır. Aylık ortalama harcamanın ortalaması 1482.26 ± 1170.39 'dur. En az harçlık alan katılımcı 300 TL, en fazla harçlık alan katılımcı 5000 TL aylık harçlık almaktadır.

Katılımcıların %78.30'unun anne ve babası birlikte yaşamaktadır. Katılımcıların annelerinin %63.21'i ilköğretim, %21.70'i lise, %15.09'u üniversite eğitim düzeyine sahiptir. Katılımcıların babalarının %47.17'si ilköğretim, %33.02'si lise, %15.09'u üniversite eğitim düzeyine sahiptir. Kardeş sayısında, katılımcıların %23.58'i tek çocukken; %29.25'i 1 kardeşe, %22.64'ü 2 kardeşe, %24.53'ü 3 ve daha fazla kardeşe sahiptir. Ayrıca katılımcıların %29.25'i yurt ya da öğrenci evinde, %70.75'i aile ya da akrabada kalmaktadır.

Tablo 3. Araştırma Ölçeklerinin Betimleyici İstatistik Tablosu

	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Güvenli bağlanma	212	2.00	5.80	4.06	0.82
Korkulu bağlanma	212	1.00	7.00	4.02	1.26
Saplantılı bağlanma	212	1.00	6.50	3.63	1.08
Kayıtsız bağlanma	212	2.80	6.40	4.41	0.85
Duygusal denge	212	1.00	4.63	2.81	0.72
Dışa dönüklük	212	1.63	4.88	3.58	0.66
Deneyime açıklık	212	1.80	4.70	3.61	0.65
Uyumluluk	212	1.67	5.00	3.54	0.62
Sorumluluk	212	2.00	4.89	3.64	0.56
Benlik saygısı	212	2.33	4.00	3.45	0.38

Güvenli bağlanmanın ortalaması 4.06 ± 0.82 , korkulu bağlanmanın ortalaması 4.02 ± 1.26 , saplantılı bağlanmanın ortalaması 3.63 ± 1.08 , kayıtsız bağlanmanın ortalaması 4.41 ± 0.85 , nörotikliğün ortalaması 2.81 ± 0.72 , dışa dönüklüğün ortalaması 3.58 ± 0.66 , gelişime açıklığın ortalaması 3.61 ± 0.65 , uyumluluğun ortalaması 3.54 ± 0.62 , Sorumlulukun ortalaması 3.64 ± 0.56 , benlik saygısının ortalaması 3.45 ± 0.38 olarak bulunmuştur.

4.2. Hipotezlerin Sınanması

Hipotezlerin sınanması için öncelikli olarak yapılan ilişki analizlerine ait korelasyon sonuçları, Tablo 4’te görülmektedir.

Tablo 4. Pearson Korelasyon Analizi Tablosu

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Güvenli bağlanma	-	-0.10	0.00	-0.17*	-0.34**	0.07	0.16*	0.09	0.08	0.06
2. Korkulu bağlanma		-	0.11	0.25**	0.17*	-0.17*	0.01	-0.06	-0.01	-0.25**
3. Saplantılı bağlanma			-	0.35**	0.20**	0.02	-0.09	0.16*	-0.09	-0.29**
4. Kayıtsız bağlanma				-	-0.02	0.08	-0.01	0.18**	0.06	0.02
5. Duygusal denge					-	-0.20**	-0.13	-0.12	-0.14*	-0.26**
6. Dışa dönüklük						-	0.51**	0.10	0.35**	0.21**
7. Deneyime açıklık							-	0.21**	0.30**	0.14*
8. Uyumluluk								-	0.39**	-0.01
9. Sorumluluk									-	0.34**
10. Benlik saygısı										-

Güvenli bağlanma ile duygusal denge arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p=0.000$; $r=-0.34$). Bu ilişki negatif yönde ve orta düzeydedir.

Güvenli bağlanma ile deneyime açıklık arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p=0.019$; $r=0.16$). Bu ilişki pozitif yönde ve düşük düzeydedir.

Korkulu bağlanma ile duygusal denge arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p=0.013$; $r=0.17$). Bu ilişki pozitif yönde ve düşük düzeydedir.

Korkulu bağlanma ile dışa dönüklük arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p=0.012$; $r=-0.17$). Bu ilişki negatif yönde ve düşük düzeydedir.

Korkulu bağlanma ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p=0.000$; $r=-0.25$). Bu ilişki negatif yönde ve düşük düzeydedir.

Saplantılı bağlanma ile duygusal denge arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p=0.004$; $r=0.20$). Bu ilişki pozitif yönde ve düşük düzeydedir.

Saplantılı bağlanma ile uyumluluk arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p=0.019$; $r=0.16$). Bu ilişki pozitif yönde ve düşük düzeydedir.

Saplantılı bağlanma ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p=0.000$; $r=-0.29$). Bu ilişki negatif yönde ve düşük düzeydedir.

Kayıtsız bağlanma ile uyumluluk arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p=0.009$; $r=0.18$). Bu ilişki pozitif yönde ve düşük düzeydedir.

Duygusal denge ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p=0.000$; $r=-0.26$). Bu ilişki negatif yönde ve düşük düzeydedir.

Dışa dönüklük ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p=0.003$; $r=0.21$). Bu ilişki pozitif yönde ve düşük düzeydedir.

Deneyime açıklık ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p=0.042$; $r=0.14$). Bu ilişki pozitif yönde ve düşük düzeydedir.

Sorumluluk ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p=0.000$; $r=0.34$). Bu ilişki pozitif yönde ve orta düzeydedir.

Tablo 5. Yetişkin Bağlanma Biçimlerinin Benlik Saygısı Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu

Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model(p)	R ²
Sabit	3.62	18.13	0.000			
Güvenli bağlanma	0.03	1.11	0.267			
Korkulu bağlanma	-0.08	-3.88	0.000	10.32	0.000	0.17
Saplantılı bağlanma	-0.12	-4.88	0.000			
Kayıtsız bağlanma	0.09	3.04	0.003			

Tablo 5'te görüldüğü üzere, hipotezi test edebilmek amacıyla yapılan regresyon analizinde yetişkin bağlanma biçimleri ile benlik saygısı arasında anlamlı bir etki söz konusudur ($p=0.000<0.050$).

Benlik saygısının değişiminin %17'si (Düzeltilmiş R²) modele dahil olan yetişkin bağlanma biçimleri ölçeği tarafından açıklanmaktadır. Bu bulguya dayanarak H₁ hipotezi kabul edilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere modelde bağımsız değişken olarak bulunan yetişkin bağlanma biçimleri ölçeğinin korkulu bağlanma, saplantılı bağlanma, kayıtsız

bağlanma faktörlerinin, benlik saygısı üzerinde anlamlı etkisi bulunmaktadır ($p_1=0.000$, $p_2=0.000$, $p_3=0.003<0.050$). Buna göre korkulu bağlanma puanındaki bir birimlik artışın, benlik saygısında 0.08 (β_1) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir. Saplantılı bağlanma puanındaki bir birimlik artışın, benlik saygısında 0.12 (β_2) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir. Kayıtsız bağlanma puanındaki bir birimlik artışın, benlik saygısında 0.09 (β_3) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir.

Tablo 6. Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Benlik Saygısı Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu

Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model(p)	R ²
Sabit	3.17	13.14	0.000			
Duygusal denge	-0.12	-3.48	0.001			
Dışa dönüklük	0.03	0.66	0.510	9.85	0.000	0.19
Deneyime açıklık	0.01	0.23	0.819			
Uyumluluk	0.11	2.70	0.007			
Sorumluluk	0.24	4.90	0.000			

Tablo 6’da görüldüğü üzere, hipotezi test edebilmek amacıyla yapılan regresyon analizinde beş faktör kişilik özellikleri ile benlik saygısı arasında anlamlı bir etki söz konusudur ($p=0.000<0.050$).

Benlik saygısının değişiminin %19’u (Düzeltilmiş R²) modele dahil olan beş faktör kişilik özellikleri ölçeği tarafından açıklanmaktadır. Bu bulguya dayanarak H₂ hipotezi kabul edilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere modelde bağımsız değişken olarak bulunan beş faktör kişilik özellikleri ölçeğinin duygusal denge, uyumluluk, sorumluluk faktörlerinin, benlik saygısı üzerinde anlamlı etkisi bulunmaktadır ($p_1=0.001$, $p_2=0.007$, $p_3=0.000<0.050$). Buna göre duygusal denge puanındaki bir birimlik artışın, benlik saygısında 0.12 (β_1) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir. Uyumluluk puanındaki bir birimlik artışın, benlik saygısında 0.11 (β_2) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Sorumluluk puanındaki bir birimlik artışın, benlik saygısında 0.24 (β_3) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir.

4.3. Fark Analizleri

Üniversite öğrencilerinin bağlanma biçimleri, kişilik özellikleri ve benlik saygısı düzeylerinin cinsiyet, yaş, aylık ortalama harcanan miktar, anne-baba birliktelik durumu, anne ve baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve kalınan yere göre farklılaşması analiz edilmiştir ve sonuçlar alt başlıklar halinde verilmiştir.

4.3.1. Cinsiyete Göre Farklılaşmalar

Yetişkin bağlanma biçimlerinin cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin sonuçlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Yetişkin Bağlanma Biçimlerinin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu

	N	X	SS	t	P
Güvenli bağlanma				-2.52	0.012
Kadın	154	3.98	0.80		
Erkek	58	4.29	0.83		
Korkulu bağlanma				-1.85	0.066
Kadın	154	3.92	1.28		
Erkek	58	4.28	1.16		
Saplantılı bağlanma				-1.74	0.083
Kadın	154	3.56	1.15		
Erkek	58	3.82	0.86		
Kayıtsız bağlanma				-0.80	0.425
Kadın	154	4.38	0.85		
Erkek	58	4.49	0.86		

Yetişkin bağlanma biçimleri faktörlerinden, güvenli bağlanma cinsiyete göre farklılaşmaktadır ($p<0.05$). Erkek katılımcıların ortalaması, kadın katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 8. Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Cinsiyete Göre Farklaşmasına İlişkin t-test Tablosu

	N	X	SS	t	P
Duygusal denge				3.49	0.001
Kadın	154	2.91	0.71		
Erkek	58	2.53	0.68		
Dışa dönüklük				1.33	0.186
Kadın	154	3.61	0.66		
Erkek	58	3.48	0.65		
Deneyime açıklık				0.61	0.545
Kadın	154	3.63	0.69		
Erkek	58	3.57	0.54		
Uyumluluk				1.14	0.256
Kadın	154	3.56	0.67		
Erkek	58	3.47	0.47		
Sorumluluk				3.00	0.003
Kadın	154	3.71	0.54		
Erkek	58	3.45	0.59		
Benlik saygısı				1.74	0.083
Kadın	154	3.47	0.36		
Erkek	58	3.37	0.42		

Beş faktör kişilik özellikleri faktörlerinden, duygusal denge ve sorumluluk cinsiyete göre farklılaşmaktadır ($p<0.05$). Duygusal dengede, kadın katılımcıların ortalaması, erkek katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Sorumlulukta, kadın katılımcıların ortalaması, erkek katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 9. Benlik Saygısının Cinsiyete Göre Farklaşmasına İlişkin t-test Tablosu

	N	X	SS	t	P
Benlik saygısı				1.74	0.083
Kadın	154	3.47	0.36		
Erkek	58	3.37	0.42		

Benlik saygısı ölçeği, cinsiyete göre farklılaşmamaktadır ($p>0.05$).

4.3.2. Yaşa Göre Farklılaşmalar

Yetişkin bağlanma biçimlerinin yaşa göre farklılaşmasına ilişkin sonuçlar Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Yetişkin Bağlanma Biçimlerinin Yaşa Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu

	N	X	SS	F	P	Fark
Güvenli bağlanma				4.65	0.011	
20 yaş ve altı	76	3.87	0.80			
21-23 yaş	68	4.06	0.76			3>1
24 yaş ve üzeri	68	4.28	0.84			
Korkulu bağlanma				8.07	0.000	
20 yaş ve altı	76	4.16	1.19			1>3
21-23 yaş	68	4.33	1.04			2>3
24 yaş ve üzeri	68	3.54	1.41			
Saplantılı bağlanma				0.68	0.507	
20 yaş ve altı	76	3.75	1.08			
21-23 yaş	68	3.58	1.18			
24 yaş ve üzeri	68	3.56	0.99			
Kayıtsız bağlanma				2.13	0.121	
20 yaş ve altı	76	4.40	0.86			
21-23 yaş	68	4.57	0.81			
24 yaş ve üzeri	68	4.27	0.87			

Yetişkin bağlanma biçimleri faktörlerinden, güvenli bağlanma ve korkulu bağlanma yaşa göre farklılaşmaktadır ($p<0.05$). Güvenli bağlanmada, 24 yaş üstü katılımcıların ortalaması, 20 yaş altı katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Korkulu bağlanmada, 20 yaş altı katılımcıların ortalaması, 24 yaş üstü katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 21-23 yaş arası katılımcıların ortalaması, 24 yaş üstü katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 11. Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Yaşa Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu

	N	X	SS	F	P	Fark
Duygusal denge				12.66	0.000	
20 yaş ve altı	76	2.90	0.68			1>3
21-23 yaş	68	3.04	0.76			2>3
24 yaş ve üzeri	68	2.47	0.60			
Dışa dönüklük				1.55	0.215	
20 yaş ve altı	76	3.59	0.64			
21-23 yaş	68	3.67	0.64			
24 yaş ve üzeri	68	3.47	0.70			
Deneyime açıklık				2.88	0.058	
20 yaş ve altı	76	3.47	0.69			
21-23 yaş	68	3.69	0.60			
24 yaş ve üzeri	68	3.69	0.63			
Uyumluluk				10.58	0.000	
20 yaş ve altı	76	3.33	0.53			3>1
21-23 yaş	68	3.52	0.72			3>2
24 yaş ve üzeri	68	3.78	0.53			
Sorumluluk				5.05	0.007	
20 yaş ve altı	76	3.49	0.64			
21-23 yaş	68	3.66	0.50			3>1
24 yaş ve üzeri	68	3.78	0.49			

Beş faktör kişilik özellikleri faktörlerinden, duygusal denge, uyumluluk ve sorumluluk yaşa göre farklılaşmaktadır ($p<0.05$). Duygusal dengede, 20 yaş altı katılımcıların ortalaması, 24 yaş üstü katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 21-23 yaş arası katılımcıların ortalaması, 24 yaş üstü katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Uyumlulukta, 24 yaş üstü katılımcıların ortalaması, 20 yaş altı katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 24 yaş üstü katılımcıların ortalaması, 21-23 yaş arası katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Sorumlulukta, 24 yaş üstü katılımcıların ortalaması, 20 yaş altı katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 12. Benlik Saygısının Yaşa Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu

	N	X	SS	F	P	Fark
Benlik saygısı				9.07	0.000	
20 yaş ve altı	76	3.31	0.45			2>1
21-23 yaş	68	3.50	0.36			3>1
24 yaş ve üzeri	68	3.55	0.24			

Benlik saygısı ölçeği, yaşa göre farklılaşmaktadır ($p<0.05$). 21-23 yaş arası katılımcıların ortalaması, 20 yaş altı katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 24 yaş üstü katılımcıların ortalaması, 20 yaş altı katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

4.3.3. Aylık Ortalama Harcamaya Göre Farklılaşmalar

Yetişkin bağlanma biçimlerinin aylık ortalama harcamaya göre farklılaşmasına ilişkin sonuçlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 13. Yetişkin Bağlanma Biçimlerinin Aylık Ortalama Harcamaya Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu

	N	X	SS	F	P	Fark
Güvenli bağlanma				12.93	0.000	
900 TL ve altı	72	4.11	0.86			1>2
901-1500 TL	78	3.74	0.63			3>1
1501 TL ve üzeri	62	4.41	0.83			3>2
Korkulu bağlanma				0.36	0.699	
900 TL ve altı	72	4.10	1.34			
901-1500 TL	78	3.93	1.22			
1501 TL ve üzeri	62	4.02	1.22			
Saplantılı bağlanma				4.10	0.018	
900 TL ve altı	72	3.88	1.12			
901-1500 TL	78	3.38	1.09			1>2
1501 TL ve üzeri	62	3.66	0.96			
Kayıtsız bağlanma				0.58	0.558	
900 TL ve altı	72	4.49	0.85			
901-1500 TL	78	4.34	0.87			
1501 TL ve üzeri	62	4.41	0.84			

Yetişkin bağlanma biçimleri faktörlerinden, güvenli bağlanma ve saplantılı bağlanma aylık ortalama harcamaya göre farklılaşmaktadır ($p<0.05$). Güvenli bağlanmada, 900 TL ve altı harcayan katılımcıların ortalaması, 901-1500 TL arası harcayan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 1501 TL ve üstü harcayan katılımcıların ortalaması, 900 TL ve altı TL arası harcayan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 1501 TL ve üstü harcayan katılımcıların ortalaması, 901-1500 TL arası harcayan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde

yüksektir. Saplantılı bağlanmada, 900 TL ve altı harcayan katılımcıların ortalaması, 901-1500 TL arası harcayan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 14. Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Aylık Ortalama Harcamaya Göre Farklaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu

	N	X	SS	F	P	Fark
Duygusal denge				8.39	0.000	
900 TL ve altı	72	3.05	0.60			
901-1500 TL	78	2.78	0.57			1>2
1501 TL ve üzeri	62	2.56	0.91			1>3
Dışa dönüklük				1.44	0.240	
900 TL ve altı	72	3.55	0.62			
901-1500 TL	78	3.51	0.64			
1501 TL ve üzeri	62	3.69	0.73			
Deneyime açıklık				3.65	0.028	
900 TL ve altı	72	3.48	0.68			
901-1500 TL	78	3.60	0.60			3>1
1501 TL ve üzeri	62	3.78	0.65			
Uyumluluk				0.49	0.614	
900 TL ve altı	72	3.53	0.65			
901-1500 TL	78	3.49	0.63			
1501 TL ve üzeri	62	3.59	0.58			
Sorumluluk				3.68	0.027	
900 TL ve altı	72	3.53	0.62			
901-1500 TL	78	3.62	0.54			3>1
1501 TL ve üzeri	62	3.79	0.48			

Beş faktör kişilik özellikleri faktörlerinden, duygusal denge, gelişime ve sorumluluk aylık ortalama harcamaya göre farklılaşmaktadır ($p<0.05$). Duygusal dengede, 900 TL ve altı harcayan katılımcıların ortalaması, 901-1500 TL arası harcayan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 900 TL ve altı harcayan katılımcıların ortalaması, 1501 TL ve üstü harcayan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Deneyime açıklıkta, 1501 TL ve üstü harcayan katılımcıların ortalaması, 900 TL ve altı TL arası harcayan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Sorumlulukta, 1501 TL ve üstü harcayan katılımcıların ortalaması, 900 TL ve altı TL arası harcayan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 15. Benlik Saygısının Aylık Ortalama Harcamaya Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu

	N	X	SS	F	P	Fark
Benlik saygısı				6.38	0.002	
900 TL ve altı	72	3.32	0.46			2>1
901-1500 TL	78	3.51	0.33			3>1
1501 TL ve üzeri	62	3.51	0.28			

Benlik saygısı ölçeği, aylık ortalama harcamaya göre farklılaşmaktadır ($p<0.05$). 901-1500 TL arası harcayan katılımcıların ortalaması, 900 TL ve altı TL arası harcayan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 1501 TL ve üstü harcayan katılımcıların ortalaması, 900 TL ve altı TL arası harcayan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

4.3.4. Anne-Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşmalar

Yetişkin bağlanma biçimlerinin anne-baba birliktelik durumuna göre farklılaşmasına ilişkin sonuçlar Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16. Yetişkin Bağlanma Biçimlerinin Anne ve Babanın Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu

	N	X	SS	t	P
Güvenli bağlanma				-0.07	0.945
Birlikte	166	4.06	0.84		
Ayrı	46	4.07	0.74		
Korkulu bağlanma				0.76	0.448
Birlikte	166	4.05	1.21		
Ayrı	46	3.89	1.45		
Saplantılı bağlanma				1.03	0.304
Birlikte	166	3.67	1.04		
Ayrı	46	3.49	1.21		
Kayıtsız bağlanma				0.35	0.725
Birlikte	166	4.42	0.82		
Ayrı	46	4.37	0.96		

Yetişkin bağlanma biçimleri, anne ve babanın birliktelik durumuna göre farklılaşmamaktadır ($p>0.05$).

Tablo 17. Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Anne ve Babanın Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu

	N	X	SS	t	P
Duygusal denge				2.51	0.013
Birlikte	166	2.58	0.77		
Ayrı	46	2.87	0.69		
Dışa dönüklük				-0.84	0.401
Birlikte	166	3.56	0.65		
Ayrı	46	3.65	0.72		
Deneyime açıklık				-0.10	0.920
Birlikte	166	3.61	0.64		
Ayrı	46	3.62	0.69		
Uyumluluk				-1.21	0.232
Birlikte	166	3.51	0.60		
Ayrı	46	3.64	0.70		
Sorumluluk				-1.45	0.153
Birlikte	166	3.60	0.53		
Ayrı	46	3.76	0.67		

Beş faktör kişilik özellikleri faktörlerinden, duygusal denge anne ve babanın birliktelik durumuna göre farklılaşmaktadır ($p < 0.05$). Anne ve babası ayrı olan katılımcıların ortalaması, birlikte olan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 18. Benlik Saygısının Anne ve Babanın Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu

	N	X	SS	t	P
Benlik saygısı				-1.96	0.053
Birlikte	166	3.42	0.39		
Ayrı	46	3.53	0.33		

Benlik saygısı, anne ve babanın birliktelik durumuna göre farklılaşmamaktadır ($p > 0.05$).

4.3.5. Anne Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşmalar

Yetişkin bağlanma biçimlerinin ann eğitim düzeyine göre farklılaşmasına ilişkin sonuçlar Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19. Yetişkin Bağlanma Biçimlerinin Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu

	N	X	SS	F	P	Fark
Güvenli bağlanma				0.57	0.567	
İlköğretim	134	4.05	0.88			
Lise	46	4.17	0.72			
Üniversite	32	3.98	0.65			
Korkulu bağlanma				3.66	0.027	
İlköğretim	134	4.18	1.25			
Lise	46	3.84	1.29			1>3
Üniversite	32	3.58	1.17			
Saplantılı bağlanma				6.57	0.002	
İlköğretim	134	3.80	1.03			1>3
Lise	46	3.54	1.10			2>3
Üniversite	32	3.06	1.08			
Kayıtsız bağlanma				6.36	0.002	
İlköğretim	134	4.57	0.84			1>2
Lise	46	4.19	0.75			1>3
Üniversite	32	4.09	0.93			

Yetişkin bağlanma biçimleri faktörlerinden, korkulu bağlanma, saplantılı bağlanma ve kayıtsız bağlanma annenin eğitim durumuna göre farklılaşmaktadır ($p<0.05$). Korkulu bağlanmada, annesi ilköğretim mezunu olan katılımcıların ortalaması, üniversite mezunu olan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Saplantılı bağlanmada, annesi ilköğretim mezunu olan katılımcıların ortalaması, üniversite mezunu olan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Annesi lise mezunu olan katılımcıların ortalaması, üniversite mezunu olan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Kayıtsız bağlanmada, annesi ilköğretim mezunu olan katılımcıların ortalaması, lise mezunu olan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Annesi ilköğretim mezunu olan katılımcıların ortalaması, üniversite mezunu olan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 20. Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu

	N	X	SS	F	P	Fark
Duygusal denge				0.32	0.727	
İlköğretim	134	2.83	0.74			
Lise	46	2.73	0.61			
Üniversite	32	2.84	0.79			
Dışa dönüklük				1.25	0.289	
İlköğretim	134	3.56	0.65			
Lise	46	3.52	0.67			
Üniversite	32	3.74	0.70			
Deneyime açıklık				3.23	0.042	
İlköğretim	134	3.59	0.66			
Lise	46	3.51	0.57			3>1
Üniversite	32	3.87	0.67			3>2
Uyumluluk				13.25	0.000	
İlköğretim	134	3.62	0.61			1>3
Lise	46	3.62	0.43			2>3
Üniversite	32	3.04	0.68			
Sorumluluk				3.58	0.030	
İlköğretim	134	3.70	0.55			
Lise	46	3.60	0.62			1>3
Üniversite	32	3.42	0.45			

Beş faktör kişilik özellikleri faktörlerinden, deneyime açıklık, uyumluluk ve sorumluluk, annenin eğitim durumuna göre farklılaşmaktadır ($p<0.05$). Deneyime açıklıkta, annesi üniversite mezunu olan katılımcıların ortalaması, ilköğretim mezunu olan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Annesi üniversite mezunu olan katılımcıların ortalaması, lise mezunu olan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Uyumlulukta, annesi ilköğretim mezunu olan katılımcıların ortalaması, üniversite mezunu olan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Annesi lise mezunu olan katılımcıların ortalaması, üniversite mezunu olan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Sorumlulukta, annesi ilköğretim mezunu olan katılımcıların ortalaması, üniversite mezunu olan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 21. Benlik Saygısının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu

	N	X	SS	F	P
Benlik saygısı				2.80	0.063
İlköğretim	134	3.42	0.40		
Lise	46	3.43	0.40		
Üniversite	32	3.59	0.16		

Benlik saygısı, annenin eğitim durumuna göre farklılaşmamaktadır ($p>0.05$).

4.3.6. Baba Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşmalar

Yetişkin bağlanma biçimlerinin baba eğitim düzeyine göre farklılaşmasına ilişkin sonuçlar Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22. Yetişkin Bağlanma Biçimlerinin Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu

	N	X	SS	F	P
Güvenli bağlanma				1.66	0.192
İlköğretim	100	4.15	0.81		
Lise	70	3.92	0.90		
Üniversite	42	4.10	0.65		
Korkulu bağlanma				3.04	0.050
İlköğretim	100	4.22	1.27		
Lise	70	3.93	1.16		
Üniversite	42	3.68	1.33		
Saplantılı bağlanma				0.36	0.697
İlköğretim	100	3.61	1.09		
Lise	70	3.72	1.09		
Üniversite	42	3.56	1.06		
Kayıtsız bağlanma				0.71	0.495
İlköğretim	100	4.47	0.89		
Lise	70	4.41	0.81		
Üniversite	42	4.29	0.84		

Yetişkin bağlanma biçimleri, babanın eğitim durumuna göre farklılaşmamaktadır ($p>0.05$).

Tablo 23. Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu

	N	X	SS	F	P	Fark
Duygusal denge				1.22	0.299	
İlköğretim	100	2.75	0.74			
Lise	70	2.92	0.60			
Üniversite	42	2.77	0.85			
Dışa dönüklük				9.45	0.000	
İlköğretim	100	3.65	0.57			1>2
Lise	70	3.33	0.60			3>2
Üniversite	42	3.83	0.82			
Deneyime açıklık				1.63	0.198	
İlköğretim	100	3.63	0.61			
Lise	70	3.51	0.67			
Üniversite	42	3.73	0.70			
Uyumluluk				5.70	0.004	
İlköğretim	100	3.64	0.64			1>3
Lise	70	3.55	0.52			2>3
Üniversite	42	3.26	0.67			
Sorumluluk				11.08	0.000	
İlköğretim	100	3.53	0.45			3>1
Lise	70	3.44	0.61			3>2
Üniversite	42	3.82	0.52			

Beş faktör kişilik özellikleri faktörlerinden, dışa dönüklük, uyumluluk ve sorumluluk, babanın eğitim durumuna göre farklılaşmaktadır ($p<0.05$). Dışa dönüklükte, babası ilköğretim mezunu olan katılımcıların ortalaması, lise mezunu olan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Babası üniversite mezunu olan katılımcıların ortalaması, lise mezunu olan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Uyumlulukta, babası ilköğretim mezunu olan katılımcıların ortalaması, üniversite mezunu olan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Babası lise mezunu olan katılımcıların ortalaması, üniversite mezunu olan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Sorumlulukta, babası üniversite mezunu olan katılımcıların ortalaması, ilköğretim ve lise mezunu olan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 24. Benlik Saygısının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu

	N	X	SS	F	P	Fark
Benlik saygısı				3.44	0.034	
İlköğretim	100	3.47	0.36			
Lise	70	3.36	0.42			3>2
Üniversite	42	3.54	0.30			

Benlik saygısı, babanın eğitim durumuna göre farklılaşmaktadır ($p<0.05$). Babası üniversite mezunu olan katılımcıların ortalaması, lise mezunu olan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

4.3.6. Kardeş Sayısına Göre Farklılaşmalar

Yetişkin bağlanma biçimlerinin kardeş sayısına göre farklılaşmasına ilişkin sonuçlar Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25. Yetişkin Bağlanma Biçimlerinin Kardeş Sayısına Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu

	N	X	SS	F	P	Fark
Güvenli bağlanma				4.48	0.005	
Tek çocuğum	50	4.10	0.65			1>3
1	62	4.08	0.82			2>3
2	48	3.73	0.83			4>3
3 ve üzeri	52	4.31	0.85			
Korkulu bağlanma				2.42	0.068	
Tek çocuğum	50	4.02	1.24			
1	62	3.79	1.22			
2	48	3.90	1.14			
3 ve üzeri	52	4.39	1.38			
Saplantılı bağlanma				3.41	0.019	
Tek çocuğum	50	3.39	1.15			
1	62	3.94	0.78			2>1
2	48	3.72	1.27			2>4
3 ve üzeri	52	3.42	1.07			
Kayıtsız bağlanma				1.10	0.351	
Tek çocuğum	50	4.26	0.95			
1	62	4.55	0.79			
2	48	4.42	0.83			
3 ve üzeri	52	4.38	0.85			

Yetişkin bağlanma biçimleri faktörlerinden, güvenli bağlanma ve kayıtsız bağlanma kardeş sayısına göre farklılaşmaktadır ($p<0.05$). Güvenli bağlanmada, tek çocuk olan katılımcıların ortalaması, 2 kardeşi olan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 1 kardeşi olan katılımcıların ortalaması, 2 kardeşi olan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 3 ve daha fazla kardeşi olan katılımcıların ortalaması, 2 kardeşi olan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Saplantılı bağlanmada, 1 kardeşi olan katılımcıların ortalaması, tek çocuk olan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 1 kardeşi olan katılımcıların ortalaması, 3 ve üzeri kardeşi olan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 26. Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Kardeş Sayısına Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu

	N	X	SS	F	P	Fark
Duygusal denge				2.69	0.047	
Tek çocuğum	50	2.60	0.62			
1	62	2.85	0.73			3>1
2	48	3.00	0.82			
3 ve üzeri	52	2.79	0.67			
Dışa dönüklük				1.98	0.118	
Tek çocuğum	50	3.69	0.71			
1	62	3.60	0.68			
2	48	3.64	0.63			
3 ve üzeri	52	3.39	0.60			
Deneyime açıklık				2.23	0.086	
Tek çocuğum	50	3.80	0.69			
1	62	3.55	0.63			
2	48	3.64	0.75			
3 ve üzeri	52	3.49	0.49			
Uyumluluk				1.93	0.125	
Tek çocuğum	50	3.37	0.71			
1	62	3.53	0.53			
2	48	3.64	0.58			
3 ve üzeri	52	3.61	0.66			
Sorumluluk				1.85	0.139	
Tek çocuğum	50	3.53	0.55			
1	62	3.58	0.63			
2	48	3.76	0.56			
3 ve üzeri	52	3.70	0.46			

Beş faktör kişilik özellikleri faktörlerinden duygusal denge, kardeş sayısına göre farklılaşmaktadır ($p<0.05$). 2 kardeşi olan katılımcıların ortalaması, tek çocuk olan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 27. Benlik Saygısının Kardeş Sayısına Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu

	N	X	SS	F	P
Benlik saygısı				1.13	0.339
Tek çocuğum	50	3.46	0.39		
1	62	3.49	0.36		
2	48	3.47	0.28		
3 ve üzeri	52	3.37	0.45		

Benlik saygısı, kardeş sayısına göre farklılaşmamaktadır ($p>0.05$).

4.3.7. Kalınan Yere Göre Farklılaşmalar

Yetişkin bağlanma biçimlerinin kalınan yere göre farklılaşmasına ilişkin sonuçlar Tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28. Yetişkin Bağlanma Biçimlerinin Kalınan Yere Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu

	N	X	SS	t	P
Güvenli bağlanma				1.51	0.132
Yurt ya da öğrenci evi	62	4.19	0.82		
Aile ya da akraba	150	4.01	0.81		
Korkulu bağlanma				1.22	0.224
Yurt ya da öğrenci evi	62	4.19	1.42		
Aile ya da akraba	150	3.94	1.19		
Saplantılı bağlanma				0.90	0.372
Yurt ya da öğrenci evi	62	3.73	0.85		
Aile ya da akraba	150	3.60	1.16		
Kayıtsız bağlanma				0.99	0.325
Yurt ya da öğrenci evi	62	4.50	0.91		
Aile ya da akraba	150	4.38	0.83		

Yetişkin bağlanma biçimleri kalınan yere göre farklılaşmamaktadır ($p>0.05$).

Tablo 29. Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Kalınan Yere Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu

	N	X	SS	t	P
Duygusal denge				-2.75	0.007
Yurt ya da öğrenci evi	62	2.60	0.61		
Aile ya da akraba	150	2.90	0.75		
Dışa dönüklük				1.31	0.191
Yurt ya da öğrenci evi	62	3.67	0.62		
Aile ya da akraba	150	3.54	0.68		
Deneyime açıklık				0.00	0.997
Yurt ya da öğrenci evi	62	3.61	0.57		
Aile ya da akraba	150	3.61	0.68		
Uyumluluk				0.72	0.475
Yurt ya da öğrenci evi	62	3.58	0.47		
Aile ya da akraba	150	3.52	0.67		
Sorumluluk				-1.18	0.238
Yurt ya da öğrenci evi	62	3.57	0.57		
Aile ya da akraba	150	3.67	0.56		

Beş faktör kişilik özellikleri faktörlerinden duygusal denge, yaşanan yere göre farklılaşmaktadır ($p<0.05$) Aile ya da akraba yanında yaşayan katılımcıların ortalaması, yurt ya da öğrenci evinde yaşayan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 30. Benlik Saygısının Kalınan Yere Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu

	N	X	SS	t	P
Benlik saygısı				-2.91	0.005
Yurt ya da öğrenci evi	62	3.32	0.44		
Aile ya da akraba	150	3.50	0.34		

Benlik saygısı, yaşanan yere göre farklılaşmaktadır ($p<0.05$) Aile ya da akraba yanında yaşayan katılımcıların ortalaması, yurt ya da öğrenci evinde yaşayan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerinin benlik saygıları üzerinde anlamlı bir etkisi vardır. Buna göre kayıtsız bağlanma benlik saygısını artırırken; korkulu ve saplantılı bağlanma benlik saygısını azaltmaktadır. Bu bulguya göre yakın ilişkilerden kaçarak hayal kırıklıklarından kendilerini korumaya çalışma ve bağımsız olduklarında zarar görmeyeceklerine inanma durumu benlik saygısını artırdığı söylenebilir. Diğer taraftan değersizlik duygusu ile diğerlerinin güvenilmez ve reddedici olacağına dair inancı birlikte taşıma ve yakın ilişkilerden kaçarak reddedilmeye karşı kendini korumaya meyletme durumu benlik saygısını azaltacaktır. Bununla birlikte diğerlerinin değerli olduğunu düşündüğü için onların onayını alma ve onlara kendini kabul ettirme ihtiyacı hissetme benlik algısını azaltmaktadır.

Literatürde bağlanma stilleri ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi konu edinen çalışmalar incelendiğinde, genel olarak yakın ilişkilerdeki kaygı ve kaçınma davranışının azalmasına paralel olarak benlik saygısının arttığı görülmüştür. Bu çalışmalardan Batholomew ve Horowitz (1991) tarafından yapılan bir çalışmada, kendilerini “güvenli bağlanan” şeklinde tanımlamış olan katılımcıların benlik saygılarının, kendilerini saplantılı veya korkulu şeklinde tanımlayan kişilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Griffin ve Bartholomew’un (1994) sınırlı düzeyde değişken ile yaptıkları bir çalışmada, bağlanmanın benlik modelinin pozitifliği ile kişilerin kendi benlikleriyle ilgili algılarının pozitifliğinin arasında ilişki olduğu görülmüştür. Araştırmalarda çocukluk dönemi bağlanma literatürüyle tutarlı sonuçlara ulaşılmıştır (Cassidy 1988, 1990). 1988 yılında Cassidy, 6 yaşındaki çocuklarla yaptığı bir çalışmada, benlik saygısı ve güvenli bağlanmanın farklı ölçekleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşmıştır (.29-.40 aralığında). Bu araştırmalar, hem çocukluk dönemi hem de

yetişkinlik dönemi bağlanmasıyla benlik saygısı değişkeni arasında pozitif bir ilişkinin bulunduğunu göstermektedir (Bylsma, W.H., Cozzarelli, C., Sumer, N., 1997, s. 3-4).

Sümer ve Güngör (1999) tarafından yapılan bir araştırmada üniversite öğrencileri üzerinde çalışılmış, benlik kavramının önemli bir boyutu niteliğinde olan özsaygı ve benlik belirginliği açısından karşılaştırılmıştır. Olumlu benlik modeli olan güvenli bağlanma stiliyle benlik belirginliği ve benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu, bu ilişkinin de olumlu olduğu görülmüştür. Bunun yanında, olumsuz benlik modeli şeklinde tanımlanan saplantılı ve korkulu bağlanma stilleriyle benlik belirginliği ve benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu, bu ilişkinin de olumsuz yönde olduğu görülmüştür. Kayıtsız stile bakıldığında beklenen durumun aksine özsaygıyla arasında anlamlı bir ilişki bulunamamış fakat benlik belirginliğiyle anlamlı bir korelasyonun olduğu görülmüştür.

Zimmerman ve Becker-Stoll (2002) tarafından yapılan bir çalışmada bağlanma örüntüleriyle kimlik gelişimlerinin arasında boylamsal ve zamandaş bir ilişki olduğu görülmüştür. Çalışmada güvenli bağlanmanın, hem boylamsal hem de zamandaş olarak başarılı kimlik gelişimiyle bağlantılı olduğu, kayıtsız bağlanmanın ise kimlik karmaşasıyla bağlantılı olduğu görülmüştür. Çalışmada, kişilerin kaçınma ve kaygı boyutlarından aldıkları toplam puanlar, benlik saygısı ve alt ölçekleriyle karşılaştırılmış ve literatürdeki bilgiyle tutarlı olarak benlik saygısıyla kaçınma ve kaygı boyutları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin bulunduğu, bireylerdeki benlikle alakalı olumlu tutum düzeyinde artış oldukça, yakın ilişkiler sırasında yaşanan kaygı düzeyinde de düşüş olduğu ve kaçınma durumlarında azalma olduğu bulunmuştur.

Jonathan ve arkadaşları (2011), 1987-2009 yılları arasında yapılan benlik saygısı ve bağlanma arasındaki ilişkiyi üniversite öğrencileri üzerinden ortaya koyan 156 çalışmayı meta analiz kapsamında değerlendirmiştir. Yapılan değerlendirmelerde kaygılı, kaçınmacı, korkulu ve saplantılı bağlanma stilleri ile benlik saygısı arasında zıt yönlü, güvenli ve kayıtsız bağlanma biçimleri ile benlik saygısı arasında da aynı yönlü ilişkiler görülmüştür.

Bağlanma stilleri ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere bir diğer meta-analiz çalışması da Hao ve Wilkonson (2014) tarafından yapılmıştır. 38 araştırma

ve toplam 9494 üniversite öğrencisinden oluşan katılımcı grubunun değerlendirildiği çalışmada, bağlanma stillerinin kaygı ve kaçınma faktörleri ile benlik saygısı arasında zıt yönlü ilişkiler belirlenmiştir. Kaygı ile benlik saygısı arasındaki ilişki, kaçınma ile benlik saygısı arasındaki ilişkiden daha güçlüdür. Literatürde yer alan tüm bu bulgular ile araştırma sonuçlarımızın örtüştüğü söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulguya göre üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerinin benlik saygıları üzerinde anlamlı bir etkisi vardır. Sorumluluk ve uyumluluk kişilik özelliği benlik saygısını artırırken, duygusal denge azaltmaktadır. Bu bulguya dayanarak düzenli, tedbirli, azimli, hırslı, titiz, dikkatli, göreve bağlı, başarı odaklı, kendini disipline edebilen, sorumlu, uyumlu, saygılı, güvenilir, cana yakın, esnek, kibar, merhametli, yumuşak başlı, alçak gönüllü olma gibi özellikler göstermenin benlik saygısını artıracığı söylenebilir. Diğer taraftan endişeli, gergin, çekingen, güvensiz, kendiyile barışık olmayan, kaygılı, değişken, saldırgan olma gibi kişilik özelliklerinin benlik saygısını azaltacağı savunulabilir. Literatürde bulgumuzu destekleyen çalışmalar yer almaktadır.

Erdle ve arkadaşları (2009) tarafından yapılan çalışmada kişilik ve benlik saygısı arasındaki pozitif ilişkiyi ifade eden kişilik alanları ile benlik saygısı arasında anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur. Araştırma benlik saygısının, beş faktör kişilik kuramındaki kişiliğin temel boyutları ile güçlü bir biçimde ilişkili olduğunu kanıtlamıştır. Buna göre duygu düzenleme, dışadönüklük ve benlik saygısı arasındaki ampirik ilişkiler oldukça sağlamdır. Benlik saygısı duygusal denge ile negatif yönlü ilişkiler sergilerken; dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve deneyime açıklık ile pozitif ilişkilidir.

Watson ve arkadaşları (2002) tarafından benlik saygısının kişilik özellikleri ve etkililik ile ilişkisinin belirlenmesi için 3 araştırmanın değerlendirildiği bir başka çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. İncelenn 3 çalışmada da benlik saygısının duygusal denge ile zıt yönlü ve güçlü ilişkiler gösterdiği belirlenmiştir. Bununla birlikte yine her 3 çalışmada da dışa dönüklük ile benlik saygısı arasında aynı yönlü ilişkiler görülmüştür.

Kişilik özellikleri ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi ele alan bir diğer araştırmada Aslan (2012) 122 öğrenciye Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Beş Faktörl

Kişilik Envanteri'ni uygulamıştır. Araştırma sonuçlarına göre kişilik boyutlarından dışa dönüklük, deneyime açıklık ve sorumluluk ile benlik saygısı arasında aynı yönlü ilişkiler bulunmaktadır. Duygusal denge ve uyumluluk kişilik özelliği ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Gudberg (2006) tarafından yapılan bir diğer araştırmada 24 kadın ve 24 erkek olmak üzere toplam 48 üniversite öğrencisi ile görüşme gerçekleştirilmiş, sosyal etkileşim anından benlik saygısı ve kişilik yapısı arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir. Deneklerin kişilik yapıları ile benlik saygıları arasında güçlü ilişkilerin olduğu gözlemlenmiştir. Araştırmaya göre dışa dönük kişilik özelliğine sahip olan öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri içe dönük olanlardan daha yüksektir.

Bir diğer çalışma olumlu etki ve sosyal desteğin, dışadönüklük ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi anlamlı bir şekilde etkilediğini göstermiştir. Dahası, hem olumlu etki hem de sosyal destek yolu modellerinde, dışadönüklüğün benlik saygısı üzerindeki doğrudan etkileri küçük ve anlamlı değildir. Aksine, olumsuz etki ve iyimserlik yolu modelleri için, dışadönüklüğün benlik saygısı üzerindeki doğrudan etkileri istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (Swickert vd., 2004). Bu bulgular, dışa dönüklük ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin karmaşık doğasını vurgulamaktadır.

Richard ve arkadaşları (2001) tarafından yapılan bir araştırma, yüksek benlik saygısı olan bireylerin duygusal olarak istikrarlı, dışadönük ve vicdanlı olduklarını ve biraz kabul edilebilir ve deneyime açık olduklarını göstermiştir. Araştırma sonuçlarına göre yüksek benlik saygısına sahip kişiler, sosyal olarak arzu edilen özellikleri kendilerine atfetme eğiliminde olarak belirlenmiştir. Literatürde yer alan tüm çalışmalar dikkate alındığında, kişilik özelliklerinin benlik saygısı üzerindeki etkisine yönelik bulgularımızın geçmiş araştırmalar ile paralellik gösterdiği söylenebilir.

Bağlanma stillerinin cinsiyete göre değişimini değerlendirdiğimizde erkeklerin, kadınlara oranla daha yüksek güvenli bağlanma düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Erözkan (2011) tarafından 241 kadın ve 263 erkek üniversite öğrencisi üzerinde yapılan ve bağlanma stilleri ile karar stratejileri arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmada da benzer şekilde erkeklerin kadınlara oranla daha yüksek güvenli bağlanma düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir. Çocukluk döneminde ortaya koyulan çocuk yetiştirme tarzları ve

farklı yükleme biçimlerinin cinsiyeteler arasında bağlanma yönünden farklılıklar doğuracağı düşünülmektedir. Bu yönü ile araştırma bulgumuz literatür ile paralellik göstermektedir.

Cinsiyet yönünden kişilik özelliklerinin farklılaşmasına yönelik yapılan değerlendirmelerde kadın üniversite öğrencilerinin erkeklere göre daha yüksek duygusal denge ve sorumluluk özelliğine sahip olduğu görülmüştür. Kadınların daha yüksek duygusal denge ve sorumluluk düzeyine sahip olmasının toplumsal normlar kaynaklı oluşan cinsiyet rollerinde temellendiği düşünülmektedir. Bu bulgumuza paralel şekilde Niazi (2017) Pakistanlı 240 üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı çalışmada içe dönüklük, duygusal denge ve sorumluluğun kadın öğrencilerde daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Bowlby (1982)'e göre bağlanma bakım veren kişiye yakınlık, anneyi yeni şeyler keşfederken güvenli üs olarak kullanma ve dışarıdan gelecek tehditler karşısında koruma edinme olmak üzere üç temel unsuru karşılamaktadır. Bebeklikten yetişkinliğe doğru gidilen süreçte ihtiyaçların farklılaşması nedeni ile bağlanmanın bu üç temel unsurunda da değişimler meydana gelecektir. Bu noktadan hareketle araştırmamızda bağlanma stillerinin yaşa göre değişimi değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre güvenli bağlanma düzeyi görece yaşlı grupta daha yüksek iken, korkulu bağlanma düzeyi daha yüksektir. Bu tablonun oluşmasında ilerleyen yaşa paralel olarak güvenli ve korkusuz ilişkilerin daha ön planda olmasının etkili olduğu savunulabilir. Konu hakkında yapılan çalışmalardan Bernardon ve arkadaşları (2011) tarafından 173 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan araştırmada da benzer şekilde artan yaşa bağlı olarak daha güvenli bağlanma stilleri ile birlikte daha az kaygılı ve korkulu bağlanmalar kurulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmamızın bir diğer bulgusuna göre öğrencilerin duygusal denge, uyumluluk ve sorumluluk kişilik özellikleri yaşa göre farklılaşmaktadır. Genel olarak yaşlı büyük olan katılımcıların duygusal denge düzeyleri daha düşüktür. Bu durumun oluşmasında ilerleyen yaşa paralel olarak bireyin duygusal dengesini daha iyi kurmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte yaşlı büyük olan öğrencilerin daha yüksek uyumluluk ve sorumluluk kişilik özelliği gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde yer alan çalışmalardan Joshanloo ve Afshari (2011) tarafından 235 İranlı öğrenci üzerinde yapılan araştırmada, yaşlı büyük öğrencilerin daha yüksek sorumluluk ve uyumluluk düzeyine

sahip olduğu belirlenmiştir. Eang ve arkadaşları (2012) tarafından 256 Çinli öğrenci ile yapılan bir diğ er araştırmada da görece büyük yaş grubunda daha yüksek dışa dönüklük ve sorumluluk ile birlikte daha düşük duygusal denge gözlemlenmiştir. Bu yönü ile araştırma sonuçlarımız literatür ile örtüşmektedir.

Benlik saygısının yaşa göre değişimi açısından yaptığımız analizlerde de artan yaş ile birlikte benlik saygısının da arttığı sonucu elde edilmiştir. Bireyin ilerleyen yaşına paralel olarak kişilik yapısının daha stabil bir hal alması ve kişinin benliğine yönelik benimseme ve dolayısı ile saygı düzeyinin artmasının söz konusu bulguyu oluşturduğu savunulabilir. Brewer ve Kerslake (2015) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada da benzer şekilde artan yaşın yüksek benlik saygısını doğurduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin aylık harcama tutarını değerlendirdiğimizde geliri yüksek olan öğrencilerin daha güvenli ve daha az saplantılı bağlanma biçimine sahip olduğu; deneyimi açıklık ve sorumluluk kişilik özelliklerini daha fazla ortaya koyarken, daha düşük duygusal denge sergiledikleri ve benlik saygılarının görece yüksek oldukları belirlenmiştir. Bu bulguların ortaya çıkmasındaki ana gerekçenin aylık harcama miktarından ziyade bu miktarı harcama imkanının doğuran aile koşulları ve harcama çevresinde edinilen sosyal çevre olduğu düşünülmektedir. Genel olarak sosyo-ekonomik düzey ailelerin çocuk yetiştirme tutumlarını doğrudan etkilemekte ve bu tutumlar çocukların yetişkinlik dönemindeki bağlanma düzeylerini, kişilik özelliklerini, benlik saygılarını etkileyebilmektedir (Garfield ve Helper, 1962). Buna göre aylık harcama tutarı yüksek olan öğrencilerin daha güvenli ve daha az saplantılı bağlanması, deneyime açıklık ve sorumluluk düzeyinin yüksek iken duygusal dengenin düşük olması ve daha yüksek benlik saygısı ortaya koyması beklenen bir durumdur.

Araştırmamızın bir diğ er bulgusuna göre anne babası ayrı olan öğrencilerin duygusal denge kişilik özelliklerinin ortalaması, birlikte olan öğrencilerden daha yüksektir. Buna göre anne babası ayrı olan öğrencilerin daha nevroitik oldukları ve duygusal yönden dengesizliğ e sahip oldukları söylenebilir. Çivitçi ve arkadaşları (2009)'a göre anne-babanın boşanması ya da ölüm sebebi ile ebeveyn kaybı yaşanması çocuk üzerinde çeşitli psikolojik problemler doğurabilmektedir. Özellikle erken dönemde ebeveyn kaybı yaşanması ya da anne-babanın ayrılması çocuğu duygusal anlamda olumsuz

etkilemekte ve bu olumsuzluklar da yetişkinlikte duygu yönünden dengesizliklerle kendini gösterebilmektedir. Bu yönü ile anne babası ayrı olan öğrencilerimizin duygusal denge yönünden daha zayıf olması beklenen bir durumdur. Benzer şekilde ailesi yanında kalmayan öğrencilerin de duygusal dengesizliğinin yüksek olması ve benlik saygısının düşük olması beklenebilir.

Araştırmamızın bir diğer bulgusuna göre anne eğitim düzeyi düşük olan öğrenciler daha yüksek korkulu, saplantılı ve kayıtsız bağlanma biçimine sahiptir. Al-Garni (2000) tarafından Suudi Arabistan öğrencilerinin bağlanma stilleri üzerinde yapılan araştırmada da anne eğitim düzeyinin çocuğun bağlanma stili üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Araştırmaya göre eğitim seviyesi yüksek annelerin çocuklarında daha güvenli ve daha az saplantılı bağlanma mevcuttur.

Anne eğitim düzeyi açısından yaptığımız bir diğer değerlendirmede de annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin daha yüksek deneyime açıklık ile daha düşük uyumluluk ve sorumluluk kişilik özelliğine sahip olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte baba eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin daha dışa dönük, daha sorumlu ve daha az uyumlu olduğu görülmüştür. Prinzie (2009)'un 30 çalışma ve 5853 katılımcı üzerinden gerçekleştirdiği araştırmada anne-baba eğitim düzeyi ile kişilik özellikleri arasında anlamlı ilişkiler elde edilmiştir. Araştırmaya göre artan eğitim seviyesine bağlı olarak kişilerin sorumluluk, deneyime açıklık ve dışa dönüklük kişilik özellikleri artarken; duygusal denge ve uyumluluk özellikleri azalmaktadır.

Araştırmamızdan elde edilen bir diğer bulguya göre babası üniversite mezunu olan öğrencilerin benlik saygıları daha yüksektir. Baba eğitim düzeyinin artmasına paralel olarak çocuğa karşı yaklaşımın farklılaştığı ve daha demokratik tutumlar çerçevesinde çocuğun benlik oluşumunun desteklendiği düşünülmektedir. Buna bağlı olarak da baba eğitim düzeyinin artmasının beraberinde çocuğun daha yüksek benlik saygısına sahip olması düşüncesi savunulabilir. Rosenberg ve arkadaşları (1989)'a göre ebeveynlerin yüksek eğitim düzeyine sahip olması çocukların yüksek benlik saygısı geliştirmesinde önemli bir unsurdur.

Öğrencilerin kardeş sayısını değerlendirdiğimizde, 2 kardeşi olanların en düşük güvenli bağlanma düzeyine ve tek kardeşi olanların da en yüksek saplantılı bağlanma

düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir. Yine 2 kardeşi olanların duygusal denge puanlarının tek çocuk olanlardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Kardeş sayısı yönünden yapılan karşılaştırmada bulgular tutarlılık göstermemektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında sahip olunan kardeş sayısından ziyade, öğrencinin ailenin kaçınıcı çocuğu olduğunun ön plana çıktığı düşünülmektedir. Çünkü ebeveynler ilk çocukları karşısında tecrübesizliğin bir sonucu olarak doğru ebeveyn tutumları sergileyemeyebilmektedir. Ancak, ikinci ve sonraki çocuklarda çocuk yetiştirmeye yönelik öğrenilenler ebeveynin daha doğru tutumlar ortaya koymasını sağlamakta ve bu da çocuğun kişilik yapısını ve psikolojisini olumlu yönde etkilemektedir (Holden ve Edwards, 1989).

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmadan aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

- Kayıtsız bağlanma benlik saygısını artırırken, korkulu ve saplantılı bağlanma azaltmaktadır.
- Sorumluluk benlik saygısını artırırken, uyumluluk ve duygusal denge azaltmaktadır.
- Güvenli bağlanma, duygusal denge ve sorumluluk cinsiyete göre farklılaşmaktadır.
- Güvenli bağlanma, korkulu bağlanma, duygusal denge, uyumluluk, sorumluluk ve benlik saygısı yaşa göre farklılaşmaktadır.
- Güvenli bağlanma, saplantılı bağlanma, duygusal denge, deneyime açıklık, sorumluluk ve benlik saygısı aylık ortalama harcama miktarına göre farklılaşmaktadır.
- Duygusal denge, anne-baba birliktelik durumuna göre farklılaşmaktadır.
- Korkulu bağlanma, saplantılı bağlanma, kayıtsız bağlanma, deneyime açıklık, uyumluluk ve sorumluluk anne eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır.
- Dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve benlik saygısı baba eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır.
- Güvenli bağlanma, saplantılı bağlanma ve duygusal denge karedeş sayısına göre farklılaşmaktadır.
- Duygusal denge ve benlik saygısı kalınan yere göre farklılaşmaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgular çerçevesinde aşağıdaki öneriler getirilmiştir:

- Bu araştırmada Üsküdar Üniversitesi'nde eğitim gören 212 lisans öğrencisi değerlendirilmeye alınmıştır. Bundan sonraki çalışmalarda örneklemin daha geniş tutulması ve farklı üniversitelerden kesitsel örneklemeler seçilmesi

önerilmektedir. Bu sayede üniversite yaşantısı kaynaklı sosyal etkiler karşılaştırılabilecek ve daha genellenebilir sonuçlar elde edilebilecektir.

- Örneklemin sadece üniversite öğrencilerinden oluşması bağlanma, kişilik ve benlik faktörlerinin eğitim düzeyi yönünden farklılaşmasını değerlendirmeye imkan tanımamıştır. Buna dayanarak sonraki araştırmalarda farklı eğitim düzeylerinde yetişkinler arası karşılaştırmalar yapılabilir.
- Araştırmadan elde edilen bulgularda bağlanma stilleri ve kişilik özelliklerinin benlik saygısı üzerindeki etkisi dikkat çekmektedir. Bağlanma, kişilik ve benlik özelliklerinin oluşmasında ailenin önemi dikkate alındığında bundan sonraki çalışmalarda ebeveyn tutumlarının da araştırılması değerlendirilebilir. Bu sayede farklı yetiştirme tutumlarının etkisi de değerlendirilebilecektir.
- Kardeş sayısı açısından yapılan değerlendirme bulguları dikkate alındığında bundan sonraki çalışmalarda kaçınıcı çocuk olduğunun da dikkate alınması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adams, J. F. (1995). *.Ergenliği Anlamak*. (Ed. Bekir Onur). Ankara: İmge Kitabevi.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Ainsworth, M.D.S. (1989). Attachment beyond infancy. *American Psychologist*, 44. 709-716.
- Al-Garni, M. M. (2000). *The impact of family structure and family function factors on the deviant behaviors of high school students in Makkah City, Saudi Arabia* (Doctoral dissertation, The Ohio State University).
- Aral, N., Baran, G., Bulut, S. ve Çimen, S. (2000). *Çocuk Gelişimi*. İstanbul: II. Yapa Yayınları.
- Arıcak, O. T. (1995). *Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık, Benlik Saygısı ve Denetim Odağı İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Asıcı, E. (2013). *Öğretmen Adaylarının Affetme Özelliklerinin Öz-Duyarlık ve Benlik Saygısı Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aslan, S. (2012). Prediction of five factor personality dimensions through self-esteem in Turkish late adolescents. *Journal of Education Faculty*, 14(1), 25-40.
- Bartholomew, K. & Shaver, P. R. (1998). *Methods of assessing adult attachment do they converge?* In J. A. Simpson. & W. S. Rholes (Eds.). *Attachment theory and close relationships* (pp. 25-46). New York: The Guilford Press.
- Bartholomew, K. (1993). *From childhood to adult relationships: Attachment theory and research*. In S. Duck (Ed.). *Understanding relationship processes: 2. Learning about relationships* (pp. 30-62). London: Sage.

- Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. *Journal of personality and social psychology*, 61(2), 226.
- Bartholomew, K., Horowitz, L.M. (1991). Attachment Styles Among Young Adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226-244.
- Basım, N., Çetin F., Tabak, A. (2009). Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarıyla İlişkisi, *Türk Psikoloji Dergisi*, 24 (63), 20-34.
- Baymur, F. (1994). *Genel Psikoloji*, İnkilap yayınevi, İstanbul.
- Bednar, R. L., Wells, M. G. and Peterson, S. R. (1991). *Self Esteem*. Washington, D. C.: American Psychological Association.
- Bernardon, S., Babb, K. A., Hakim-Larson, J., & Gragg, M. (2011). Loneliness, attachment, and the perception and use of social support in university students. *Canadian Journal of Behavioural Science/Revue canadienne des sciences du comportement*, 43(1), 40.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment: Attachment and loss*. London: Hogarth Press.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and Loss: Separation, Anxiety and Anger*. New York, Basic Books, 256-260.
- Bowlby, J. (1982). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. New York: Basic Books.
- Brewer, G., & Kerslake, J. (2015). Cyberbullying, self-esteem, empathy and loneliness. *Computers in human behavior*, 48, 255-260.
- Burger, J.M. (2006). *Kişilik*, Çev: İnan Deniz, Erguvan Sarioğlu, Kaknüs Yayınları, İstanbul.

- Bylsma, W. H., Cozarelli, C., Sümer, N. (1997). Relation Between Adult Attachment Styles and Global Self-Esteem. *Basic and Applied Social Psychology*, 19: (1). 1-16.
- Bylsma, W.H., Cozzarelli, C., Sumer, N. (1997). Relation Between Adult Attachment Styles and Global Self Esteem, *Basic and Applied social Psychology*, 19(1), 116.
- Çalışır, M. (2009). Yetişkin Bağlanma Kuramı ve Duygulanım Düzenleme Stratejilerinin Depresyonla İlişkisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1: 240-255.
- Cassidy, J. (1988). Child-mother attachment and the self in six-year-olds. *Child development*, 121-134.
- Cassidy, J. (1990). Theoretical and methodological considerations in the study of attachment and the self in young children. *Attachment in the preschool years: Theory, research, and intervention*, 87-119.
- Çivitci, N., Arıcıoğlu, A. (2012). Beş Faktör Kuramına Dayalı Kişilik Özellikleri, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (23), 78 - 96.
- Çivitci, N., Çivitci, A., & Fiyakalı, C. (2009). Anne-babası boşanmış ve boşanmamış olan ergenlerde yalnızlık ve yaşam doyumu. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(2), 493-525.
- Coopersmith, S. (1974). *The Antecedents of Self-Esteem*. San Francisco: W.H.Freeman
- Corey, G. (2008). *Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları*, Çev: Tuncay Ergene, Mentis Yayınları, İstanbul.
- Cüceloğlu, D. (1994). *İnsan ve Davranış*, Remzi Kitabevi, 5. Basım, İstanbul.
- Cüceloğlu, D. (2004). *İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları*, Remzi Kitabevi, 13. Basım, İstanbul.
- Çuhadaroğlu F (1986). *Adolesanlarda Benlik Saygısı*. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Danış, Z. (2006). Davranış bilimlerinde ekolojik sistem yaklaşımı. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3 (9), 45-53.
- Demiriz, S. (1997). *9 ve 12 Yaş Çocuklarının Benlik Kavramı ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Deniz, M.E. (2006). Ergenlerde Bağlanma Stilleri ile Çocukluk İstismarları ve Suçluluk-Utanç Arasındaki İlişki. *Eurasian Journal of Educational Research*, 22: 89 -99.
- Dilmaç, B., Hamarta, E., Arslan, C. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Sürekli Kaygı ve Denetim Odaklarının Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri / Educational Sciences: Theory & Practice*. 9 (1): 127-159.
- Dinç, M., Bitlisli, F., Çetinceli, E., Aydın, S.Z., (2013). Öğretim Elemanlarının Tükenmişliğinde Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Etkisi: Süleyman Demirel Üniversitesi Meslek Yüksekokulları Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 4 (9), 44-69.
- Erdle, S., Gosling, S. D., & Potter, J. (2009). Does self-esteem account for the higher-order factors of the Big Five?. *Journal of Research in Personality*, 43(5), 921-922.
- Erikson, E. H. (1968)..*Identity: Youth and Crisis* (2nd Ed). New York: Norton.
- Eriş, Y. (2013). *Ergenlerin Benlik Saygısı ve Sosyal Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Eroğlu, F., (2015). *Davranış Bilimleri*, 14. Basım, Beta Basım A.Ş., İstanbul.
- Erözkan, A. (2011). Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ve karar stratejileri. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 3, 60-74.

- Eşer, H. (2005). *Üniversite Öğrencilerinde Dini İnanç ve Benlik Saygısı İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gamble, S. A., & Roberts, J. E. (2005). Adolescents' perceptions of primary caregivers and cognitive style: The roles of attachment security and gender. *Cognitive Therapy and Research*, 29. 123-141.
- Garfield, S. L., & Helper, M. M. (1962). Parental attitudes and socio-economic status. *Journal of Clinical Psychology*, 18(2), 171-175.
- Geçtan E. (2006) *Psikodinamik Psikiyatri ve Normal Dışı Davranışlar*. 18. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları.
- George, D., & Mallery, M. (2010). Using SPSS for Windows step by step: a simple guide and reference.
- George, D., ve Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 Update*. Boston: Pearson.
- Griffin, D. W., & Bartholomew, K. (1994). Models of the self and other: Fundamental dimensions underlying measures of adult attachment. *Journal of personality and social psychology*, 67(3), 430.
- Güler Ş. R. (2006)..*Bireylerin Proaktif Kişilik Yapısı ile Benlik Saygısı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güney, S. (2015). *Liderlik*, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic.Ltd.Şti.2.Basım, Ankara.
- Güngör, D. (2000). *Bağlanma Stillerinin ve Zihinsel Modellerin Kuşaklara Aktarımında Anababalık Stillerinin Rolü*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Hair, E. C., & Graziano, W. G. (2003). Self-esteem, personality and achievement in high school: a prospective longitudinal study in Texas. *Journal of personality*, 71(6), 971-994.
- Hao, J., & Wilkinson, R. B. (2014). Adult Attachment and Self-Esteem: A Meta-Analysis. In *Conference Paper Presented at the International Association for Relationship Research Biennial Conference, At Melbourne, Australia*.
- Hazan C. , Shaver P. (1994). Attachment as an Organizational Framework for Research on Close Relationships. *Psychology Inquiry*. Vol.5, No. 1, 1-22.
- Holden, G. W., & Edwards, L. A. (1989). Parental attitudes toward child rearing: Instruments, issues, and implications. *Psychological Bulletin*, 106(1), 29.
- Horney, K. (1996)..*Nevrozlar ve İnsan Gelişimi: Öz Gerçekleştirme Kavgası*. S. Budak (Çev). Ankara: Öteki Yayınevi.
- Humphreys, T. (1999). *Çocuk Eğitiminin Anahtarı Özgüven*. T. Anapa (Çev). İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Jonsson, G. K. (2006). Personality and self-esteem in social interaction. *From Communication to Presence: Cognition, Emotions and Culture towards the Ultimate Communicative Experience*. Edited by Riva G. et al. IOS Press, ISBN, 1-58603.
- Joshanloo, M., & Afshari, S. (2011). Big Five personality traits and self-esteem as predictors of life satisfaction in Iranian Muslim university students. *Journal of Happiness Studies*, 12(1), 105-113.
- Judge, T.A, Bono, (2000). Five-Factor Model of Personality and Transformational Leadership, *Journal of Applied Psychology*, 85 (5), 751-765.
- Karaca, R. ve İkiz, E. (2010). *Psikolojik Danışma ve Rehberlikte Çağdaş Bir Anlayış* (2. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.

- Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar-İlkeler-Teknikler*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasu, H. (2013). *Ergenlerde Özerkliğin Yordayıcısı Olarak Bağlanma Stilleri ve Proaktif Kişilik Yapılarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Tokat.
- Kernis, M. H. (2003). Toward a conceptualization of optimal self- esteem. *Psychological Injury*, 14 (1), 1-26.
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S. ve Üstündağ, M. F. (2011). Bağlanma ve Psikopatoloji, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry* 3(2), 321-342.
- Kuzgun, Y. (1983). Benlik ve ideal benlik kavramlarının “tercih edilen meslek” kavramı ile ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (1).
- Laible, D. J., Carlo, G., & Roesch, S. C. (2004). Pathways to self-esteem in late adolescence: The role of parent and peer attachment, empathy, and social behaviours. *Journal of adolescence*, 27(6), 703-716.
- Lawrence, D. (1988). .Enhancing Self-Esteem in the *Classroom*. Paul Chapman Publishing Ltd.
- Main, M. (1990). Cross-cultural studies of attachment organization: Recent studies. Changing methodologies. and the concept of conditional strategies. *Human Development*, 33: 48-61.
- Mattanah, J. F., Lopez, F. G., & Govern, J. M. (2011). The contributions of parental attachment bonds to college student development and adjustment: A meta-analytic review. *Journal of Counseling Psychology*, 58(4), 565.
- Morgan, C.T. (2013). *Psikolojiye Giriş*, Editörler: Karakaş, S., Eski, R., Düzeltilmiş ve Gözden Geçirilmiş 20.Basım, Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya

- Morley, T., & Moran, G. (2011). Cognitive vulnerabilities in early childhood: Mechanisms linking early attachment to later depression. *Clinical Psychology Review*. 31. 1071-1082.
- Morsünbül Ü., Çok F. (2011). Bağlanma ve İlişkili Değişkenler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry 2011*; 3(3):553-570.
- Niazi, S. (2017). Personality Traits as Predictor of Self-esteem of University Students: Moderating Role of Openness to Experience. *Journal of Behavioural Sciences*, 27(2), 102-119.
- Nitelik Ödemiş, S. (2011). *Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Üretkenlik Karşıtı Davranışlar Üzerine Etkileri: Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Ormrod, J. E. (2003). *Educational Psychology Developing Learners* (Fourth Edition). New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Özdemir O, Özdemir P.G, Kadak M.T, Nasıroğlu S. (2012). Kişilik Gelişimi, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 566-589
- Özkalp, E., Kırel, Ç. (2016). *Örgütsel Davranış*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- Özyeşil, Z. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Öz-Anlayış Düzeylerinin Bilinçli Farkındalık Kişilik Özellikleri ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı Doktora Tezi, Konya.
- Park, L. E., Crocker, J., & Mickelson, K. D. (2004). Attachment styles and contingencies of selfworth. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 30: 1243-1254.
- Pişkin, M. (2003). Özsaygı geliştirme eğitimi.İçinde: Y. Kuzgun (Ed.). *İlköğretimde Rehberlik*. (S.95-123). Ankara: Nobel Yayınları.

- Prinzle, P., Stams, G. J. J., Deković, M., Reijntjes, A. H., & Belsky, J. (2009). The relations between parents' Big Five personality factors and parenting: A meta-analytic review. *Journal of personality and social psychology*, 97(2), 351.
- Robins, R. W., Tracy, J. L., Trzesniewski, K., Potter, J., & Gosling, S. D. (2001). Personality correlates of self-esteem. *Journal of research in personality*, 35(4), 463-482.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the Adolescent Self-Image*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Rosenberg, M., Schooler, C., & Schoenbach, C. (1989). Self-esteem and adolescent problems: Modeling reciprocal effects. *American sociological review*, 1004-1018.
- Sanford L. T., Donovan M. E. (1999). *Kadınlar ve Benlik Saygısı*. S. Katlan, (Çev.). Ankara: Hyb Yayıncılık.
- Sarıyüce K. Ö. (2004). *Altı Yaş Grubundaki Çocukların Özsaygı Düzeyleri İle Anne Empatik Becerilerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Saxena, S. (2014). Are Transformational Leaders Creative and Creative Leaders Transformational? An Attempted Synthesis Through the Big Five Factor Model of Personality Lens, *aWeshkar*, 18(2), 30-51.
- Sevi, E.S. (2009). *Psikobiyolojik Kişilik Modeli ve Beş Faktör Kişilik Kuramı: Mizaç ve Karakter Envanteri (TCI) İLE Beş Faktör Kişilik Envanterinin (5FKE) Karşılaştırması*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik (Uygulamalı) Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Sezici, E. (2015). Üretkenlik Karşıtı İş Davranışları Üzerinde Kişilik Özelliklerinin Rolü, *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 7 (14), 1307-9832.
- Şimşek, M.Ş. Akgemci, T., ve Çelik, A., (2014), *Davranış Bilimlerine Giriş ve Örgütlerde Davranış*, Yenilenmiş 8.Baskı, Eğitim Yayınevi, Konya.

- Sroufe, L.A. & Waters, E. (1977). Attachment as an organizational construct. *Child Development*, 48: 1184-1199.
- Sümer, N. (2006). Yetişkin Bağlanma Ölçeklerinin Kategoriler ve Boyutlar Düzeyinde Karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21 (57): 1-22.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14: 71-106.
- Sümer, N., & Güngör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 35-58.
- Swickert, R., Hittner, J. B., Kitos, N., & Cox-Fuenzalida, L. E. (2004). Direct or indirect, that is the question: A re-evaluation of extraversion's influence on self-esteem. *Personality and Individual Differences*, 36(1), 207-217.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Allyn & Bacon/Pearson Education.
- Temel, Z.F., Aksoy, B.A. (2001). *Ergen ve Gelişimi-Yetişkinliğe İlk Adım*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Torucu, B. K. (1990). *13-14 Yaşındaki Gençlerin Sosyo-Ekonomik Düzeyi ve Ana Baba Tutumlarındaki Farklılıkların Belirlenip Benlik Saygısına Etkisinin Araştırılıp Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tozkoparan, G. (2013). Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Çatışma Yönetim Tarzlarına Etkisi: Yöneticiler Üzerinde Bir Araştırma, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (2), 189-231.
- Uluçınar Türkel, A. (1992). *İşletme Yöneticilerini Davranışlarına Yön Veren Hakim Kişilik Faktörleri ile Yönetimsel Davranış Arasındaki İlişkiler ve Uygulama.*

Marmara Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Yayın No:394, İstanbul.

Ünver, G. (2002). *Gelişim ve Öğrenme*. A. Ulusoy (Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.

Uyanık Balat, G. (2003). *Ergen Çocuklukta Benlik Saygısının Gelişimi ve Önemi. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*. M. Sevinç (Yay. Haz.). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Wang, J. L., Jackson, L. A., Zhang, D. J., & Su, Z. Q. (2012). The relationships among the Big Five Personality factors, self-esteem, narcissism, and sensation-seeking to Chinese University students' uses of social networking sites (SNSs). *Computers in Human Behavior*, 28(6), 2313-2319.

Watson, D., Suls, J., & Haig, J. (2002). Global self-esteem in relation to structural models of personality and affectivity. *Journal of personality and social psychology*, 83(1), 185-197

Yavuzer, H. (2000). *Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yazgan İnanç, B., Yerlikaya, E.E. (2010). *Kişilik Kuramları*, Pegem Akademi, Ankara.

Yenidünya, A. (2005). *Lise Öğrencilerinde Rekabetçi Tutum, Benlik Saygısı ve Akademik Başarı İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yıldızoğlu, H. (2013). *Okul Yöneticilerinin Beş Faktör Kişilik Özellikleriyle Çatışma Yönetimi Stili Tercihleri Arasındaki İlişki*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Yörükoğlu, A. (1993). *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar* (8. Baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.

Yurtsever, H. (2009). *Kişilik Özelliklerinin Stres Düzeyine Etkisi ve Stresle Başa Çıkma Yolları Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı İnsan Kaynakları Programı Yüksek Lisans Tezi.

Zimmermann, P., & Becker-Stoll, F. (2002). Stability of attachment representations during adolescence: The influence of ego-identity status. *Journal of Adolescence*, 25(1), 107-124.

EKLER

Anket Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU (BGOF)

ÇALIŞMANIN ADI: Üniversite öğrencilerinde yetişkin bağlanma biçimleri, kişilik özellikleri ve benlik saygısı özellikleri

---

*Aşağıda bilgileri yer almakta olan bir araştırma çalışmasına katılmanız istenmektedir. Çalışmaya katılıp katılmama kararı tamamen size aittir. Katılmak isteyip istemediğinize karar vermeden önce araştırmanın neden yapıldığını, bilgilerinizin nasıl kullanılacağını, çalışmanın neleri içerdiğini, olası yararları ve risklerini ya da rahatsızlık verebilecek yönlerini anlamanız önemlidir. Lütfen aşağıdaki bilgileri dikkatlice okumak için zaman ayırınız. Eğer çalışmaya katılma kararı verirsiniz, **Çalışmaya Katılma Onayı Formu**'nu imzalayınız. Çalışmadan herhangi bir zamanda ayrılmakta özgürsünüz. Çalışmaya katıldığınız için size herhangi bir ödeme yapılmayacak ya da sizden herhangi bir maddi katkı/malzeme katkısı istenmeyecektir.*

ÇALIŞMANIN KONUSU VE AMACI : Bu çalışma klinik psikoloji alanında hazırlanan bir yüksek lisans tezine veri toplamak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Araştırmada üniversite öğrencilerinin çalışanlarının bağlanma biçimleri, kişilik özellikleri ve benlik saygıları arasındaki ilişkinin ortaya koyulması amaçlanmaktadır.

ÇALIŞMA İŞLEMLERİ:

Bu çalışmaya katıldığınız takdirde size doldurmanız gereken üç adet form verilecektir. Bunlardan ilkinde bazı demografik verilerinizle ilgili sorular bulunmaktadır. Bu form çalışmacılar tarafından hazırlanmıştır. Diğer üç form ise standardize ölçeklerdir. Bu ölçekler sizin bağlanma stillerinizi, kişilik özelliklerinizi ve benlik saygısı düzeyinizi sorgulamaktadır. Tüm formları eksiksiz doldurmanız beklenmektedir.

ÇALIŞMAYA KATILMAMIN OLASI YARARLARI NELERDİR?

Çalışmaya katılmanız durumunda literatüre bu konu hakkında destek sağlayarak veri eklememize yardımcı olacaksınız.

KİŞİSEL BİLGİLERİM NASIL KULLANILACAK?

İsim, soy isim veya şahsınızı deşifre edebilecek hiçbir bilgi kullanılmayacak ve açıklanmayacaktır.

SORU VE PROBLEMLER İÇİN BAŞVURULACAK KİŞİLER :

1. Melis KAN: 0530312935

1. BÖLÜM	
1	Cinsiyetiniz: ☐ Kadın ☐ Erkek
2	Kaç yaşındasınız?.....
3	Sınıfınız: .....
4	Aylık ortalama harcamanız.....
5	Anne babanızın birliktelik durumu ☐ Birlikte ikisi de sağ ☐ Ayrı ikisi de sağ ☐ Annem sağ, babam ölü ☐ Babam sağ, annem ölü ☐ İkisi de ölü
6	Annenizin eğitim düzeyi: ☐ İlköğretim ☐ Lise ☐ Ön Lisans ☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora
7	Babanızın eğitim düzeyi: ☐ İlköğretim ☐ Lise ☐ Ön Lisans ☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora
8	Kardeş sayınız ☐ Tek çocuğum ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ve üzeri
9	Nerede kalıyorsunuz ☐ Yurttan ☐ Öğrenci evinde ☐ Ailemle ☐ Akrabalarımınla ☐ Diğer

2. BÖLÜM

Aşağıda yakın duygusal ilişkilerinizde kendinizi nasıl hissettiğinize ilişkin çeşitli ifadeler yer almaktadır. Yakın duygusal ilişkilerden kastedilen arkadaşlık, dostluk, romantik ilişkiler ve benzerleridir. Lütfen her bir ifadeyi bu tür ilişkilerinizi düşünerek okuyun ve her bir ifadenin sizi ne ölçüde tanımladığımı aşağıdaki 7 aralıklı ölçek üzerinde değerlendiriniz.

1.....2.....3.....4.....5.....6.....7
Beni hiç tanımlamıyor Beni kısmen tanımlıyor Tamamıyla beni tanımlıyor

		1	2	3	4	5	6	7
1	Başkalarına kolaylıkla güvenemem.	1	2	3	4	5	6	7
2	Kendimi bağımsız hissetmem benim için çok önemli.	1	2	3	4	5	6	7
3	Başkalarıyla kolaylıkla duygusal yakınlık kurarım.	1	2	3	4	5	6	7
4	Bir başka kişiyle tam anlamıyla kaynaşıp bütünleşmek isterim.	1	2	3	4	5	6	7
5	Başkalarıyla çok yakınlaşırsam incitileceğimden korkuyorum.	1	2	3	4	5	6	7
6	Başkalarıyla yakın duygusal ilişkilerim olmadığı sürece oldukça rahatım.	1	2	3	4	5	6	7
7	İhtiyacım olduğunda yardıma koşacakları konusunda başkalarına her zaman güvenebileceğimden emin değilim.	1	2	3	4	5	6	7
8	Başkalarıyla tam anlamıyla duygusal yakınlık kurmak istiyorum.	1	2	3	4	5	6	7
9	Yalnız kalmaktan korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
10	Başkalarına rahatlıkla güvenip bağlanabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
11	Çoğu zaman, romantik ilişkide olduğum insanların beni gerçekten sevmediği konusunda endişelenirim.	1	2	3	4	5	6	7
12	Başkalarına tamamıyla güvenmekte zorlanırım.	1	2	3	4	5	6	7
13	Başkalarının bana çok yaklaşması beni endişelendirir.	1	2	3	4	5	6	7
14	Duygusal yönden yakın ilişkilerim olsun isterim.	1	2	3	4	5	6	7
15	Başkalarının bana dayanıp bel bağlaması konusunda oldukça rahatımdır.	1	2	3	4	5	6	7
16	Başkalarının bana, benim onlara verdiğim kadar değer vermediğinden kaygılanırım.	1	2	3	4	5	6	7
17	İhtiyacınız olduğunda hiç kimseyi yanınızda bulamazsınız.	1	2	3	4	5	6	7
18	Başkalarıyla tam olarak kaynaşıp bütünleşme arzumu bazen onları ürkütüp benden uzaklaştırıyor.	1	2	3	4	5	6	7
19	Kendi kendime yettiğimi hissetmem benim için çok önemli.	1	2	3	4	5	6	7
20	Birisi bana çok fazla yakınlaştığında rahatsızlık duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
21	Romantik ilişkide olduğum insanların benimle kalmak istemeyeceklerinden korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
22	Başkalarının bana bağlanmalarını tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7
23	Terk edilmekten korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
24	Başkalarıyla yakın olmak beni rahatsız eder.	1	2	3	4	5	6	7
25	Başkalarının bana, benim istediğim kadar yakınlaşmakta gönülsüz olduklarını düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6	7
26	Başkalarına bağlanmamayı tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7
27	İhtiyacım olduğunda insanları yanımda bulacağımı biliyorum.	1	2	3	4	5	6	7
28	Başkaları beni kabul etmeyecek diye korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
29	Romantik ilişkide olduğum insanlar, genellikle onlarla, benim kendimi rahat hissettiğimden daha yakın olmamı isterler.	1	2	3	4	5	6	7
30	Başkalarıyla yakınlaşmayı nispeten kolay bulurum.	1	2	3	4	5	6	7

3. BÖLÜM						
Aşağıda kişilerarası ilişkilere ilişkin bazı ifadeler yer almaktadır. Lütfen her ifadeyi dikkatle okuyunuz ve her birine ne kadar katıldığınıza karar vererek uygun seçeneği işaretleyiniz.		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	Konuşkan	1	2	3	4	5
2	Başkalarının hatalarını arama eğiliminde olan	1	2	3	4	5
3	İşini tam yapan	1	2	3	4	5
4	Bunalımlı, melankolik	1	2	3	4	5
5	Orijinal, yeni görüşler ortaya koyan	1	2	3	4	5
6	Ketum/Vakur	1	2	3	4	5
7	Yardımsaver ve başkaları için çırpınan	1	2	3	4	5
8	Biraz umursamaz	1	2	3	4	5
9	Rahat, stresle kolay baş eden	1	2	3	4	5
10	Çok değişik konuları merak eden	1	2	3	4	5
11	Enerji dolu	1	2	3	4	5
12	Başkalarıyla sürekli didişen	1	2	3	4	5
13	Güvenilir bir çalışan	1	2	3	4	5
14	Gergin olabilen	1	2	3	4	5
15	Maharetli, derin düşünen	1	2	3	4	5
16	Heyecan yaratabilen	1	2	3	4	5
17	Affedici bir yapıya sahip	1	2	3	4	5
18	Dağınık olma eğiliminde	1	2	3	4	5
19	Çok endişelenen	1	2	3	4	5
20	Hayal gücü yüksek	1	2	3	4	5
21	Sessiz bir yapıda	1	2	3	4	5
22	Genellikle başkalarına güvenen	1	2	3	4	5
23	Tembel olma eğiliminde olan	1	2	3	4	5
24	Duygusal olarak dengeli, kolayca keyfi kaçmayan	1	2	3	4	5
25	Keşfeden, icat eden	1	2	3	4	5
26	Atılgan bir kişiliğe sahip	1	2	3	4	5
27	Soğuk ve mesafeli olabilen	1	2	3	4	5
28	Görevi tamamlanıncaya kadar sebat edebilen	1	2	3	4	5
29	Dakikası dakikasına uymayan	1	2	3	4	5
30	Sanata ve estetik değerlere önem veren	1	2	3	4	5
31	Bazen utangaç, çekingen olan	1	2	3	4	5
32	Hemen hemen herkese karşı saygılı ve nazik olan	1	2	3	4	5
33	İşleri verimli yapan	1	2	3	4	5
34	Gergin ortamlarda sakin kalabilen	1	2	3	4	5
35	Rutin işleri yapmayı tercih eden	1	2	3	4	5
36	Sosyal, girişken	1	2	3	4	5
37	Bazen başkalarına kaba davranabilen	1	2	3	4	5
38	Planlar yapan ve bunları takip eden	1	2	3	4	5
39	Kolayca sinirlenen	1	2	3	4	5
40	Düşünmeyi seven, fikirler geliştirebilen	1	2	3	4	5
41	Sanata ilgisi çok az olan	1	2	3	4	5
42	Başkalarıyla işbirliği yapmayı seven	1	2	3	4	5
43	Kolaylıkla dikkati dağılan	1	2	3	4	5
44	Sanat, müzik ve edebiyatta çok bilgili	1	2	3	4	5

4. BÖLÜM

Aşağıdaki anlatımlarla ilgili olarak size en uygun seçeneği işaretleyiniz.		Çok yanlış	Yanlış	Doğru	Çok doğru
1	Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.	1	2	3	4
2	Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4
3	Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.	1	2	3	4
4	Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim.	1	2	3	4
5	Kendimle gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.	1	2	3	4
6	Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.	1	2	3	4
7	Genel olarak kendimden memnunum.	1	2	3	4
8	Kendime karşı daha fazla saygı duymayı isterdim.	1	2	3	4
9	Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.	1	2	3	4
10	Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum.	1	2	3	4

ÖZGEÇMİŞ

Psikolog Melis Kan lisans eğitimini Okan Üniversitesi Psikoloji bölümünde tamamladıktan hemen sonra Üsküdar Üniversitesinde Klinik psikoloji alanında yüksek lisans eğitimine başlamıştır. Bu dönemde birçok gönüllü stajlar yapmış, projelerde görev almış, çocuklar ve genç yetişkinler için çözüm odaklı terapiyle ilgili bir uygulamanın geliştirilmesinde ve Tükçeye uyarlanmasında aktif rol almıştır. Akademik eğitimlerin yanı sıra çeşitli enstitülerden mesleki eğitimler almıştır. Psikolog olarak kurum ve hastanelerde aktif olarak görev yapmaktadır. Bilişsel davranışçı terapi ile panik bozukluk, obsesif kompulsif bozukluk, yaygın anksiyete, depresyon ve özgül fobiler üzerinde çalışmaktadır. Dr. Alp Karaosmanoğlundan kişilik bozuklukları ile çalışmak üzere şema terapi eğitimi almış ve süpervizyonu devam etmektedir. Kan, aynı zamanda birçok kurum ve kuruluşlarda “Örgütsel Yaşamda Stres”, “Güçlü Yanlarımız” ,“Sınav Kaygısı” ,“Motivasyon ve Farkındalık ”, “Nasıl ve Kime Aşık Oluruz ? ” , “ Neden Aldatırız ?” gibi birçok konuda seminer vermektedir.